

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Lukáš Radostný, Hana Štěpánková, Daniel Vališ:

Situační analýza obce Příbram

Poděkování

Velice bychom chtěli poděkovat všem, kteří nám v průběhu zpracování studie pomáhali. Zejména pak našim respondentům, kteří byli ochotni nám věnovat svůj čas a dát nám svou důvěru, že se získanými informacemi dobře naložíme. Zvláštní poděkování pak patří těm, kteří s námi strávili času nejvíce: Věře Černé, Milanu Greinederovi, Richardu Patlejchovi a Aleně Ženíškové.

Obsah

Úvod	1
Zadavatel	1
Vznik a cíle výzkumu	1
Interpretační rámec	1
O Příbrami	2
Metodologie	4
Okolnosti sběru dat	4
Výzkumné metody a postup při sběru dat	4
Etika a limity výzkumu	8
Bydlení (specifická studie)	9
Úvod	9
Vznik současného stavu	9
Jednotlivé lokality	11
Ubytovny firmy Stavus	11
Ubytovny Pod Čertovým pahorkem (Saigon, Za Sportem, Čerták)	12
Ubytovna Bratří Čapků (Dvěšedesátka, Hotelový dům)	14
Ubytovna Jáchymovská	15
Ubytovna Poštovní A	16
Ubytovny jiných vlastníků	16
Ubytovna Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	16
Ubytovna Lipová	17
Ubytovna Poštovní B (Tuháček)	18
Ubytovna Čechovská	19
Ubytovna Žežická (ON, ZÚNZ)	20
Ubytovna V Lukách (Grado, Ravak, Balonka)	21
Ubytovna Seifertova (Leko)	22
Lokality ve vlastnictví města	22
Ubytovna Československé armády (Kasárna)	22
Městské byty Československé armády (Kasárna)	24
Městské byty Březnická (Na Flusárně)	25
Azylový dům Na Vyhliďce	27
Jednotlivé lokality – shrnutí	29
Negativní vliv bydlení na jiné oblasti života	30
Migrace	31
Příčiny ztráty standardního bydlení	31
Migrační historie	33
Délka pobytu v současném bydlišti	33
Starousedlíci versus nově příchozí	34
Motivace ke stěhování	36
Jiné možnosti v oblasti bydlení	37
Byty města	37
Přidělování bytů	39
Dostupnost sociálních bytů	40
Zadluženost	42
Byty soukromých pronajímatelů	45
Dávky na bydlení	45
Trvalé bydliště	50
Kauce, obavy pronajímatelů	51

Obava z bydlení u malých pronajímatelů	51
Závěr specifické studie	52
Sociální dávky	54
Sociální práce a sociální služby	56
Odbor sociálních věcí a zdravotnictví	56
Oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).....	56
Oddělení sociálních služeb a zdravotnictví	58
Sociální služby	58
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS)	58
Poradna města Příbram.....	59
NZDM Bedna	60
Další služby	62
Spolupráce.....	62
Potřeby obyvatel lokalit.....	63
Příbramští Romové	65
Zdraví.....	67
Vzdělávání	71
Předškolní vzdělávání.....	71
Základní školy	73
Běžné základní školy	73
Praktická škola.....	73
Distribuce dětí z lokalit na základní školy.....	74
Distribuce dětí romských, sociálně znevýhodněných a individuálně integrovaných.....	76
Vyrovňovací opatření	78
Střední školy.....	79
Shrnutí kapitoly vzdělávání.....	79
Zaměstnanost.....	81
Technické služby města Příbrami	84
Bezpečnost	87
Bezpečnostní situace ve městě a ve sledovaných lokalitách	87
Prevence kriminality	89
Aktivity zaměřené na mládež	89
Asistenti prevence kriminality	89
Dovětek.....	91
Závěr	92
Seznam použitých zdrojů	96
Příloha č. 1: Osnova rozhovoru	98

Soupis fotografií, tabulek a map

Tabulka č. 1: Seznam rozhovorů uskutečněných s institucionálními aktéry.....	5
Mapa č. 1: Rozložení lokalit ve městě	6
Mapa č. 2: Pokrytí sledovaných lokalit rozhovory.....	7
Tabulka č. 2: Skladba obyvatel 4 největších ubytoven firmy.....	12
Fotografie č. 1: Ubytovna Pod Čertovým pahorkem.....	12
Fotografie č. 2: Ubytovna Bratří Čapků.....	14
Fotografie č. 3: Ubytovna Politických vězňů.....	15
Fotografie č. 4: Ubytovna Jáchymovská.....	15
Fotografie č. 5: Ubytovna Poštovní A.....	16
Fotografie č. 6: Ubytovna Vysoká Pec.....	16
Tabulka č. 3: Skladba obyvatel ubytovny Vysoká Pec (říjen 2014).....	17
Fotografie č. 7: Ubytovna Lipová.....	17
Tabulka č. 4: Skladba obyvatel ubytovny Lipová (říjen 2014).....	18
Fotografie č. 8: Ubytovna Poštovní B.....	18
Tabulka č. 5: Skladba obyvatel ubytovny pana Tuháčka (říjen 2014).....	19
Fotografie č. 9: Ubytovna Čechovská.....	19
Tabulka č. 6: Skladba obyvatel ubytovny Čechovská (leden 2015).....	20
Fotografie č. 10: Ubytovna Žežická.....	20
Tabulka č. 7: Skladba obyvatel ubytovny ON (říjen 2014).....	21
Fotografie č. 11: Ubytovna V Lukách.....	21
Tabulka č. 8: Skladba obyvatel ubytovny Grado (říjen 2014).....	21
Fotografie č. 12: Ubytovna Seifertova.....	22
Tabulka č. 9: Skladba obyvatel „ubytovny“ Leko (leden 2015).....	22
Fotografie č. 13: Ubytovna Československé armády.....	22
Fotografie č. 14: Snaha o vytvoření domácího prostředí na chodbě městské ubytovny.....	23
Tabulka č. 10: Skladba obyvatel městské ubytovny (říjen 2014).....	24
Tabulka č. 11: Skladba bytů v budově Kasáren.....	24
Tabulka č. 12: Skladba obyvatel bytů v budově Kasáren.....	25
Fotografie č. 15: Městské byty Březnická.....	25
Tabulka č. 13: Skladba obyvatel lokality Březnická (říjen 2014).....	26
Fotografie č. 16: Azylový dům Na Vyhlídce.....	27
Tabulka č. 14: Skladba lidí v azylovém domě.....	28
Tabulka č. 15: Skladba obyvatel sledovaných lokalit - shrnutí.....	30
Tabulka č. 16: Příčiny ztráty standardního bydlení.....	32
Tabulka č. 17: Výskyt „špatných adres“ v migrační historii respondentů.....	33
Tabulka č. 18: Délka pobytu v současném bydlišti.....	33
Tabulka č. 19: Místo narození a délka pobytu respondentů.....	35
Tabulka č. 20: Průběh privatizace obecních bytů v Příbrami.....	37
Tabulka č. 21: Soupis počtu bytů podle adres.....	38
Fotografie č. 17: Nástěnka s nabídkou obecních bytů.....	39
Tabulka č. 22: Přidělené sociální byty od roku 2011 do poloviny roku 2014.....	41
Tabulka č. 23: Nárůst dluhu za svoz odpadu (Ekonomický odbor).....	44
Tabulka č. 24: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty.....	46
Tabulka č. 25: Rozdíl v proplácení dávek na bydlení v různých formách bydlení (jedna osoba).....	48
Tabulka č. 26: Rozdíl v proplácení dávek na bydlení v různých formách bydlení (tři osoby).....	48
Tabulka č. 27: Rozdíl v proplácení dávek na bydlení v různých formách bydlení (šest osob).....	49
Tabulka č. 28: Počet domácností a osob v hmotné nouzi v jednotlivých lokalitách (ÚP, říjen 2014).....	54
Tabulka č. 29: Počet domácností a osob v hmotné nouzi v dalších bytech města.....	55
Tabulka č. 30: Počet rodin a dětí sledovaných OSPOD (k říjnu 2014).....	57
Tabulka č. 31: Počet jevů sledovaných OSPOD za rok 2013 (OSPOD).....	57
Fotografie č. 19: Pasticčka na šváby na jedné z ubytoven.....	67
Tabulka č. 32 – rozšíření patogenů na ubytovnách.....	68
Fotografie č. 20: Hnízdo štěnic na jedné z ubytoven.....	68
Tabulka č. 33: Distribuce dětí na mateřské školy.....	72
Tabulka č. 34: Naplněnost běžných základních škol, říjen 2014.....	73
Tabulka č. 35: Naplněnost součástí ZŠ.....	74

Mapa č. 3: Distribuce dětí z lokalit na základní školy	75
Tabulka č. 36: Romské, sociálně znevýhodněné a individuálně integrované děti na ZŠ	77
Tabulka č. 37: Vyrovnávací opatření na běžných ZŠ.....	78
Tabulka č. 38: Osoby v Evidenci uchazečů o zaměstnání.....	81
Tabulka č. 39: Vzdělanostní skladba uchazečů o zaměstnání v jednotlivých lokalitách.....	82
Tabulka č. 40: Zaměstnanost v našem vzorku	83
Tabulka č. 41: Využití nástrojů APZ	83
Tabulka č. 42: Skladba zaměstnanců Technických služeb.....	84
Tabulka č. 43: Přehled trestné činnosti za období 1. 1. - 31. 8. v letech 2007-2014.....	87
Tabulka č. 44: Přehled objasněnosti případů za období 1. 1. - 31. 8. v letech 2007-2014 (Zdroj: PČR).....	88
Tabulka č. 45: Počet skutků zaznamenaných u nezletilých a mladistvých	89

Úvod

Zadavatel

Před představením samotného výzkumu považujeme za nutné přiblížit činnost jeho zadavatele – Agentury pro sociální začleňování (dále Agentura/ASZ). Jedná se odbor Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR, který podporuje obce při začleňování obyvatel sociálně vyloučených lokalit. Cílem činnosti je zlepšení situace v oblastech bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti, bezpečnosti, rodinného zázemí a poskytování sociálních služeb. Nástrojem k dosažení tohoto cíle je propojování místních subjektů (politických představitelů měst, odborů a orgánů měst, neziskových organizací, škol, úřadů práce, zaměstnavatelů, policie, obyvatel sociálně vyloučených lokalit, veřejnosti...) a vytváření tzv. lokálních partnerství. Základem úspěchu je totiž spolupráce všech těchto složek, informovanost a vzájemná koordinace. Agentura od doby svého vzniku (23. 1. 2008) získala mnoho cenných zkušeností v různých obcích, a vytvořila tak řadu metodických postupů a koncepcí, které lze uplatňovat v další činnosti. Zároveň disponuje znalostmi o získávání financí na realizaci dlouhodobých projektů. V neposlední řadě předkládá poznatky z komunální úrovně státní správy a má vliv na tvorbu zákonů a vyhlášek. S koordinací aktérů, hledáním finančních prostředků a přenášením informací z jiných obcí či z obcí na státní úroveň pomáhá v každém městě lokální konzultant Agentury. Po třech letech spolupráce jsou obce zpravidla již dobře seznámeny s nástroji sociálního začleňování a naplňování cílů přebírají místní koordinátoři a vzniklá lokální partnerství.

Vznik a cíle výzkumu

V roce 2014 začala Agentura pro sociální začleňování spolupracovat s 9 novými obcemi. K naplňování cílů Agentury i obcí, které projevíly zájem problémy sociálně vyloučených na svém území řešit, bylo v první řadě třeba zmapovat výchozí situaci, identifikovat sociálně vyloučené lokality a osoby ohrožené sociálním vyloučením, popsat oblasti, v nichž je nutná intervence, a získat podklady pro budoucí projekty, které přinesou finance na řešení problémů. Z těchto důvodů pověřila Agentura výzkumníky vytvoření situačních analýz v jednotlivých obcích. Tato analýza se zaměřuje na situaci v obci Příbram. Ke každé situační analýze je připojena ještě tzv. specifická studie, která hlouběji rozpracovává jednu oblast a jejíž zaměření volí zadavatel. V případě Příbrami je předmětem zvýšeného zájmu bydlení, tato kapitola je tedy v rámci Situační analýzy zpracována podrobněji (vyčleňování kapitoly do samostatného textu jsme v tomto případě neshledali funkčním). Cílem výzkumníků bylo pak zmapovat a popsat problematiku sociálního vyloučení v Příbrami tak, aby byly poznatky pro zadavatele a další aktéry co nejvyužitelnější při další práci v obci.

Interpretační rámec

Pro popis situace užíváme koncept sociálního vyloučení, který je srozumitelný většině evropských a českých institucí a je rovněž centrálním pojmem určujícím zacílení zadavatele

výzkumu (obsaženým v samotném názvu instituce). Chápeme jím proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se manifestuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučené skupiny lidí se tak ocitají v situaci, kdy se s mírou narůstající exkluze snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakt s obyvateli mimo lokalitu (a ostatní lokality obdobného typu), a snižuje se též míra přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel žijícím mimo lokalitu. Lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí a stanoviska zbytku společnosti, i faktory vnitřní, mezi které se řadí přístup a návyky samotných sociálně vyloučených. Tento proces bude analýza sledovat v rámci tematických kapitol, které kopírují oblasti, s nimiž ASZ pracuje (bydlení, zaměstnávání, vzdělávání atd.).

Vyšší koncentrace sociálně vyloučených lidí na jednom místě bývá nazývána sociálně vyloučenou lokalitou (SVL). Toto označení ovšem evokuje příliš ostré hranice mezi životem v sociálně vyloučené lokalitě a mimo ni a mnohými aktéry je vnímáno jako stigmatizující. V kontextu Příbrami se navíc daleko častěji než s lokalitami sociálně vyloučenými setkáváme s lokalitami, v nichž kromě běžné populace žije větší počet sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených osob. Užívání souhrnného termínu „sociálně vyloučená lokalita“ by tak zařadilo tuto běžnou populaci do nesprávné kategorie. Z těchto důvodů jsme v textu dali přednost užívání výrazů sledovaná lokalita, daná lokalita, lokalita apod.

Významným faktorem sociálního vyloučení je také etnicita, která posiluje hranici „my a oni“. V kontextu ČR je zejména okolím rozpoznána romská etnicita¹ přitěžujícím faktorem sociálního vyloučení. Konkrétně Příbram ovšem patří mezi města, kde se v kruhu sociálního vyloučení či jeho blízkosti nacházejí z větší části osoby neromské. Tudíž budeme sledovat spíše rovinu sociální, etnický aspekt zmíníme na místech, kde to bude smysluplné.

O Příbrami

Okresní město Příbram se nachází v jihozápadní části Středočeského kraje na východ od Vojenského újezdu Brdy. S přibližně 33 000 obyvatel je 3. nejlidnatějším městem kraje a 32. nejlidnatějším městem v ČR. Historicky je obec proslulá především důlní činností (od konce 13. století šlo o těžbu stříbra, od 17. století železné rudy a od 50. let 20. století uranu). Příbram se dělí do 18 částí (Příbram I, Příbram II, Příbram III, Příbram IV, Příbram V-Zdaboř, Příbram VI-Březové Hory, Příbram VII, Příbram VIII, Příbram IX (Nová Hospoda), Brod, Bytíz, Jerusalemský, Jesenice, Kozičín, Lazec, Orlov, Zavržice, Žežice). Velmi zjednodušeně řečeno sestává Příbram z historického jádra na východě, plošně rozsáhlejší sídlištní zástavby na západě, zástavby vesnického charakteru spíše v okrajových částech a průmyslové oblasti na severu.

V čele města stojí volené 25členné zastupitelstvo, které volí radu města. Ta sestává ze starosty, místostarosty a dalších radní. Okrajové části Příbrami mají pak své volené osadní výbory. Městský úřad zahrnuje tajemníka a 15 odborů (Dopravní úřad, Obecní živnostenský

---

¹ Pokud není uvedeno jinak, pojem užíváme v textu ve smyslu etnicity připsané, která se ovšem často překrývá s etnicitou dotyčným deklarovanou. Romství jakožto národnost, ke které je možné se přihlásit v rámci sčítání lidu, ve zprávě neuvádíme vůbec.

úřad, Odbor ekonomický, Odbor informačních technologií, Odbor koncepce a rozvoje města, Odbor ochrany a obrany, Odbor organizační a vnitřních věcí, Odbor právní, Odbor řízení projektů, Odbor silničního hospodářství a investic, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, Odbor školství, kultury, sportu a informačních služeb, Odbor životního prostředí, Samostatné oddělení kontroly a vnitřní audit, Stavební úřad). V Příbrami je zřízena pozice romského koordinátora. Fungují zde také 2 výbory (Finanční výbor a Kontrolní výbor) a 11 komisí (Komise bezpečnostní a dopravní, Komise bytová, Komise fondu oprav a modernizace, Komise kulturní, letopisecká a památková, Komise pro handicapované občany, sociálních věcí a zdravotnictví, Komise pro mládež, tělovýchovu a sport, Komise pro realizaci majetku města, Komise pro výchovu a vzdělání, Komise pro zahraniční styky, Komise pro životní prostředí a ekologii, Komise pro rozvoj města)². S veřejností komunikuje Městský úřad mimo jiné prostřednictvím měsíčníku Kahan.

V Příbrami je celá řada pamětihodností, kulturních zařízení (muzea, galerie, divadlo, kino, síť knihoven, kluby...) a sportovišť. Město charakterizuje bohatá občanská vybavenost – dostupnost lékařů, obchodů, restaurací, kaváren a dalších služeb – přičemž tento rys platí i pro sledované lokality. Mezi příspěvkovými organizacemi města figurují domovy s pečovatelskou službou a domov důchodců a také technické služby (viz kapitola Zaměstnanost). Pro analýzu jsou podstatné další dvě městské organizace – Městská realitní kancelář (MRK), která spravuje majetek města, a Azylový dům, který poskytuje útočiště matkám s dětmi. Příbram má také své Městské lesy a Městskou policii. V obci je 13 mateřských škol, 7 běžných základních škol (jedna z nich je školou waldorfského typu) a jedna ZŠ praktická a speciální zřizovaná Středočeským krajem. Středoškolské vzdělání zajišťují následující instituce v obci: Gymnázium v části Příbram VII, Gymnázium pod Svatou Horou, Waldorfská škola Příbram – Základní škola, Gymnázium a Střední odborné učiliště, Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola, Obchodní akademie a Vyšší odborná škola, Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická, Odborné učiliště a Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb. Dopravně dobře dostupné jsou ještě Střední odborné učiliště v blízké obci Hluboš a Střední odborná škola a střední odborné učiliště v nedaleké obci Dubno. V obci sídlí také Vysoká škola evropských a regionálních studií. O volný čas se starají 2 základní umělecké školy, Dům dětí a mládeže a celá řada dalších organizací. Sociální služby jsou podrobně popsány v příslušné kapitole.

---

² Soupis odborů a komisí odpovídá situaci před volbami do zastupitelstva (říjen 2014). V době dokončování analýzy (leden 2015) byly novým vedením města realizovány a plánovány změny ve skladbě odborů a komisí.

Metodologie

Okolnosti sběru dat

Vytváření zprávy a především sběr dat do značné míry ovlivnilo načasování výzkumu, a to ze dvou důvodů. V první řadě situační analýza z administrativních důvodů nepředcházela spolupráci obce s ASZ, sběr dat byl naopak započat až dva měsíce po tomto kroku, a dokonce po ustavení lokálního partnerství. Díky tomu byl v době šetření lokální konzultant Agentury již se situací poměrně dobře obeznámen, a disponoval rovněž údaji od některých institucí. Pro výzkumníky proto bylo zásadní s lokálním konzultantem podrobněji diskutovat zaměření výzkumu, aby nedocházelo k dvojímu zatěžování institucí rozhovory a aby naopak situační analýza přinesla nové poznatky z oblastí, kterým doposud nebyla věnována pozornost. Většina takových témat se odvíjela od možnosti výzkumníků hovořit přímo s obyvateli „špatných adres“ a dopátrat se tak migračních historií, potřeb v oblasti sociálních služeb, názorů na kvalitu bydlení apod. Při komunikaci s institucionálními aktéry pak bylo třeba brát ohledy na čerstvě navázané vztahy (ať už s lokálním konzultantem nebo s jiným místním aktérem) a přizpůsobit tomu formy získávání informací. Jinými slovy dlouhodobá funkční spolupráce byla nadřazena snaze nasbírat co nejvíce dat. Dalším rysem souběhu analýzy a fungování lokálního partnerství byla účast na několika pracovních skupinách, která zahrnovala mimo jiné prezentaci průběžných výsledků výzkumu (čekat se sdílením informací na finální verzi zprávy by znamenalo zdržovat snahy o řešení problému), a dalších aktivitách lokálního partnerství (např. setkání s obyvateli lokality Na Flusárně).

Druhou významnou okolností byly říjnové volby do zastupitelstva. V nejistém předvolebním období bylo jednak do značné míry zbytečné tázat se dosavadních politiků na další směřování města, jednak byly rozhovory s aktéry i setkání lokálních partnerství poněkud vypjaté, neboť byly i plány v sociální oblasti interpretovány optikou předvolebního boje. Řešilo se, kdo je příznivcem které strany, a ve vzduchu visely obavy z personálních změn po volbách. Volby nakonec opravdu přinesly změnu vedení, v době psaní první verze této zprávy (listopad 2014) se jednalo o složení rady, jednotlivých komisí i úřadů. V průběhu prosince začalo být evidentní, že nové vedení přehodnocuje dosavadní sociální politiku, jakož i fungování některých institucí. Část informací a závěrů v této studii tedy již přestala být platná, či ztratila relevanci. Byli jsme proto požádáni lokálním konzultantem ASZ, abychom v první polovině ledna zprávu aktualizovali. Na základě další komunikace s ním a dalšími partnery jsme se rozhodli pro následující řešení: Text zůstal v nezměněné podobě, aby konzistentně zachycoval situaci k listopadu 2014. Odstraněny byly pouze některé návrhy, které za nově vzniklých okolností nedávaly smysl. Pokud došlo k výrazné změně situace oproti tomu, jak o ní referoval původní text, uvedli jsme tuto skutečnost v poznámce pod čarou. Vize nového vedení týkající se sociální oblasti jsou pak popsány v samostatné kapitole Dovětek.

Výzkumné metody a postup při sběru dat

Použité metody lze v zásadě rozdělit na tzv. desk research, rozhovory se zástupci institucí (v několika případech došlo i k více setkáním s týmž aktérem), polostrukturované

hloubkové rozhovory a kratší tematické rozhovory s obyvateli vytipovaných lokalit (citáty z těchto rozhovorů jsou psány kurzívou), doplňkovou metodou bylo rovněž zúčastněné pozorování (v městské ubytovně jsme i několikrát nocovali), ve dvou případech jsme využili metodu skupinového rozhovoru (setkání s řediteli ZŠ a s klienty NZDM). Desk research spočívá v získávání a zpracovávání dat od institucí, jako jsou Úřad práce, OSPOD, Městská realitní kancelář, Policie ČR, školy apod. (viz Seznam použitých zdrojů). Obdržené údaje od institucí jsme začlenili do textu jednotlivých kapitol. Soupis uskutečněných rozhovorů se zástupci institucí přikládáme formou tabulky.

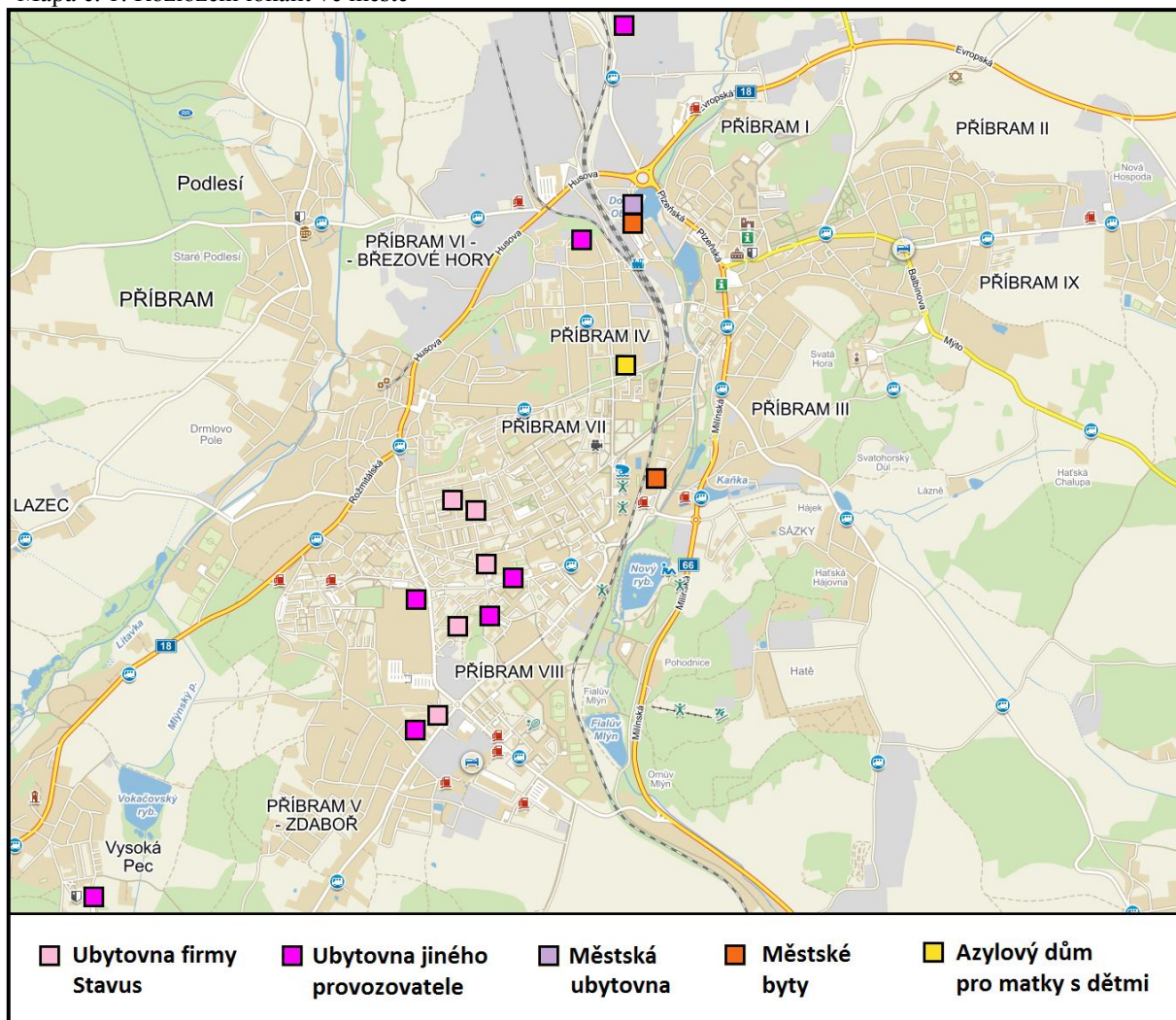
Tabulka č. 1: Seznam rozhovorů uskutečněných s institucionálními aktéry

Pozice	Hlavní téma rozhovoru	Poznámka
Lokální konzultant ASZ	Směřování výzkumu	několik setkání, e-mailová a telefonická komunikace
Vedoucí Městské realitní kanceláře	Městské byty, městská ubytovna	několik setkání
Koordinátorka a pracovnice NZDM Bedna	Fungování NZDM	několik setkání
Ředitelka a pracovnice Farní charity Příbram	Fungování Farní Charity, situace na ubytovnách	několik setkání a telefonátů
Vedoucí oddělení a další pracovníci NSD ÚP	Praxe výplaty dávek	několik setkání a telefonátů
Vedoucí oddělení zprostředkování a podpor v nezaměstnanosti ÚP	Nezaměstnanost v lokalitách	částečně e-mailem a telefonicky
Vedoucí sociálního odboru	Situace v sociální oblasti	
Manažer prevence kriminality a asistenti prevence kriminality	Situace v oblasti bezpečnosti, práce APK	
Vedoucí oddělení sociálních služeb a zdravotnictví	Agenda oddělení	telefonicky
Velitel OOP Příbram PČR	Výskyt trestných činů	telefonicky
Zástupci ředitele Odborné učiliště, Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola	Fungování praktické školy	
Pracovnice odborného sociálního poradenství Poradny města Příbram	Fungování poradny	
Zástupce ředitele Technických služeb	Fungování Technických služeb	
Vedoucí Azylového domu	Fungování Azylového domu	
Pracovnice ekonomického odboru	Dluhy, poplatky	částečně telefonicky
Správci/majitelé/provozovatelé ubytoven	Skladba obyvatel, podmínky	viz Mapa č. 2
Ředitelé běžných ZŠ	Distribuce dětí na školách	skupinový rozhovor
Pracovnice sdružení Magdaléna	Drogová problematika	telefonicky
Vedoucí OSPOD	Činnost OSPOD a situace rodin	e-mailem a telefonicky
Psycholog Poradny města Příbram	Klienti z lokalit	telefonicky
Pediatr	Zdraví v lokalitách	telefonicky

Problematika vybírání respondentů z řad obyvatel je úzce spjata se samotným vytipováním lokalit, které je vhodné dále zkoumat. V tomto směru jsme vyšli ze soupisu, který nám poskytl lokální konzultant ASZ – obsahoval jednak soukromé ubytovny, jejichž seznam poskytl sociální odbor (šlo částečně o ubytovny firmy Stavus, částečně o objekty jiných vlastníků), a dále pak objekty města – Azylový dům, městskou ubytovnu a jeden bytový dům. Rozmístění lokalit bylo pak konzultováno s dalšími institucionálními i neinstitucionálními aktéry, tím pádem se v průběhu výzkumu seznam ještě rozšířil o několik soukromých ubytoven. Po dohodě s lokálním konzultantem byla do výzkumu zařazena také

jedna ubytovna, která se nachází ve Vysoké Peci, tedy mimo Příbram. Konečné rozložení sledovaných lokalit zachycuje mapa č. 1.

Mapa č. 1: Rozložení lokalit ve městě

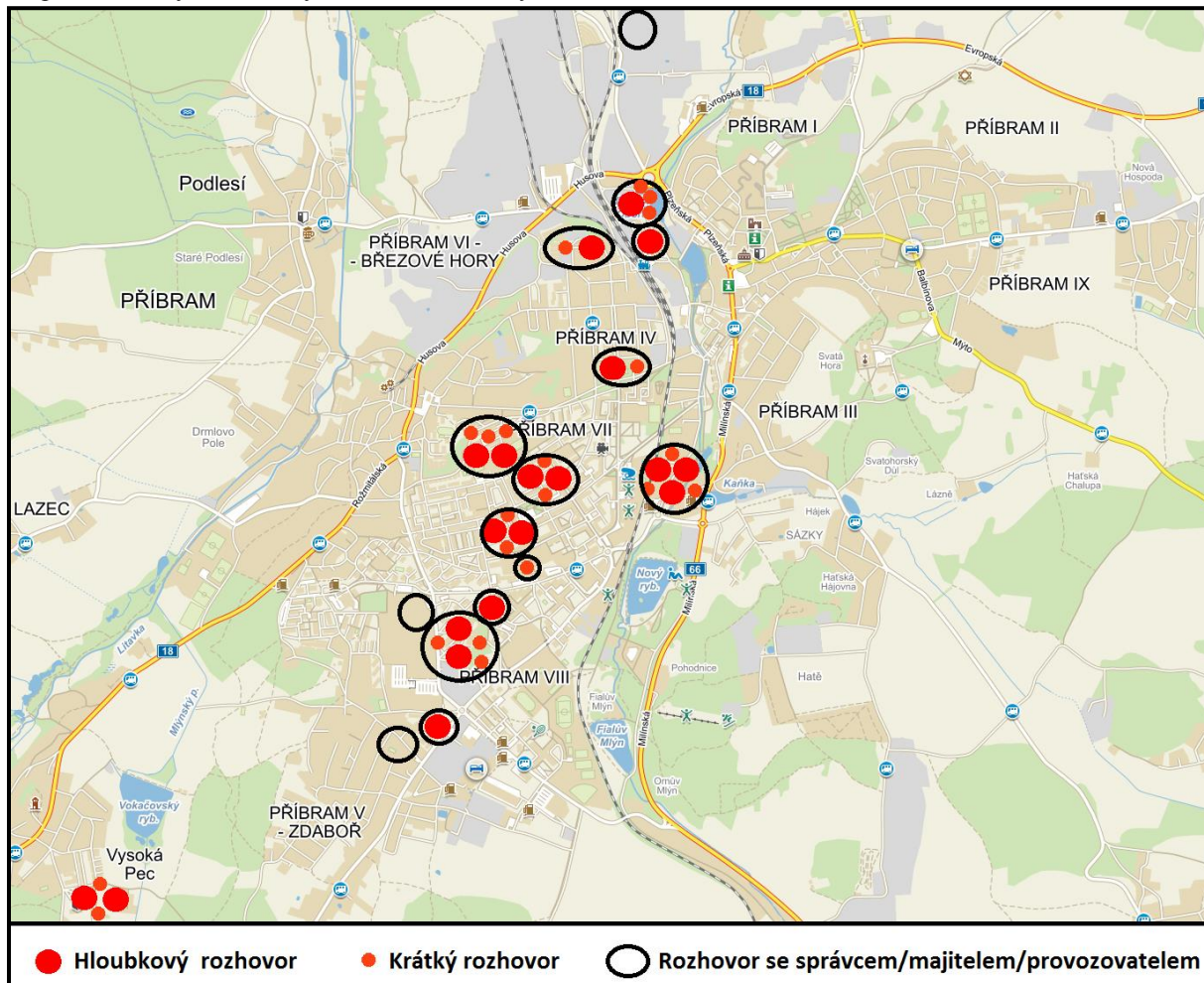

Informace o lokalitách a životě v nich jsme sbírali trojím způsobem – prostřednictvím hloubkových rozhovorů s obyvateli, kratších rozhovorů s obyvateli a rozhovorů se správci, provozovateli či majiteli objektů.

Hloubkových rozhovorů, jejichž smyslem je dát respondentovi prostor pro popis vlastní zkušenosti a zaměřením na témata, která připadají relevantní jemu, bylo realizováno celkem 19. Kratší rozhovory byly do metodologie zařazeny s ohledem na specifickou studii. Naším cílem bylo získání širšího vzorku obyvatel při hledání odpovědí na otázky typu: Jací lidé se do lokalit dostávají? Proč končí právě v lokalitách? Jak dlouho zde bydlí? Co jim brání najít si běžné bydlení? Někdy se rozhovory zaměřovaly také na informace o lokalitě. Kratších rozhovorů bylo uskutečněno 21. V praxi jsme obvykle začínali otázkami pro kratší rozhovor (osnova rozhovoru viz Příloha č. 1), a když byl respondent sdílný a ochotný, pokračovali jsme rozhovorem hloubkovým. Tento postup byl velmi úspěšný, neboť pouze v jednom případě se dotázaný zcela odmítl s výzkumníky bavit, ostatní alespoň základní informace o svých možnostech v oblasti bydlení poskytli, téměř polovina oslovených se pak o své situaci,

lokality a město rozhovořila více. Ukázalo se, že vzhledem k velkému počtu obyvatel na ubytovnách, nemají lidé zde bydlící přehled o budově jako celku (nedokázali určit celkový počet lidí, dětí, podíl Romů apod.), právě z toho důvodu byli osloveni majitelé, správci a provozovatelé ubytoven. Získali jsme tak data od hlavního provozovatele ubytoven, firmy Stavus (5 objektů), a dalších 6 správců. Čísla k ubytovně a bytům města poskytla Městská realitní kancelář, k Azylovému domu vedoucí zařízení. Sběr dat v lokalitách zachycuje Mapa č. 2. Počet rozhovorů vždy odpovídá snaze pokrýt problematiku.

Mapa č. 2: Pokrytí sledovaných lokalit rozhovory

Zbývá zmínit skupinové setkání s klienty NZDM Bedna. S laskavým svolením pracovníků klubu a za jejich asistence jsme mluvili se dvěma skupinkami uživatelů zařízení (celkově s 8 uživateli různých věkových kategorií). Probírali jsme volný čas, význam Bedny, ale došlo i na bydlení. Zajímavé momenty z těchto rozhovorů se objevují v jednotlivých kapitolách zprávy.

Etika a limity výzkumu

Konstatujeme, že je pro nás závazný „Etický kodex České asociace pro sociální antropologii“³. To mimo jiné znamená, že jsme šetřením nenarušili soukromí a důstojnost respondentů, vždy jsme je informovali o smyslu výzkumu, požádali je o svolení rozhovor nahrávat (v případě záporné reakce jsme rozhovor nenahrávali). Zaručili jsme se také za to, že se ve zprávě neobjeví jména respondentů a při psaní zprávy jsme se snažili, aby ani při dobré znalosti situace nebylo možné rozklíčovat, o koho se jedná.

Na tomto místě je třeba reflektovat, že analýza získaných dat přináší vždy pouze obraz skutečnosti založený na interpretaci získaných informací. Data od institucí mohou reálnou situaci výrazně zjednodušovat na čísla, která neodrážejí kontext a souvislosti. Někdy mohou být taková čísla i chybná (například čísla vycházející z trvalých adres či smluv se obvykle s žitou realitou v mnohém rozcházejí) či zkreslená (mohou například více odrážet zaměření instituce na určitý dům než skutečnou míru závažnosti problému v tomto domě). Snažíme se proto vždy uvádět, jak byla konkrétní čísla získána, jaký jev popisují, v čem mohou být nepřesná apod.

Další obtíže přinášejí rozhovory. Respondenti tvoří jen zlomek obyvatel města. Okolnosti pořizování rozhovorů nejsou vždy ideální (přítomnost dalších lidí, rušné místo, únava respondenta) a výpověď ovlivňuje postoj respondenta vůči výzkumníkovi (nedůvěra, snaha o lepší sebe prezentaci) a koneckonců i samotná paměť respondenta (zapomínání, vytěšňování). Ke zkreslení může docházet také na straně výzkumníka, a to jak v průběhu rozhovoru (nepochopení, neznalost, únava), tak při zpracovávání dat a psaní zprávy (zjednodušování, zplošťování). Věříme však, že bude-li mít čtenář na paměti, jakým způsobem byla data pořizena a bude si vědom všech právě popsaných limitů výzkumu, může mu Situační analýza poskytnout poměrně dobrý vhled do situace v Příbrami.

---

³ http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/2009/12/Etický_kodex_CASA.doc.

Bydlení (specifická studie)

Úvod

Ve specifické studii vylíčíme, jaké události vedly ke vzniku současného stavu, a zaměříme se na to, jak bydlení v lokalitách s větší koncentrací sociálně vyloučených či sociální vyloučením ohrožených obyvatel v Příbrami vypadá, a to z hlediska typu bydlení, technického stavu, hygieny, soužití atd. Na základě rozhovorů zanalyzujeme, jak se lidé do lokalit dostávají, jaké mají možnosti své bydlení zlepšit a co jim v tom brání. V neposlední řadě se zastavíme u toho, jak se k problému doposud stavěly městské a jiné instituce a zkusíme navrhnout, jak by se dal současný stav zlepšit.

Vznik současného stavu

Jak je patrné již z Mapy č. 1, sledované lokality jsou z velké většiny ubytovny⁴. Větší počet ubytoven existuje na území Příbrami dlouhodobě, ubytovny byly vystavěny ještě před revolucí především pro horníky a jejich rodiny, případně pro pracovníky v dalších odvětvích (např. zdravotnický personál či armádní zaměstnanci). Hornické ubytovny situované především do části Příbram VII přešly po revoluci do vlastnictví firmy Stavus, která se tak stala dominantním vlastníkem ubytoven v Příbrami. Ubytovny, které vznikly v pozdější době, např. přebudováním kancelářských prostor, představují spíše okrajovou záležitost.

Ubytovny firmy Stavus měly od 90. let (po ukončení těžby) charakter jakýchsi startovacích bytů – mladé rodiny zde nalézaly rychle dostupné a cenově přijatelné bydlení (byty na těchto ubytovnách se dispozicí a vybavením prakticky neliší od běžných bytů, jediným distinktivním rysem je přítomnost jednoho vchodu do budovy a s tím související dlouhé chodby). Není bez zajímavosti, že v dnes zřejmě nejproblematičtější lokalitě Pod Čertovým pahorkem bydleli v minulosti např. i odstupující starosta Příbrami či vedoucí sociálního odboru. Je třeba konstatovat, že charakter startovacích bytů si ubytovny přes horšící se pověst udržují částečně i dnes, což potvrdily i výpovědi našich respondentů (setkali jsme se zde s mladými rodinami, které si např. staví rodinný dům a ubytovna je pro ně nejdostupnějším provizorním bydlením). Zároveň zde však přibývá rodin, které mají jen minimální šanci na přesun do standardního bydlení, lidí s nízkými příjmy a dlouhodobě nezaměstnaných.

Jako zlomový rok tohoto posunu uváděli vedoucí sociálního odboru i provozní náměstek firmy Stavus shodně rok 2011. Provozní náměstek firmy Stavus neznal vysvětlení

---

⁴ Pojem „ubytovny“ v rámci studie neodpovídá tomu, jak jsou objekty vedeny na katastrálním úřadě, ale koresponduje s vžitým užíváním toho výrazu, a to nejen veřejností, ale obvykle i úřady. Některé ubytovny v Příbrami jsou totiž zkolaudované jako bytové domy, ačkoliv je o nich referováno jako o ubytovnách a jsou zde např. také příslušným způsobem vypláceny dávky pomoci v hmotné nouzi.

procesu, vedoucí sociálního odboru uváděl jako možné příčiny „Drábkovy reformy“⁵ a přístup města k bytovému fondu: „Pak začaly vlny prodejů bytů, začalo zadlužování lidí na městských bytech, ti začali proudit do ubytoven.“ Souvislost mezi ztrátou městského či zprivatizovaného bytu a bydlením na ubytovnách se objevovala i v uskutečňovaných rozhovorech v lokalitách (více viz kapitola Migrace). Příčiny je třeba spatřovat také v dopadech ekonomické krize. Určitou roli mohl hrát také fakt, že rok 2011 byl rokem protiromských pochodů a téma „nepřízpůsobivých občanů“ bylo hojně diskutováno, je pravděpodobné, že v takové atmosféře si skladby osazenstva ubytoven začali aktéři více všímat, ačkoliv proces obměny nebyl jednorázový.

Větší pozornost institucí a médií byla pak ubytovnám, resp. konkrétně dvěma budovám firmy Stavus v ulici Pod Čertovým pahorkem, věnována v roce 2013. Úřad práce, hygienická stanice, Zdravotní ústav Středočeského kraje a romský koordinátor se účastnili kontroly těchto objektů. Místostarosta se v médiích vyjádřil, že ubytovny jsou „časovaná bomba“⁶. Z pohledu náměstka společnosti Stavus šlo ze strany vedení města o politickou hru, očerňováním firmy se podle něj politici snažili získat body.⁷ Použil dokonce slova „byli jsme s městem ve válce“. Vedení města se poté rozhodlo namísto represivních opatření využít zkušeností ASZ a podalo si přihlášku ke spolupráci⁸, komunikace s vedením firmy Stavus však byla v důsledku mediální přestřelky zablokována. Ke změně došlo až letos v září, kdy se lokální partneři dohodli na potřebě tento blok prolomit a ředitelka Farní charity Příbram a pozdější místostarostka začala s vedením firmy Stavus jednat o společném postupu, který by měl vést ke zlepšení situace. Změna politického vedení po volbách nahrává prohloubení této spolupráce.

Ubytovny dalších vlastníků v Příbrami, které ubytovávají sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené osoby, prošly typickým vývojem od zařízení pro sezónní dělníky či podnikové zaměstnance k prostorám pro dlouhodobé bydlení osob odkázaných na sociální dávky. Na některých ubytovnách nadále převažují sezónní dělníci a sociálně slabí tvoří pouze malé procento ubytovávaných (a daný poměr se prozatím jeví spíše jako stabilizovaný), na jiných došlo k 100% přeorientování na osoby se sociálním znevýhodněním.

---

⁵ Nepříznivý dopad na situaci rodin měla změna skladby vyplácených dávek (jmenovitě zrušení sociálního příplatku), v roce 2012 pak převedení agendy výplaty dávek ze sociálních odborů na Úřady práce, které částečně ochromilo sociální práci. (*Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2011*. Praha, 2012., *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2013*, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha, 2013.).

⁶ http://pribramsky.denik.cz/zpravy_region/ubytovny-jsou-casovana-bomba-obava-se-mistostarosta-cerny-20130814.html. Další články pak: <http://stara.pribram.cz/clanek-ubytovny-nedaji-mestu-spat-k-jednani-pozve-zastupce-stavusu-fotogaleri>, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/odjinud/pribramske-ubytovny-neuspeli-pri-kontrola-a-jsou-casovanou-bombou>.

⁷ Takto karta se skutečně objevovala i před říjnovými volbami do zastupitelstva. Ve zpravodaji Městského úřadu v září 2014 vyšel hned na přední straně článek s názvem „Město Příbram nechce na svém území další ubytovny“. Billboard jedné politické strany dokonce hlásal: „Nechceme už nepřízpůsobivé v ubytovnách“. Tento slogan byl negativně vnímán samotnými obyvateli ubytoven, kteří se cítili dotčeni, a nelíbilo se jim, že politici „házejí všechny na ubytovnách do jednoho pytle“.

⁸ Takto je změna postoje popsána v Mikroanalýze přihlášky Příbrami ke spolupráci, která byla provedena krátce po podání této přihlášky.

Když jsme se těsně před prováděním Situační analýzy v Příbrami podíleli na vytváření mapy sociálně vyloučených lokalit v ČR⁹, pozorovali jsme, že v některých velkých městech vznikají koncentrace sociálně vyloučených v domech soukromníků, typicky v sídlištní zástavbě, a nedochází již v takové míře ke vzniku ubytoven. V Příbrami takový trend pozorovat nelze. Domníváme se, že to má několik příčin. V první řadě se charakter příbramských ubytoven, jak již bylo řečeno, blíží právě běžným bytům. Další souvislosti lze hledat ve způsobu provedení privatizace městského bytového fondu – ten byl totiž rozprodáván po jednotlivých bytových jednotkách jejich stávajícím nájemníkům, tím pádem v Příbrami patrně nevznikli větší vlastníci domů, kteří by se mohli orientovat na nájemníky kryté dávkami na bydlení.¹⁰ V neposlední řadě se na situaci podílí způsob výplaty dávek na bydlení, v jehož důsledku je bydlení na ubytovnách propláceno z větší části než v bytech (více viz kapitola Dávky na bydlení).

Mezi lokalitami, které se nacházejí ve vlastnictví města, figuruje azylový dům pro matky s dětmi, budova bývalých kasáren sestávající z ubytovny a bytů a dvoupodlažní bytový dům se čtyřmi vchody v ulici Březnická (druhý a třetí jmenovaný objekt jsou spolu s byty a nebytovými prostory města ve správě Městské realitní kanceláře). Dříve mělo město ještě jeden čtyřpodlažní bytový dům se dvěma vchody, přezdívaný „dům hrůzy“, který ovšem v roce 2007 prodalo. Nový vlastník budovu neopravil a lidé se postupně odstěhovali (podle Vedoucí Městské realitní kanceláře poslední obyvatelé opustili budovu v roce 2013), jednak do domu v Březnické, jednak do ubytoven. V současnosti je budova prázdná a její rekonstrukce by vyžadovala značné finanční prostředky.

Jednotlivé lokality

Na následujících řádcích se budeme postupně věnovat všem lokalitám zachyceným na Mapě č. 1. Nejprve probereme ubytovny firmy Stavus, a to v pořadí od těch nejproblematictější vnímaných po méně problematické. Následně rozebereme situaci na ubytovnách jiných vlastníků a poté se budeme věnovat lokalitám, které jsou ve vlastnictví města. Netvrdíme, že je přehled lokalit zcela vyčerpávající, například ubytovny, které neubytovávají rodiny s dětmi, jsme podrobněji nezkoumali.

Ubytovny firmy Stavus

Vzhledem k tomu, že firma Stavus poskytla pouze souhrnné údaje za ubytovny Pod Čertovým Pahorkem, Bratří Čapků, Politických vězňů a Jáchymovská, uvádíme tato čísla pro orientaci ještě před popisem jednotlivých objektů, u kterých už můžeme operovat pouze s odhady. Čísla jsou nicméně i takto velmi užitečná např. jako podklad pro projektové žádosti, v nichž je vhodné uvést velikost potenciální cílové skupiny.

---

⁹ Jednalo se o projekt Ministerstva práce a sociálních věcí, který aktualizoval a rozšiřoval informace zachycené v tzv. Gabalově zprávě (Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit v české republice a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. 2006. <http://www.esfcr.cz/mapa/index.html>.). Zpracovatelem byla stejně jako v roce 2006 společnost GAC spol. s r. o.

¹⁰ Tuto domněnku nám přímo nikdo nepotvrdil, zároveň však nikdo neznal žádného většího vlastníka a o rozdělení domů mezi velký počet majitelů svědčí i namátkové nahlížení do katastru nemovitostí.

Tabulka č. 2: Skladba obyvatel 4 největších ubytoven firmy Stavus (k 2. 11. 2014)

Počet bytů/buněk	322
Počet lidí	577
Počet dětí ve věku 0-5 let	65
Počet dětí ve věku 6-15 let	144
Počet osob ve věku 15-26 let	88
Počet osob ve věku 26-60 let	273
Počet osob ve věku 60 a víc	40
Odhad počtu Romů	109 (19 %)
Počet domácností, které od 1. 1. 2014 do 2. 11. 2014 odešly	57
Počet domácností, které od 1. 1. 2014 do 2. 11. 2014 přišly	49

Vezmeme-li v úvahu, že další lidé bydlí ještě na ubytovně v Poštovní ulici¹¹ a občas se vyskytují dlouhodobé návštěvy, lze konstatovat, že na ubytovnách firmy Stavus bydlí přes 600 osob, z toho více než 200 představují děti do 15 let, necelých 100 pak mládež ve věku 15-26 let. Procento Romů je v rozporu s vžitými představami pouze necelých 20 %. Číslo ovšem vychází ze smluv a pomíjí dlouhodobé návštěvy. Podle odhadů pracovníků Charity může v zimních měsících dojít ke značnému nárůstu právě romských obyvatel ubytoven. Od začátku roku došlo k obměně přibližně padesáti domácností, odešli především neplatiči, kteří byli vystěhováni.

Ubytovny Pod Čertovým pahorkem (Saigon, Za Sportem¹², Čerták)

Fotografie č. 1: Ubytovna Pod Čertovým pahorkem

Dvojice za sebou stojících pětipatrových ubytoven v ulici Pod Čertovým Pahorkem je obývána více než třemi stovkami lidí,¹³ přibližně třetinu tvoří děti.¹⁴ Lokalita přitahuje největší pozornost úřadů, politiků, policie, neziskových organizací i médií. O tom, že se skutečně jedná o největší koncentraci problémů ve městě, svědčí i některá čísla. Ve všech sledovaných lokalitách je 480 osob

v hmotné nouzi, na ubytovnách Pod Čertovým pahorkem jich z toho bydlí přibližně 150, tedy

¹¹ Vedení firmy hovoří v souvislosti s touto ubytovnou, která se nachází vedle kancelářské budovy firmy Stavus, o krátkodobé ubytování pro dělníky. Z naší návštěvy vyplynulo, že v tomto objektu jsou skutečně na rozdíl od ostatních ubytovávání i sezónní dělníci, nikoliv však výhradně. Podrobněji viz příslušná kapitola.

¹² Názvy Saigon a Za Sportem či Sport jsou odvozeny od blízkých hospod, Saigon už ovšem není v provozu.

¹³ V rok starém vydání časopisu Periskop uvedla firma Stavus 319 osob (Ubytovny Stavusu – Časovaná bomba s přestřiženými dráty, *Periskop* č. 43, Příbram, 2013.). Aktuální odhad pracovníce Charity je pak 330, přičemž určitou část z čísla představují dlouhodobé návštěvy.

¹⁴ Děti představují více než třetinu u celkových čísel od firmy Stavus, odhady pracovníce Charity konkrétně pro ubytovny Pod Čertovým pahorkem jsou ovšem nižší.

třetina (podrobněji viz kapitola Sociální dávky). Počet dětí sledovaných sociálními pracovníky OSPOD v lokalitě představuje více než polovinu dětí sledovaných ve vytipovaných lokalitách celkem. Mezi lidmi má také lokalita nejnižší status: „*Na Saigonu je to nejhorší, tam bych nikdy nešla.*“ „*Chtěli mě dát na tu zblešenou ubytovnu na Saigonu, to jsem ale odmítla, nakonec jsem si domluvila tohle.*“ Při bližším dotazování, co je na ubytovně špatného, jmenovali respondenti zvnějšku na prvním místě přítomnost štěnic, některým se ale nelíbili ani obyvatelé domů, i když zpravidla připouštěli, že jsou tam i „normální lidi“. Vnímán byl také zásah úřadů: „*Za Sportem je to hrůza, byla tam zásahovka a vyhazovala neplatiče.*“

Na první ubytovně (bližší ulici Žežická) jsou garsonky o rozměru 25 m² (110 bytů¹⁵, vždy 22 na patře), na druhé jsou dvoupokojové byty o výměře 45 m² (65 bytů, vždy 13 na patře). Ceny se mezi našimi respondenty pohybovaly od 6 000 měsíčně (i s elektřinou) za dvoučlennou rodinu v garsonce do 9 000 za čtyřčlennou v dvoupokojovém bytě. Kauce se rovněž různily – od 0 do 10 000 Kč. Všechny byty mají vlastní WC, koupelnu, kuchyň a balkon, zařízené jsou podle možností a priorit konkrétních nájemníků. Stavební stav objektů není vysloveně špatný, navíc v době výzkumu došlo u zadní budovy k výměně vchodových dveří¹⁶ a zateplování fasády. Výtahy v domech jsou nefunkční. Hřiště jsou v docházkové vzdálenosti, většina oslovených rodičů ale vypověděla, že jejich děti si hrají spíše v blízkosti domu. Největším problémem ubytoven jsou i dle obyvatel samotných štěnice a švábi. Před zahájením výzkumu firma Stavus sice prováděla postřiky, ale nedařilo se ubytovny vystříkat plošně (některé rodiny nebyly doma nebo neotevíraly). Všichni oslovení obyvatelé pak hovořili o problematických rodinách¹⁷, které zhoršují soužití, dělají hluk, neudržují pořádek, ničí věci apod. Horší situace je podle obyvatel obou budov v zadním objektu. Někteří respondenti v této souvislosti poukazovali na fakt, že v přední budově má správcová kancelář a pobývá zde častěji, zatímco do zadní budovy pouze občas dochází. Obvyklejší bylo ovšem vysvětlení související s dispozicí bytů – na zadní ubytovně jsou početnější rodiny a celkově zde bydlí více dětí a mládeže. Nepořádek byl také často spojován právě s mladistvými a jejich návštěvami. Tyto partičky byly označovány za „feťáky“, při dalším dotazování ovšem vyšlo najevo, že jsou to podle respondentů spíše uživatelé marihuany než tvrdých drog (což ovšem neznamená, že zde uživatelé tvrdých drog nebydlí, více viz kapitola Bezpečnost). Lidé dále v rozhovorech zmiňovali přespávání bezdomovců v prostorách ubytoven (vchodové dveře se nezamykají). Někteří respondenti dokonce bezpečnostní situaci vysvětlovali velké množství psů na ubytovnách. Popsané zásadní problémy začala přibližně v říjnu 2014 ve spolupráci s firmou Stavus řešit Farní charita – při postřicích jednala s rodinami o vpuštění do bytů a dohlížela na důslednou dezinfekci. Co se týká pořádku na ubytovnách, začalo se jednat o vybudování vrátnice (patrně osazené pracovníky na VPP) a větší hlídání návštěv. Pomoci by

---

¹⁵ Čísla vycházejí z počtu dveří na patře, neodrážejí počet místností, které se neobsazují (slouží např. jako sklady), celkový počet bytů určených k bydlení tak bude ve skutečnosti patrně o něco nižší. Tato poznámka se týká i dalších ubytoven firmy Stavus.

¹⁶ Sami nájemníci ale vyjadřovali pochybnosti o tom, zda opravy vydrží: „*Přijďte se podívat zítra, ty dveře už tady nebudou.*“

¹⁷ Značně se ale lišily názory na to, o kolik problémových rodin vlastně jde – podle někoho jde o 2, 3 rodiny v domě, podle jiného se nedá vyjít tak se 6, 7 rodinami, podle jedné respondentky je v lokalitě dokonce 70 % nepřizpůsobivých.

mohla i samotná terénní práce v rodinách, kterou Charita od začátku roku poskytuje v rámci sociálně aktivizační služby (více viz kapitola Sociální služby)¹⁸.

Ubytovna Bratří Čapků (Dvěšestšedesátka, Hotelový dům)

Fotografie č. 2: Ubytovna Bratří Čapků

Na další dva objekty, tzv. Dvěšestšedesátka a Horník, nazírají institucionální aktéři jako na méně problematické ve srovnání s ubytovnami Pod Čertovým pahorkem. Nicméně právě na dvou nejřešenějších ubytovnách měli lidé tendenci odklánět pozornost od svého bydliště právě směrem k těmto objektům: „*Nejhorší je teď Dvěšestšedesátka a Horník, přesunuli se tam feťáci odsud,*

je to úplná katastrofa. A takové to byly pěkné ubytovny. Zkuste tam jít večer, to něco uvidíte. Ale ať se vám nic nestane, kdyžtak mi zavolejte.“ „*Máma bydlí na Dvěšestšedesátce, tam už je to pomalu stejně jako tady.*“ Sami obyvatelé ubytovny Bratří Čapků však svou situaci nehodnotili tak kriticky, s některými rodinami podle nich občas problémy jsou, ale jinak je bydlení celkem dobré, pozitivně byla hodnocena dostupnost obchodů, služeb a dětských hřišť. Na cenu si někteří stěžovali, jiní ji považovali za dobrou (nájmy se na Dvěšestšedesátce pohybují v podobné výši jako Pod Čertovým pahorkem, kauce rovněž). Mezi uváděnými problémy figurovaly krádeže a hluk (opět v souvislosti s mládeží a „feťáky“). Štěnice a švábi jsou spíše vzácností. Jedna respondentka nám prozradila, že je v domě více domácností, které kvůli neplacení odpojili od elektřiny, a ony se pak domluvily se sousedy a napojily se přes prodlužovačky do jejich zásuvky. Správcová sídlí na Horníku a na Dvěšestšedesátku jenom dochází. Vchodové dveře se nezamykají.

Objekt je pětipodlažní, v přízemí jsou však služby (kadeřnictví, lékař, soukromé zařízení pro děti apod.). Podle našich propočtů je v domě 24 garsonek o rozměru přibližně 25 m² a 36 dvoupokojových bytů o velikosti 45 m². Opět mají všechny byty sociální zařízení i kuchyně a balkon. Celkový počet obyvatel Hotelového domu může být kolem stovky, možná spíše trochu přes 100¹⁹, podle respondentů bydlí v domě hodně dětí ve školním věku.

¹⁸ V době dokončování zprávy se seznam návrhů rozrostl ještě o možnost umístit do některé z ubytoven poradenské zařízení či volnočasový klub pro děti.

¹⁹ Jde o hrubý odhad učiněný na základě celkových počtů od firmy Stavus, počtu bytů a informací respondentů.

Ubytovna Politických vězňů (Horník)

Fotografie č. 3: Ubytovna Politických vězňů

Pověst další z ubytoven firmy Stavus, Horníku, trpí do značné míry prostředím, do kterého je zasazena. V přízemí se totiž nenacházejí kadeřník, lékař a zařízení pro děti, ale dvě herny. Za domem je navíc malá skládka. Problémy obyvatel jsou obdobné na jako na výše popsáných ubytovnách: hluk (i v noci), „feťáci“ a jejich návštěvy, bezdomovci (ani tato ubytovna se nezamyká). I na Horníku

volali někteří obyvatelé po vybudování vrátnice, správčová tu totiž bývá jen ve vymezených hodinách. K bydlení slouží tři patra, na ubytovně jsou pouze garsonky – cca 60 bytů o výměře zhruba 27 m² + balkon, celkový počet lidí se může pohybovat kolem 80. Bydlí tu i několik vícečetných rodin, které žijí v dosti stísněných podmínkách (navštívili jsme například matku se třemi dospívajícími dětmi). Jinak ale podle respondentů na ubytovně už není tolik dětí jako dříve. Děti z ubytovny chodí na nedaleké hřiště. Nájemníci se podle výpovědí docela často obměňují (jedna respondentka to odhadla na 10 rodin za půl roku). Štěnice a švábi se občas objeví, Stavus nechává byty ošetřit postřikem, některé rodiny provádí desinsekci samy. Ceny za bydlení odpovídají výše popsaným.

Ubytovna Jáchymovská

Fotografie č. 4: Ubytovna Jáchymovská

Ubytovna Jáchymovská stojí v hierarchii ubytoven firmy Stavus nejvýše, na tom se shodují jak obyvatelé lokalit, tak institucionální aktéři. „*Jáchymovská je z ubytoven nejlepší, dávají sem hlavně matky s dětmi.*“ Obyvatelé Jáchymovské se poněkud s despektem dívají na obyvatele dalších ubytoven a nelichotivě hovoří také o Romech,

kterých je na Jáchymovské menší podíl. „*Na Saigonu, tam je cikánů, to je Chanov.*“ „*Cikáni dluží statisíce a bydlí, vždycky se objeví celá rodina a příbuzní, oni se je pak bojí vyhodit. Bílé vyhodí hned, ale cikány nechají, oni si to umějí zařídit.*“ Na druhou stranu mají obyvatelé této ubytovny (jejich počet odhadujeme tak na 80) velké starosti s bydlením – 1+kk o výměře 27 m² (celkově 36 bytů ve 3 patrech) často obývají matky nebo rodiny s dětmi, lidem tu chybí soukromí a dětem prostor na přípravu do školy. „*Vždyť tady se děti ani nemají kde učit.*“

Všichni respondenti se shodli na tom, že byty jsou vlhké a mnozí bojují s plísní. I na Jáchymovské si respondenti stěžovali na problémové rodiny a „divné existence“, ničím neobvyklým nejsou ani vykradené byty (vstup se nezamyká). „Už se mi to jednou stalo. Když odcházíme, radši necháváme zapnutou televizi, aby si mysleli, že tady jsme.“ Štěnice a švábi se prý dříve na ubytovně objevovali, ale podařilo se je vyhubit. Na Jáchymovské jsme se také dozvěděli, že správcová, která má na starosti Horník, Dvěšestšedesátku a Jáchymovskou lepí dlužníkům na nájemném na dveře lísteček s informací o výši dluhu, což nájemníkům připadá poněkud ponižující. „Každý to vidí, je to trapné.“

Ubytovna Poštovní A

Fotografie č. 5: Ubytovna Poštovní A

Na ubytovně v Poštovní ulici jsou podle našich respondentů pouze jednopokojové buňky o výměře kolem 20-25 m². Záchody a sprchy jsou společné. Cena za osobu a buňku je 3900 Kč na měsíc. V jednom patře prý bydlí spíše ženy a matky s dětmi, v druhém muži a ve třetím sezónní dělníci. Dlouhodobě bydlících je podle výpovědí v domě kolem 40, dětí jen několik, většinou předškolních. Romové mezi stálými obyvateli nejsou. Na technický stav si respondenti nestěžovali. Objekt se zamyká.

Ubytovny jiných vlastníků

Ubytovna Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)

Fotografie č. 6: Ubytovna Vysoká Pec

Jediná nepřibramská lokalita byla do analýzy zařazena na žádost lokálního konzultanta. Je to volba logická – Vysoká Pec má velmi dobré dopravní spojení s Příbramí (autobus tam jede cca 10 minut přibližně jednou za hodinu, ve špičce častěji) a obyvatelé Rozetu tak využívají příbramské instituce a služby. Rozet navíc patří do migračního řetězce mnoha obyvatel příbramských ubytoven (viz kapitola Migrační historie). Zároveň je ze všech ubytoven v nejhorším technickém stavu, sociální zařízení je nevyhovující, teplá voda teče jen v určité hodiny, protéká střecha, lidé se potýkají se štěnicemi a šváby... Výzkumníkům se jevilo jako

závažný problém také duševní zdraví obyvatel (více viz kapitola Zdraví). V době výzkumu se tak vedle ubytoven Pod Čertovým pahorkem těšila ubytovna Rozet pozornosti lokálního partnerství – partneři si vytkli za cíl přestěhovat obyvatele do vhodnějších podmínek, iniciovali šetření stavebního úřadu s cílem ubytovnu uzavřít, Charita komunikovala s obyvateli, Úřad práce zjišťoval finanční možnosti rodin a Městská realitní kancelář dohledávala informace o dluzích vůči městu a hledala možnosti přestěhování v rámci kapacit města²⁰.

V říjnu 2014 jsme na bohutínské ubytovně zaznamenali cca 30 osob, z toho 7 dětí. Romové tvořili necelou čtvrtinu obyvatel. Čísla byla získána na základě rozhovorů s obyvateli a nejsou proto zcela přesná. Majitel ubytovny s nikým z lokálních partnerů nekomunikuje, tudíž se ho výzkumníci ani nepokoušeli kontaktovat.

Tabulka č. 3: Skladba obyvatel ubytovny Vysoká Pec (říjen 2014)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
30	2	5	7 (23 %)

Ubytovna Lipová

Fotografie č. 7: Ubytovna Lipová

Lokalita v ulici Lipová se nachází na okraji rodinných domků, v místě, kde ulice končí, klesá pod horizont a ústí do malého areálu průmyslových budov. Vznikla teprve v létě 2014. Někdejší kanceláře přestavěné na ubytovnu pro dělníky přestaly provozovateli zajišťovat zdroj příjmů, a tak se rozhodl pro změnu cílové skupiny a dlouhodobě ubytovává sociálně slabé. Hovořili jsme s obyvatelem ubytovny, který je pověřen správou

objektu. Uvedl, že byl spolu s rodinou prvním ubytovaným a pomáhá obsadit další buňky (v době návštěvy v říjnu 2014 byly ještě některé prázdné). Majitelem budovy je podle katastru firma Průzkum Příbram, spol. s r.o. (v katastru je rovněž uvedeno, že je na stavbu uvalena exekuce), provozovatelem je ovšem podle informací správce jistý soukromník z Olomouce, který si ubytovnu od firmy pronajímá. V době návštěvy měla ubytovna 15 obyvatel, z toho 6 bylo dětí (2 školní a 4 předškolní), Romové představovali 2/3²¹.

²⁰ K vystěhování ubytovny k 30. listopadu 2014 skutečně došlo, obyvatelům lokální partneři pomohli zajistit náhradní bydlení na městské ubytovně a na ubytovnách Pod Čertovým pahorkem.

²¹ Do konce roku 2014 došlo k očekávanému nárůstu obyvatel ubytovny, vyskytly se konflikty mezi nájemníky a zhoršily se hygienické podmínky. V lednu 2015 byla situace po zásahu úřadů opět stabilizována a kapacita ubytovny se ustálila na 22 lůžkách.

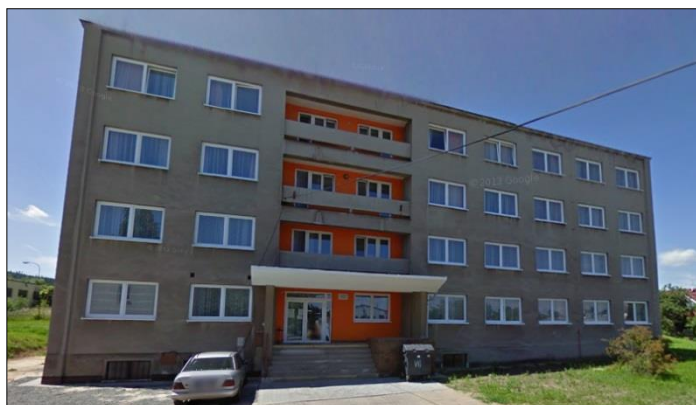
Tabulka č. 4: Skladba obyvatel ubytovny Lipová (říjen 2014)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
15	4	2	10 (67 %)

Záchody, sprchy a kuchyň jsou společné, výjimku tvoří rodina správce, která má sociální zařízení i kuchyň v bytě. Na jedné straně jsou místnosti větší, tam se ubytovávají rodiny s dětmi, na druhé jsou jednotlivé menší pokoje. Některé buňky byly v době návštěvy ještě neobsazené a správce do nich hledal nájemníky, tvrdil, že v tomto ohledu spolupracuje také se sociálním odborem. Platí se 3 900 za lůžko, za děti méně, kauce prý není vyžadována a smlouva je na dobu neurčitou. Vnitřek domu je opravený, vstup se zamyká, problém s hmyzem se údajně zatím neobjevil. K domu přilehá poměrně rozsáhlá zahrada s ovocnými stromy, zahradou se dá sejít dolů a během 5 minut se ocitnout u obchodního centra. Obyvatelé projevovali velkou spokojenost s nalezeným bydlením, což bylo umocněno i tím, že mnozí z nich se předtím nalézali v tíživé situaci – dva oslovení byli bez domova a jedna žena žila v nezkolaudovaném objektu a bála se, že jí sociální odbor odebere děti.

Ubytovna Poštovní B (Tuháček)

Fotografie č. 8: Ubytovna Poštovní B

Vlastníkem dalšího objektu v Poštovní ulici je Česká republika, hospodaří s ním příspěvková organizace Armádní Servisní, mezi lidmi je ovšem známý jako ubytovna pana Tuháčka. Objekt má 4 patra a kapacitu 80 lůžek. V jednom patře bydlí armádní zaměstnanci, v dalším sezónní dělníci, dvě patra pak slouží k dlouhodobému ubytování jiných

osob, z velké části nezaměstnaných nebo nízkopříjmových (k posunu cílové skupiny došlo zhruba před dvěma lety). Poslední kategorie čítá přibližně 40 lidí, jejich skladbu zachycuje následující tabulka (informace nám byly poskytnuty na vrátnici). Mezi dospělými převažují muži, jelikož ubytovna má pověst vojenského zařízení. Někteří lidé ani nevědí, že se zde ženy mohou ubytovávat. Děti na ubytovnu přijímají, ale provozovatelé nechtějí, aby se v buňkách tísnilo příliš mnoho lidí (buňka zahrnuje vždy jednu místnost o rozměru cca 25 m², kuchyň a sociální zařízení obyvatelé sdílejí), takže pro větší rodiny není ubytovna vhodná. Na ubytovnu také nesmějí zvířata. Dříve byli často v pokojích jednotlivci, v nedávné době ale musely být některé kapacity uvolněny pro potřeby armády, a tak bylo nutné dát na pokoj vždy dvě osoby, i když k sobě nepatřily (několik lidí si tehdy našlo jiné bydlení). Romové na ubytovně nejsou, podle pracovníků vrátnice s nimi není dobrá zkušenost především kvůli dlouhodobým návštěvám.

Tabulka č. 5: Skladba obyvatel ubytovny pana Tuháčka (říjen 2014)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Počet osob nad 60 let	Odhad počtu zaměstnaných	Odhad počtu Romů
40	1	1	1	4-6	0

Ubytovna bývá institucionálními aktéry často uváděna jako příklad dobře fungujícího zařízení, a to především kvůli přísnějšímu režimu. „Některé ty ubytovny jsou tady i relativně dobré. Máme tady ubytovatele, který je výborný. Chodí tam i na pochůzky, kontroluje. Těm lidem se tam bydlí dobře... To je ubytovna pana Tuháčka.“ (Pracovnice ÚP). O přístnosti jsme se přesvědčili i na vrátnici – návštěvy smí nahoru maximálně na 2 hodiny, dovnitř nesmí nikdo v podroušeném stavu (to platí i pro ubytované). Vrátnice funguje 24 hodin denně. Občas i na této ubytovně dojde ke konfliktům, bitkám nebo výtržnostem, většinou lze ale vše vyřešit domluvou, k výpovědi z takových důvodů dojde tak jednou do roka. Důvodem výpovědi nebývá ani neplacení, spíše se situace řeší splátkovým kalendářem nebo dobrovolným odchodem nájemníků. Ubytovna patří k dražším, měsíčně se platí se 4 800 za lůžko, tříčlenná rodina s dítětem pak platí 9 800. Kauce činí 2000. Podle vedoucího sociálního odboru funguje mezi odborem a ubytovnou dobrá spolupráce (v odpovědi na dotaz, kam umístí uje sociální odbor klienty v bytové nouzi nebo co jim doporučuje, uvedl vedoucí odboru pouze ubytovnu pana Tuháčka).

Ubytovna Čechovská

Fotografie č. 9: Ubytovna Čechovská

Někdejší ubytovna pro zaměstnance nemocnice v ulici Čechovská procházela v době sběru dat rekonstrukcí. Opravy se týkaly jak objektu (stoupačky, elektřina, odstranění atypických skříněk z chodeb...), tak jednotlivých bytů. Současný majitel koupil objekt přibližně před rokem a podle slov správce má firma za cíl vybudovat pěkné bydlení pro rodiny, které si toho budou vážit (opravený byt, který nám byl prezentován, pěkné bydlení

skutečně nabízel). Většina nájemníků zůstala v domě i po změně majitele, pouze několik problémových domácností bylo vystěhováno. Ze 45 bytů (1+kk a 2+kk) bylo na počátku ledna 2015 obsazeno 33. Uvolněné byty se postupně opravují a v budoucnu se mají zaplnit novými nájemníky. Správce preferuje rodiny s dětmi, nájem krytý dávkami na bydlení považuje spíše za výhodu a nebrání se ani ubytování romských rodin, ačkoliv je v tomto směru opatrný. Tabulka č. 6 odpovídá skladbě obyvatel podle odhadů správce v lednu 2015.

Tabulka č. 6: Skladba obyvatel ubytovny Čechovská (leden 2015)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
50	10	5	12 (24 %)

Vztahy byly hodnoceny jako bezproblémové („každý si hledí svého“). Objekt se zamyká, správce v objektu bydlí a v kanceláři je k dispozici dvakrát týdně. Podle správce je přibližně polovina domácností v domě odkázána na sociální dávky a polovina hradí náklady příjmy ze zaměstnání. Nájemné se pohybuje od 4 600 za nezrekonstruovanou garsonku po 7 900 za zrekonstruované větší 2+kk, navštívená domácnost cenu hodnotila jako přiměřenou.

Ubytovna Žežická (ON, ZÚNZ)

Fotografie č. 10: Ubytovna Žežická

Mezi našimi respondenty se velké oblibě těšila ubytovna v areálu nemocnice (odtud přezdívky – ON: Oblastní nemocnice, ZÚNZ: Závodní ústav národního zdraví). „*Je tu bordel, správcová to neřeší, pomohla by vrátnice, na nemocnici to mají a je klid.*“ (Obyvatelka Horníku). „*Pomohlo by, kdyby se to zamykalo, nejlépe každé patro, jako na ZÚNZu, tam se všichni musejí prokázat*

občankou.“ (Jiná obyvatelka Horníku). Situaci chválili i někteří institucionální aktéři: „Jak je to v areálu nemocnice, tak si toho asi lidé tolik nedovolí.“ (Pracovnice ÚP).

Budova ubytovny v Žežické je skutečně až za plotem nemocničního areálu a je 24 hodin denně hlídána (přes den správcovou, v noci nočními vrátnými). Tento režim byl nastolen přibližně před 7 lety a podle správcové to hodně prospělo – do té doby přespávali v objektu bezdomovci. Zamyká se jak vchod, tak jednotlivá patra (jedno patro se začalo zamykat před 3, 4 lety, osvědčilo se to a před rokem se připojila další patra). Lidé mají klíče, návštěvy si musejí vyzvedávat.

Všechny buňky mají podobu 25metrových buněk se záchodem, sprchou a chodbičkou, ve které je umístěný dvouvaříč. Cena je za buňku (4 888 Kč), pro více než dvě osoby se připlácí 250 Kč z osobu. Vratná kauce se rovná výši jednoho nájmu. Opožděné placení je podle správcové běžné, výpovědi z důvodu neplacení ale spíše výjimečné, využívají se splátkové kalendáře. Nepořádek nebo hluk se také občas řeší, ale není to záležitost několika problémových rodin. I na ubytovně ON se potýkají se štěnicemi, i když se je snaží pravidelně likvidovat postřikem.

Budova sestává ze 104 buněk v pěti patrech. Zaměstnanci nemocnice, kteří mají přednost, využijí tak akorát jedno patro, zbytek se pronajímá lidem zvenčí, jejich složení zachycuje následující tabulka (čísla jsou odhady správcové). U cca 10 domácností posílá ÚP dávky přímo na účet pronajímatele, přibližně 10 dalších pak hradí nájemné samo, ale s

pomocí dávek. Ostatní domácnosti platí za bydlení z jiných příjmů. Ubytovna bývá zcela plná, od začátku roku se obměnilo osazenstvo v 10-15 buňkách. Podle odhadu správcové se každý měsíc ptá na bydlení kolem 15 lidí.

Tabulka č. 7: Skladba obyvatel ubytovny ON (říjen 2014)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Počet osob nad 60 let	Odhad počtu Romů
200	10	5	25	3

Ubytovna V Lukách (Grado, Ravak, Balonka)

Fotografie č. 11: Ubytovna V Lukách

Ubytovna Grado slouží primárně pro ubytování sezónních dělníků. Kapacita je 143 lůžek, z toho pouze cca 20 slouží k dlouhodobému bydlení, 5 z toho navíc využívají přímo zaměstnanci firmy Ravak. Situaci zbývajících 15 osob zobrazuje Tabulka č. 8. Těchto 15 bydlí V Lukách obvykle od roku 2012 a správce nemá v plánu jejich počet významně rozšiřovat (sezónních dělníků jezdí dost a na ubytovně mívají plno). Mezi lidmi

koluje mýtus, že jsou na ubytovně i byty pro rodiny s dětmi (ten koneckonců přivedl na ubytovnu i nás), ty jsou však v budově pouze dva, navíc dlouhodobě obsazené. Platí se 144 Kč za noc, v bytech 6 000 Kč za měsíc. Částku je potřeba uhradit vždy předem, kauce se nevyměřují. Sociální zařízení jsou na pokojích, kuchyňka je společná. Problém se štěnicemi se objevil, od té doby jsou opatrní (žádný vlastní nábytek apod.). Budova se zamyká a je střežena ochrankou. Návštěvy jsou povoleny pouze přes den a procházejí přes recepci. Správce označila ubytovnu za „nedobytnou pevnost“.

Tabulka č. 8: Skladba obyvatel ubytovny Grado (říjen 2014)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Počet osob nad 60 let	Odhad počtu Romů
15	0	2	1	0

Ubytovna Seifertova (Leko)

Fotografie č. 12: Ubytovna Seifertova

Dům v Seifertově ulici vlastněný firmou Leko je mezi lidmi znám jako bezproblémová ubytovna. Budova je ve velmi dobrém stavu, nachází se v ní ordinace několika zubních lékařů a 44 prostorů určených k bydlení, obsazených je však pouze asi polovina. Správcová, která bydlí přímo v objektu, to vysvětluje opatrností při výběru nájemníků –

platí zde strategie, že lepší než problémový nájemník je žádný nájemník. ÚP ani OSPOD v objektu neevidují klienty. Oslovená obyvatelka domu hodnotila soužití jako bezproblémové a pochvalovala si komunikaci se správcovou i absenci štěnic a švábů. Jediná stížnost byla adresována majitelce, která v říjnu otálela se spuštěním topení, ačkoli venku už bylo kolem 10 °C. Skladbu obyvatel v lednu 2015 zachycuje tabulka č. 9, která vychází z odhadů správcové. Větší procento ubytovaných představují Vietnamci, nezaměstnaní jsou údajně dospělí pouze v jedné domácnosti. Nájemné se pohybuje mezi 5 600 Kč a 6 700 Kč podle velikosti (jde o jednopokojové a dvoupokojové byty).

Tabulka č. 9: Skladba obyvatel „ubytovny“ Leko (leden 2015)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
30	2	1	3 (10 %)

Lokality ve vlastnictví města

Ubytovna Československé armády (Kasárna)

Fotografie č. 13: Ubytovna Československé armády

V ulici Československé armády, v budově bývalých kasáren, se nachází ubytovna města. Obytná jsou tři patra, přičemž třetí patro je bráno jako „lepší“ (pro pracující, neproblémové lidi apod.). V přízemí se nachází ústředí Městské realitní kanceláře, Poradna města Příbram, kadeřnictví a další obchody či služby. Budova je zrekonstruována, štěnice a švábi jsou vzácností, přesto ubytovna neplatí za preferované bydlení. Pokoje (okolo 20 m²) nemají vlastní sociální

zařízení a kuchyň a chodby bývalých kasáren přes veškeré úpravy nepůsobí právě útulným dojmem (Fotografie č. 14 ilustruje snahu jednoho z obyvatel o zlidštění konce chodby).

Fotografie č. 14: Snaha o vytvoření domácího prostředí na chodbě městské ubytovny

Příznivá od září není ani cena za ubytování – platí se 1 000 Kč za buňku a 3 000 za osobu (dříve se platilo 2 000 za buňku a 1 154 za osobu). Bydlení je tak obzvláště nevýhodné pro více než dvě osoby. Podle vedoucí Městské realitní kanceláře nebylo záměrem vytvořit z budovy ubytovnu pro bezdětné, ke zdražení vedl instituci nedoplatek po vyúčtování ve výši 600 000. Snaha ušetřit vedla v září také k rozhodnutí odmontovat topení z chodeb a pisoáry. „Oni nám totiž nechali protékat vodu, to neuhlídáte.“ (Vedoucí Městské realitní kanceláře). Kauce se zde sice neplatí, ale je zamezen přístup zvířatům. Dlužníci musí před nastěhováním své dluhy vůči městu začít splácet. Přidělení ubytovny navrhuje Městská realitní kancelář, rozhoduje o něm vedení města (starosta, místostarostové, radní a tajemník). Smlouvy jsou zpravidla na měsíc a při splnění podmínek se automaticky prodlužují. Budova se nezamyká, vrátnice není vybudována. Podle vedoucí Městské realitní kanceláře býval dříve jeden z bytů určen pro správce, nikdy však takovou osobou nebyl obsazen. Sama vedoucí prý několikrát navrhovala obnovení tohoto principu a nalezení vhodné osoby pro tuto roli, ale rada návrh z finančních důvodů neschválila.

Atmosféra, bariéry pro vstup a cena mohou být důvody, proč byla ubytovna v době šetření poloprázdná. Sami obyvatelé tvrdili, že se ubytovna vylidnila²² právě kvůli zdražení, narazili jsme také na muže, který se právě z důvodu zvýšení nájmu přestěhoval na Horník. Většina z těch, kteří zůstali, má nějaký zdroj příjmu (zaměstnání, důchod, péči o dítě...). Údaje do tabulky poskytla vedoucí Městské realitní kanceláře.

Tabulka č. 10: Skladba obyvatel městské ubytovny (říjen 2014)

Počet buněk	Počet volných buněk	Počet osob	Počet Romů	Počet předškolních dětí	Počet školních dětí	Počet osob nad 60 let	Počet pracujících
24	10	16	6 (25 %)	1	0	2	7

V dřívějších letech platila ubytovna podle slov nájemníků i vedoucí Městské realitní kanceláře částečně za jakýsi předstupeň bytů města, s úbytkem městských bytů a nízkou nabídkou sociálních bytů (viz dále) se ovšem tato prostupnost snížila (ne-li zcela vytratila). Podle výzkumníků by bylo třeba opět vybudovat motivační systém v rámci kapacit města a vytvořit na městské ubytovně lepší podmínky, než jaké panují na ubytovnách soukromníků (když už ne vybavením, tak alespoň cenou a přítomností sociálních služeb). Městská ubytovna by měla mít blíže k sociální službě než ke komerčnímu zařízení. V současné chvíli v této úloze ubytovna selhává.

Městské byty Československé armády (Kasárna)

Druhé křídlo budovy tzv. Kasáren bylo přebudováno na byty, které jsou rovněž ve vlastnictví města. Nikdo z aktérů o těchto prostorách nehovořil jakožto o lokalitě hodné pozornosti výzkumníků, z čísel od Úřadu práce však vyplynulo, že zde bydlí významný počet obyvatel odkázaných na sociální dávky (co se týče počtu osob v hmotné nouzi, zaujímá lokalita dokonce 4. pozici hned za třemi největšími ubytovnami firmy Stavus - viz kapitola Sociální dávky). Z tohoto důvodu byly byty zařazeny mezi zkoumané lokality. Příčinou vyšší koncentrace osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených je částečně ochota vedení města přidělovat byty v této lokalitě v režimu sociálních bytů (podrobněji viz kapitola Byty města), jak ukazuje i tabulka č. 11²³. Adresa je obyvateli Příbrami také vnímána jako méně atraktivní. Přesto vedoucí Městské realitní kanceláře čísla Úřadu práce překvapila, většina obyvatel objektu podle ní pracuje. Ke skladbě obyvatel lokality se pak vztahuje tabulka č. 12.

Tabulka č. 11: Skladba bytů v budově Kasáren (leden 2015)

Počet bytů	Počet volných bytů	Počet služebních bytů	Počet sociálních bytů
46	0	8	10-15

²² Na přelomu listopadu a prosince se počet obyvatel ubytovny opět zvýšil, neboť sem byli přesunuti někteří obyvatelé z ubytovny Rozet.

²³ Přesto i v této lokalitě minimálně polovina domácnosti nespadá do kategorie služebních bytů ani sociálních bytů a nabízí se otázka, z jakého důvodu tyto rodiny přebývají v kapacitách města. Podrobněji se problematikou zabýváme v kapitole Byty města.

Tabulka č. 12: Skladba obyvatel bytů v budově Kasáren (leden 2015)

Počet osob	Počet Romů	Počet předškolních dětí	Počet školních dětí	Počet osob nad 60 let
117	30	12	13	7

Většinu bytů představují garsoniéry, několik bytů je pak dispozice 1+1 a tři byty 3+0. Nájemné je stanoveno stejně jako ve většině jiných bytů města na 18 Kč/m² (navštívenou 4člennou domácnost vyšly celkově náklady na bydlení v přibližně 30metrovém bytě na 5 500). Oslovená respondentka si neztěžovala na přístup města ani na soužití s ostatními nájemníky, užší vztahy se sousedy však podle svých slov neudržovala.

Městské byty Březnická (Na Flusárně)

Fotografie č. 15: Městské byty Březnická

Jediná „tradiční“ sociálně vyloučená lokalita v Příbrami se nachází v ulici Březnická. Jedná se o činžovní dům se čtyřmi vchody ve velmi špatném technickém stavu, do kterého město od devadesátých let přesouvá neplatiče z jiných městských bytů (někteří obyvatelé zde ovšem podle našeho šetření

bydlí ještě mnohem déle). Tato praxe v menší míře pokračuje dodneška. Pro upřesnění je třeba uvést, že objekt není ve vlastnictví města celý, přibližně 3 roky před prováděním výzkumu byly byty v rámci stejné privatizační logiky, jaká byla uplatněna ve zbytku města, nabídnuty nájemníkům k odkoupení. Tři domácnosti možnost využily a za necelých 40 000 získaly byty do osobního vlastnictví²⁴. V majetku města se tak Na Flusárně nachází 15 bytů. Byty v lokalitě mají dispozici 1+1 nebo 2+kk a jejich velikost se pohybuje od 33 m² do 53 m². K topení a ohřevu vody se Na Flusárně využívají tuhá paliva. Nájemné je zde velmi nízké, 12,7-15 Kč za m², jelikož byty odpovídají bývalé 3. a 4. kategorii. Vchody se nezamykají, do domů lze bez problémů vstoupit. V bezprostřední vzdálenosti od lokality se nachází obchod s potravinami, jinak jsou ale služby a instituce méně dostupné. Do školy a na hřiště musejí děti ujít přibližně kilometr nebo popojet autobusem, rodiče také potvrdili, že si obvykle hrají v okolí domu. Na druhou stranu není poblíž lokality ani herna, jak je tomu v okolí ubytoven

²⁴ S jednou takovou rodinou jsme hovořili, podle výpovědí jejích členů se toho pro ně odkoupením mnoho nezměnilo, opravovat si mohou jen vlastní byt a dům zůstává v katastrofálním stavu (stalo se jim dokonce, že žádali město o opravy a bylo jim řečeno, že si je mají uhradit sami, když jsou vlastníkem bytu), na zbourání kůlny či porážení stromu nadále potřebují povolení města apod. Na měsíčním vyúčtování dokonce nadále figuruje položka „Nájem“, a to ve stejné výši jako před odkoupením. Vedoucí Městské realitní kanceláře nám vysvětlila, že jde o fond oprav. Platby do něj jsou ovšem na úrovni nájmu, čili tak nízké, že se z nich vlastně žádné opravy realizovat nedají: „Stačí to tak akorát na vyklízení půd a pravidelné revize.“ Otázkou ovšem je, zda nemohlo město použít na nějaké menší opravy peníze utržené z prodeje bytů, například zábradlí je právě ve vchodu se dvěma odprodanými byty v nejkatastrofálnějším stavu. Za daných okolností se totiž nelze ubránit dojmu, že rodiny vynaložily téměř 40 000 zcela zbytečně.

na sídlišti. Následující tabulka vychází z vlastního šetření a údajů Městské realitní kanceláře, která je se situací lidí v lokalitě velmi dobře obeznámena.

Tabulka č. 13: Skladba obyvatel lokality Březnická (říjen 2014)

Počet lidí	Z toho v nájmu	Předškolní děti	Děti ve školním věku	Odhad počtu Romů	Zaměstnaní
38	33	6	7	26 (68 %)	4

Lokalita je zvnějšku vnímána jako Romská, což také neplatí na 100 % - Romové tvoří o něco málo víc než dvě třetiny obyvatel. Z výpovědí je zřejmé, že počet obyvatel byl v minulosti vyšší a bydlelo zde víc rodin s dětmi, v době šetření byly 4 byty volné a v 8 bytech bydlel jednotlivec nebo dvojice, mnohdy šlo navíc o osoby v důchodovém nebo předdůchodovém věku. Institucionální aktéři dále častěji vyjadřovali názor, že lidé jsou Na Flusárně spokojeni a že jim život v těchto podmínkách vyhovuje. Tento názor sdílí i vedoucí Městské realitní kanceláře, která s obyvateli Březnické ze všech aktérů nejčastěji přichází do kontaktu. „Ty romské rodiny jsou spolu, hodně drží při sobě... Ti lidé tam žijí v pohodě, nestěžují si.“ (Vedoucí Městské realitní kanceláře). Vedoucí kanceláře také na důkaz svých slov uvedla několik příkladů: Jedna dívka bydlela s matkou Na Flusárně a chtěla jít do vlastního, ale nechtěla pryč z lokality, počkala, až se uvolnil byt tam. Starší paní prý zase nechce jít do domu s pečovatelskou službou, protože Na Flusárně bydlí už desítky let a je tam zvyklá. Zaměřili jsme se proto na toto téma v rámci rozhovorů. Naši respondenti skutečně oceňovali některé aspekty bydlení v Březnické, a to především ve srovnání s jinými formami bydlení: „Do paneláku bych tedy nešel, mám tady svoji kůlnu a prostor, kde si můžu kutit.“ „Je to lepší než ubytovna.“ Byty města také představovaly pro respondenty určitou jistotu: „U soukromníka tě můžou vyhodit ze dne na den.“

Rozhodně však nikdo z dotázaných nebyl spokojený se stavem objektu – lidem vadily vyvalené zdi, netěsnící okna a dveře, vlhkost, plísně, absence nočního proudu, špatná kanalizace a z toho plynoucí výskyt potkanů, zdraví ohrožující stav zábradlí, nepřítomnost plynu, nízký tlak vody, absence bojleru (minimálně v jednom bytě, kde žijí děti), absence dřezu/umyvadla, místnosti bez vytápění, jediný a navíc rozbitý kontejner na odpadky (má zničená kolečka, tudíž se s ním nedá zajet za dům a smrdí obyvatelům pod oknem)...²⁵ Na otázku, zda by uvítali opravy i za cenu určitého zvýšení nájmu odpovídali obyvatelé v rozhovorech kladně (což ovšem nezaručuje jejich reálnou ochotu v dalším vyjednávání), někteří dokonce nabízeli, že by přiložili ruku k dílu²⁶. Městská realitní kancelář prý navrhuje opravy domu do rozpočtu každý rok a Technické služby dokonce v minulosti pro odbor investic odhadovaly cenu některých oprav. Ve výsledku jde o politické rozhodnutí a vůli

²⁵ Vedoucí Městské realitní kanceláře vysvětlovala tristní stav domu i přístupem nájemníků – MRK se opakovaně pokoušela uklidit nepořádek za domem, ve sklepech a na půdách, harampádí je však vždy brzy zpátky. Jako podobně marné hodnotila vedoucí pravidelné opravy elektřiny, které hatí napojování na černo. Výzkumníci nepopírají, že problém je na obou stranách, je nicméně úkolem města, aby nastartovalo změnu k lepšímu.

²⁶ Zástupce ředitele Technických služeb sice vyjádřil obavu z pracovní morálky těchto zájemců, nicméně potvrdil, že TS zaměstnávaly nebo zaměstnávají 4 osoby z Březnické. Opravy s pomocí obyvatel si představit umí, průběh prací by ovšem vyžadoval zvýšený dozor, který nejsou Technické služby se současnými kapacitami schopné zajistit, dalo by se podle něj v tomto směru uvažovat o spolupráci např. s Farní charitou.

překonat postoj vyjádřený jednou z pracovnic Úřadu práce: „Město do toho, myslím si, investovat nebude, jestliže tam budou bydlet takovíto lidé.“²⁷

Azylový dům Na Vyhlídce

Fotografie č. 16: Azylový dům Na Vyhlídce

Azylový dům pro matky s dětmi je jako jediná z lokalit nejen objektem k bydlení, ale také sociální službou. O provozu nás informovala vedoucí zařízení, hovořili jsme také se dvěma obyvatelkami domu. Kapacita domu je 57 lůžek ve 20 pokojích. Ve dvou pokojích jsou krizová lůžka, která se nevyužívají pro běžný provoz. Do režimu krizových lůžek jsou opět přijímány pouze

matky s dětmi, děje se tak, pokud je ohroženo zdraví dítěte či matky, když hrozí domácí násilí nebo v případě vystěhování, a to na popud OSPOD, policie nebo přímo potenciálního klienta (situace je však s OSPOD vždy konzultována). Když se situace rodiny do týdne nevyřeší, přechází rodina do běžných pokojů v domě. Podle odhadu vedoucí se tak děje v 80-90 % případů. Od začátku roku 2014 do 23. 10. 2014 se přijímalo do krizových lůžek v 5 případech, z toho 4 byly z důvodu násilného chování partnera či jiné osoby, 1 kvůli absenci bydlení (matka byla přijata rovnou z porodnice). Další klienti se pak dostávají do azylového domu prostřednictvím žádostí, mezi příčinami jejich podání jmenovala vedoucí zařízení na prvním místě konflikty, rozkoly a rozvody, které ohrožují zájmy dítěte, na druhém místě pak nejistou bytovou situaci. Podmínkou je bydliště v ORP Příbram (působnost byla rozšířena k 1. 1. 2014).

Jednotlivé domácnosti mají vždy svůj pokoj (velikosti se pohybují v rozmezí 12,18 m² – 36,25 m² podle velikosti rodiny), který je vybavený ledničkou. Kuchyňka je společná, ale

²⁷ Zvažován byl také prodej celého objektu jednomu zájemci, nakonec to podle vedoucí Městské realitní kanceláře neprošlo ze sociálních důvodů: „Je tam obava města – Co s lidmi, kam s nimi? On řekne, že je tam nechá, ale pak to zvelebí, zvýší nájem a ti lidé to nebudou moci platit.“ Městská realitní kancelář také navrhovala prodeje prázdných bytů v již částečně odprodaných vchodech, ani tento postup rada města neodsouhlasila, resp. právě v době provádění výzkumu zamítla prodej jednoho takového bytu. Nové vedení města v lednu 2015 deklarovalo snahu nalézt prostředky na opravy domu a zařazení bytů do systému prostupného bydlení. Byla uskutečněna první schůzka vedení města s obyvateli domu, na které byly shromážděny jejich nejpálčivější problémy v oblasti bydlení a byly jim nastíněny první kroky ke zlepšení (jmenování správce z řad obyvatel, možnost účasti na opravách apod.).

matky v ní mají vlastní zamykatelné skříňky. Podobně to funguje se záchody a toaletami – nacházejí se v místnosti, kterou využívá víc rodin, každá rodina má ale svůj záchod a sprchový kout. Skladbu obyvatel azylového domu ke konci října zachycuje tabulka č. 14.

Tabulka č. 14: Skladba lidí v azylovém domě

Počet buněk	18 + 2 krizové
Počet obsazených buněk	12
Počet lidí	33
Počet dětí ve věku 0-6 let	10
Počet dětí ve věku 6-15 let	9
Počet osob ve věku 15-26 let	5 (z toho 2 nezaopatřené děti)
Počet žen ve věku 26-60	8
Odhad počtu Romů	11 (jedná se o 2 rodiny)
Počet zaměstnaných osob	1
Počet vyučených osob	3 vyučené, 1 s maturitou
Velikost buňky (v m ²)	12,18 m ² – 36,25 m ²
S kolika rodinami pracuje OSPOD	8

V azylovém domě mohou zůstat i nezaopatřené děti starší 15 let. V době šetření měli v domě dívku, která zde pobývala v roli dítěte, později otěhotněla a nastupovala v roli klientky – na svět tedy měla přijít druhá generace vyrůstající v azylovém domě. S klientkami se vždy vytvářejí individuální plány, do nichž patří hledání běžného bydlení. Zpravidla po 1 roce totiž musí klientky dům opustit (tento moment je sice poněkud tvrdý, ale podle vedoucí klientky aktivizuje k hledání řešení). V průměru bydlí rodiny v azylovém domě 5,7 měsíce. S hledání nového bydlení se pracovníci domu snaží pomoci, ale moc možností není, do bytů se dostane minimum matek, hodně jich končí na ubytovnách, část se vrací do Azylového domu v Příbrami a některé matky také střídají různé azylové domy. Dříve byla šance získat městský byt, obvykle 1+1, což bylo motivační. V poslední době je ale nabídka vhodných bytů minimální, naposledy získaly dvě klientky městský byt cca před 1,5 rokem. Ptali jsme se také na postup v případě neuhrazení platby za pobyt. Podle vedoucí je zásadní, jestli je pro neplacení objektivní důvod. V takovém případě jsou shovívaví, počkají nebo se dohodnou na splátkách (prioritou je, aby měly děti co jíst). V opačném případě dostane klientka dvě upomínky, když na ně nereaguje, přijde na řadu výpověď. Stává se to 2-4krát do roka.

Mezi služby poskytované v azylovém domě patří sociální poradenství, podpora při výchově a vzdělávání dětí, péče o předškolní děti nedocházející do mateřské školy, doučování dětí docházejících do základní školy. K dispozici je dílna, herna a knihovna. Je-li cílem vyřizování nutných záležitostí (hledání bydlení, zaměstnání, návštěva úřadu apod.) je možné domluvit si i hlídání dětí. Některé děti z domu dále využívají služby NZDM Bedna, spolupráce s Charitou má podle vedoucí Azylového domu smysl spíš před nástupem do zařízení nebo po jeho opuštění. Některé klienty rovněž spolupracují s organizací Magdaléna, která se věnuje prevenci a léčbě drogových závislostí.

Už z tabulky č. 14 je patrné, že kapacity azylového domu nejsou plně využity. Zkoumali jsme, jak je možné, že ve městě, kde je bydlení problém číslo jedna, není o bydlení v domě zájem. Mezi lidmi nemá zařízení dobrou pověst: „*Tam bych nešla, to je kriminál, z nouze jsem se tam byla podívat, všichni jsou tam šílený, taky je tam společná sociálka, to*

teda ne. Navíc je to jen na rok, to není žádná jistota.“ „*Na azyl může jenom ženská s dětmi, když jsou rodina, nechtějí každý jinam, navíc se tam platí horentní sumy.*“ Naproti tomu samotné klientky služby v rozhovoru uvedly, že jsou s bydlením spokojené, i když by raději měly vlastní byt. Cítí se v prostorách domu bezpečně a oceňují i možnost svěřit se se svými problémy sociálním pracovníkům. Uvítaly by zřízení kuřárny. Nejvíce je trápí omezení pobytu na dobu jednoho roku, mají strach z budoucnosti.

Zjišťovali jsme, co si o výtkách myslí vedoucí domu. Azylový dům je podle ní naddimenzovaný, domy v Mokrovratech či Sedlčanech mají výrazně menší kapacitu. Pověst zařízení je podle ní dána částečně historicky – před rokem 2000 mělo podobu ubytovny, nikoliv sociální služby. Mohl se tu ubytovat v podstatě každý, často šlo o neplatiče z bytů města. Nepůsobil zde ani správce, docházelo ke konfliktům mezi ubytovanými. Po nástupu současné vedoucí byli přijati dva sociální pracovníci a pracovníci na vrátnici (24 hodin denně), zákon z roku 2006 pak stanovil maximální délku pobyt v zařízení na jeden rok. Počet obyvatel se v důsledku těchto změn snížil. Podle vedoucí služby navíc přísná pravidla opravdu nevyhovují každému: Návštěvy jsou povoleny na pokojích od 10.00 do 22.00, v prostorách domu je zakázáno kouření a užívání alkoholu a dalších omamných látek²⁸, do domu nesmějí zvířata, není tolerováno konfliktní chování... Největší problém podle vedoucí představuje fakt, že jsou matky nucené se dětem hodně věnovat (nemohou jít večer za zábavou a nechat mladší dítě pod dozorem staršího). „Ne každý, kdo potřebuje pomoc, má být v azylovém domě, ta služba zkrátka není pro každého,“ shrnuje vedoucí a dává k úvaze možné další využití prostor – muselo by to být něco, co nenarušuje chod zařízení, například ubytování pro bezdětné ženy v nepříznivé situaci²⁹. Co se týče finanční stránky, platí se 90 Kč denně za matku a 60 Kč za dítě, to znamená například zhruba 4 500 za matku s dítětem a 9 900 pro matku se 4 dětmi. Vedoucí uvedla, že výši plateb propočítávala s pracovníky Úřadu práce a dospěli k závěru, že u níže nastavené částky by klientky doplácely v zásadě stejnou sumu (kolem 2 000) a jediný rozdíl by spočíval v tom, že by Azylový dům zbytečně přicházel o potřebné finance. Tato úvaha odpovídá realitě v případě nízkopříjmových nebo na sociální dávky odkázaných matek, kterých je v Azylovém domě drtivá většina.

Jednotlivé lokality – shrnutí

V této kapitole předkládáme souhrnný přehled počtu obyvatel sledovaných lokalit. Připomínáme, že sociální situace jednotlivých lokalit i domácností je různá, rozhodně nelze všechny započtené osoby označit za sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené, a zároveň se v nepříznivé sociální situaci ocitá i velký počet rodin žijících mimo sledované lokality. Tabulka č. 15 tedy neodpovídá množině sociálně vyloučených obyvatel Příbrami, přesto se domníváme, že tento přehled napomůže vytvoření představy o míře problému a může posloužit jako podklad při psaní projektových žádostí.

---

²⁸ V minulosti byly mezi klientkami i uživatelky pervitinu, v době šetření v domě takové matky nepřebývaly.

²⁹ Tato varianta měla v lednu 2015 podporu nového vedení města.

Tabulka č. 15: Skladba obyvatel sledovaných lokalit - shrnutí

	Počet osob	Děti v předškolním věku	Děti ve školním věku	Romové
Ubytovny firmy Stavus	600	70	150	100-200
Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	30	2	5	7
Lipová	15	4	2	10
Poštovní B (pan Tuháček)	40	1	1	0
Čechovská	50	10	5	12
Žežická (ON)	200	10	5	3
Grado	15	0	2	0
ČS. armády, Kasárna - ubytovna	24	1	0	6
ČS. armády, Kasárna - byty	117	12	13	30
Březnická (Na Flusárně)	38	6	7	26
Azylový dům pro matky s dětmi	33	10	9	11
Ve sledovaných lokalitách celkem (přibližně)	1160	130	200	200-300

Negativní vliv bydlení na jiné oblasti života

Přestože se domníváme, že mnohé z popsaných lokalit nepředstavují ve své podstatě špatné bydlení, obzvláště ve srovnání se sociálně vyloučenými lokalitami v jiných obcích, dovolíme si v krátkosti upozornit na některé negativní jevy, které z bydlení ve ztížených podmínkách a s vyšší koncentrací sociálně vyloučených obyvatel plynou.

Jedna část těchto obtíží souvisí s nedostatečným prostorem v bytech či buňkách. Při sběru dat jsme se s velkým množstvím osob v garsonkách setkali poměrně často. Takové prostředí je velmi nevhodné pro vývoj dětí, což koneckonců občas reflektovali i samotní respondenti (viz kapitola Ubytovna Jáchymovská). Děti nemají svůj prostor a klid pro učení a koníčky. Absence soukromí, v některých případech umocněná ještě společnými záchody sprchami či kuchyní, se pak logicky podepisuje i na dospělých, což může vést až k rozpadu rodiny. Podobně fatální následky pak může mít neustálá nejistota v oblasti bydlení a marné pokusy o řešení situace: *„Dcera s přítelem pořád neměli kde být, lezlo jim to na mozek, nakonec se rozešli... Proto mám teď vnučku v péči.“*

Větší koncentrace osob sociálně vyloučených mívá za následek větší koncentraci nežádoucích jevů. Takové chování působí na okolí rušivě a může způsobovat například horší výkony v práci: *„Je tu bordel, až do rána to tu řve... Člověk vstává do práce...“* *„Většina práci nemá, v noci tady dělají bordel, třískají.“*³⁰ Prostor, v němž žije hodně lidí, kteří v nějakém smyslu v životě neuspěli, má nutně vliv i na psychiku člověka (viz kapitola Zdraví). Někteří lidé na ubytovnách to řeší minimální interakcí s okolím až izolací, což také není zdravé. *„Spiš jsem pořád tady, o ostatní lidi se nestarám.“* Častěji artikulovaný je vliv skladby lokalit na děti a mládež. *„Na soukromou ubytovnu bych už nešla... Jsou tam cikáni, naučila by se od nich mluvit sprostě a další věci.“* *„Radši je mám na očích, nechci, aby se*

³⁰ Podotýkáme, že oba citáty pocházejí od romských obyvatel ubytoven.

chyty té party.“ S tím pochopitelně souvisí strach rodičů z návykových látek a dalších patologických jevů, ke kterým by děti mohli „sígři“ od sousedů strhnout.

Zhoršené bytové podmínky mají pochopitelně vliv také na zdraví lidí (více viz příslušná kapitola), například vlhkost a plíseň může mít za následek častější nemoci u dětí, v důsledku tedy více absencí ve škole a zhoršování prospěchu. Velkým problémem ubytoven je přítomnost štěnic. Kousnutí štěnice je nejen bolestivé a nepříjemné, ale také oběť poznamenává na první pohled viditelnými boláky, které bývají rozpoznány okolím. Pracovnice Farní charity nám vyprávěly, že byly štípance v jednom případě odhaleny jako příčina (či katalyzátor) šikany ve škole. Setkali jsme se také se ženou, která si našla práci ve skladu, při vstupní lékařské prohlídce však byly odhaleny kousance od štěnic a žena do práce nastoupit nemohla.

V neposlední řadě je stigmatizující už samo bydlení na ubytovně či jiné „špatné adrese“. Lidé zvnějšku mohou mít na dané lokality negativní názor (byť s nimi třeba nemají osobní zkušenost) a pohlížet na její obyvatele s předsudky. Po řadě setkání s takovým postojem, ať už ve škole, na úřadě, v zaměstnání, při hledání práce či bydlení, ale i v osobním kontaktu, ztrácejí lidé sebevědomí a energii svou situaci řešit.

Migrace

S bydlením úzce souvisí téma migrace. Zjišťovali jsme, jaký okamžik v životech našich respondentů rozhodl o tom, že začali bydlet na „špatných adresách“, kolik takových adres vystřídali, jak dlouho jsou ve svém současném bydlišti, jak dlouho jsou v Příbrami a jaké jsou nejčastější motivace ke stěhování. Vzorek respondentů pro jednotlivá témata zcela nekoresponduje s mapou uskutečněných rozhovorů z kapitoly Výzkumné metody a postup při sběru dat – u některých respondentů se nám danou informaci nepodařilo zjistit (nechtěl o tématu hovořit, přímo jsme se ho nezeptali apod.), v některých domácnostech jsme se naopak dozvěděli ještě informace o synovi, partnerovi, sousedce atd.

Příčiny ztráty standardního bydlení

Vlastní propad do horšího bydlení často doprovázený sociálním propadem jako takovým je citlivým tématem, přesto 36 respondentů v rozhovoru dokázalo uvést nějaký moment, který je přiměl spokojit se s životem v nestandardním bydlení. Příběhy mohly být pochopitelně neúplné, jak to u citlivých témat bývá, domníváme se však, že pochopení těchto okolností je pro porozumění situaci lidí ve sledovaných lokalitách zcela zásadní. Rozhodli jsme se je zachytit v podobě okomentované tabulky, nikoliv celých příběhů, což je sice forma poněkud neosobní, ale z hlediska ochrany respondentů vhodnější. Domácnosti žijící v Březnické ulici jsme do přehledu nezařadili, jelikož se jedná o rodiny dlouhodobě žijící v bytech města a jejich úroveň bydlení se postupně zhoršovala spolu s chátráním domu.

Tabulka č. 16: Příčiny ztráty standardního bydlení

rozvod	8
úmrť v rodině	3
osamostatnění od rodičů	6
zhoršení zdravotního stavu	1
ztráta zaměstnání	2
návrat ze zahraničí	2
vystěhování z bytu města	2
ztráta zprivatizovaného bytu z finančních důvodů	6
nedostatek financí na odkoupení bytu od města	1
ztráta nájemního bytu	2
ztráta bydlení v jiném městě	2
druhá generace na ubytovnách	1

Tabulka ukazuje, že ke zhoršení životní úrovně nejčastěji vedly osobní, rodinné důvody. Více než pětina dotázaných se ocitla na ubytovně po rozvodu (většinou šlo o matky s dětmi, nikoliv však výhradně), šestinu tvoří mladí lidé, kteří chtěli založit vlastní rodinu a jiné bydlení nesehnali³¹. Další přivedlo do špatné bytové situace úmrť v rodině (živitele či vlastníka bytu/domu) nebo zhoršení zdravotního stavu, spojené patrně s možností přivýdělků fyzickou prací. Přímo ztrátu zaměstnání viděli jako zlomový moment dva respondenti. Jiní dva respondenti se nedokázali uchytit po návratu ze zahraničí (Belgie, Anglie). Další příčiny pak byly úzce spjaté s bytovou otázkou jako takovou, dva respondenti byli vystěhováni z městského bytu kvůli neplacení nájemného, dva přišli o nájemní byt u soukromníka (důvodem zde nebylo neplacení, v jednom případě majitel zdražil nájemné na nepřijatelnou částku a rodina odešla, ve druhém majitel zemřel, nový vlastník měl s bytem jiné plány a nájemníky vystěhoval). Téměř pětina respondentů pak patří do skupiny lidí, pro které představovala pohromu privatizace – jeden respondent ve chvíli prodeje neměl prostředky na odkoupení (byl již v důchodu) a odešel na ubytovnu, šest dalších byt získalo, ale nedokázalo si ho udržet. Typicky v tom hrály roli půjčky a jiné dluhy a následné exekuce, ve dvou případech v tom sehrál určitou úlohu i podvodník, který nejprve nabídl rodině pomoc a pak ji o byt připravil. Dvě osoby řešily stěhování na příbramské ubytovny ztrátou bydlení v jiném městě (v obou případech zde již měly příbuzné). Jeden pár pak žije na ubytovnách či jiných špatných adresách už od dětství, žijí takto i rodiče a sourozenci obou partnerů³².

Získaná data v zásadě odpovídají i zkušenosti provozovatelů ubytovacích zařízení. Např. na vrátnici pana Tuháčka uvedli, že ubytovaní se u nich nejčastěji rekrutují z mladých lidí, kteří chtějí „vyletět z hnízda“, z rozvedených a z nájemníků jiných ubytoven (toto téma probereme vzápětí). Správcová ubytovny ON jmenovala mladé lidi, lidi z jiných ubytoven, ale také důchodce. Azylový dům plní podle vedoucí rozvody a k bydlení nevhodné adresy.

³¹ Roli startovacích bytů hrají ubytovny už několik dekad, otázkou je, jestli mají mladé rodiny i dnes po čase šanci posunout se do standardního bydlení. U dvou respondentů to v době rozhovoru vypadalo nadějně – jeden mladý muž sehnal dobře placenou práci a měl se stěhovat do nájmu k soukromníkovi, pár se dvěma dětmi zase stavěl domeček za městem a chystal se ubytovnu opustit hned po dokončení výstavby. Další respondenti však na stěhování nepomýšleli a hovořili spíše o tom, co jim v nalezení jiného bydlení brání (viz následující kapitoly).

³² Ztráta standardního bydlení obecně často postihuje postupně celé širší rodiny, věty typu „sestra je na Horníku“, „mámu mám tady vedle“, „brácha je na Dvěšestdesátce“ apod. jsme slyšeli při mnoha rozhovorech.

Migrační historie

Lidé, kteří se jednou dostanou do svízelné situace v oblasti bydlení, často migrují v rámci horších adres. Tento jev jsme zaznamenali i v Příbrami, nicméně ne v takové míře jako v některých jiných městech. Naopak 14 respondentů z ubytoven (a svým způsobem i všech 5 respondentů z Březnické) vypovědělo, že současná adresa je jejich prvním nestandardním bydlením). Následující tabulka zachycuje výskyt jiných sledovaných lokalit (případně další špatných adres, na nichž nevznikají koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením, jako jsou domky ve špatném technickém stavu, kapacitami nepostačující byty příbuzných nebo nezkolaudované nevyhovující byty soukromníků) ve výpovědích jednotlivých respondentů. Špatné adresy, které se nenacházejí v Příbrami, jsme nezaznamenávali.

Tabulka č. 17: Výskyt „špatných adres“ v migrační historii respondentů

Rozet	3
Saigon	4
Horník	1
Dvěšedesátka	1
Městská ubytovna	1
Čechovská	1
u příbuzných v přelidněném bytě	2
RD ve špatném technickém stavu	2
nezkolaudovaný nevyhovující byt	1
Azylový dům	2

Délka pobytu v současném bydlišti

Dále jsme sledovali, kdy se lidé naposledy stěhovali. Od 41 respondentů jsme se dozvěděli, jak dlouho bydlí na své současné adrese. Tyto údaje jsme zaznamenali do Tabulky č. 18.

Tabulka č. 18: Délka pobytu v současném bydlišti

	Necelý rok	1 rok	2 roky	3 roky	4 roky	5-10 let	déle než 10 let
Na Flusárně	1	0	0	0	0	0	4
Městská ubytovna	0	1	0	2	0	1	0
ČS. armády - byty	0	0	0	0	0	1	0
Stavus	4	2	2	7	1	3	0
Rozet	0	0	2	1	0	0	0
Azylový dům	2	0	0	0	0	0	0
Lipová	4	0	0	0	0	0	0
Další ubytovny	0	1	0	0	0	1	0
Azylový dům	2	0	0	0	0	0	0

Je zjevné, že co se týče délky pobytu, má mezi lokalitami zcela výsadní postavení dům Na Flusárně – 4 z 5 respondentů tu bydlí přes 10 let, jeden respondent dokonce 35 let. Pouze

jeden dotazovaný přišel do lokality před necelým rokem, a to v důsledku výměny bytu. Situace je zajímavá také na ubytovnách firmy Stavus, velký počet lidí bydlí na současné adrese 3 roky, tedy od roku 2011, který je považován za zlomový z hlediska skladby obyvatel ubytoven (k tomu, odkud tito lidé přišli, se ještě vrátíme, pro tuto chvíli můžeme konstatovat, že v roce 2011 v našem vzorku skutečně došlo k vyšší míře migrace). 2 nebo 3 roky jsou také obvyklá doba, po kterou bydlí naši respondenti na Rozetu. Na azylovém domě, kde je doba pobytu omezena na 1 rok, nelze předpokládat dlouhodobé bydlení, nicméně obě respondentky potvrdily, že přebývají v domě již poněkolikáté. Ubytovna Lipová začala v současné podobě fungovat v létě 2014, nikdo zde tedy nebydlí déle. V lokalitách v ulici Československé armády a na jiných ubytovnách nebylo možné z daného vzorku vyzorovat žádná specifika.

Starousedlíci versus nově příchozí

V Příbrami jsme se setkali s představou, že problémy ve městě působí lidé, kteří se do lokalit stěhují z jiných měst, zatímco obyvatelé lokalit, kteří jsou v Příbrami dlouho, jsou bezproblémoví. „Problém s ubytovny začal, když se zjistilo, že se z toho dá udělat výhodný byznys. Je to dávková turistika. Třeba v Děčíně někdo vyhodí rodinu a ona zjistí, že v Příbrami to jde. A šup a máme je tady.“ (Manažer prevence kriminality). Konkrétně se tato narace často pojí s romským etnikem. „Ty příbramské romské rodiny, co tu jsou zvyklé, jsou úplně v pohodě.“ (Asistentka prevence kriminality). Z jiných měst máme zkušenost, že tato představa značně zveličuje reálné dění. Vždy se sice nějaké ty problémové rodiny odjinud najdou³³, ale je jich obvykle podstatně méně, než se traduje. Problémy pak způsobují rovněž dospívající děti starousedlíků.³⁴ Jak ve svých materiálech trefně poznamenává příbramský romský koordinátor: „Druhá část Romů přišla do města především v období posledních pěti let, část z nich zde žije i déle... Tato část Romů je obecně majoritou silně kritizována, ale jsou odmítáni i integrovanými ‚místními‘ Romy... Na úrovni mladší generace však postupně dochází k prolínání místních Romů s nedávno přistěhovalými.“³⁵ Právě starousedlíci často představu živí, jelikož se tím problém přehrává na „ty druhé“. Dalším zdrojem energie této sdílené narace jsou pak různé mýty spojené s řízenou migrací Romů, které kolují v médiích, na sociálních sítích i v ústním podání. V Příbrami jsme se s vyprávěním tohoto typu setkali

---

³³ Věrohodným potvrzením jsou v případě Příbrami informace od OSPOD. Vedoucí uvedla, že oddělení s rodinami z jiných měst či ze Slovenska pracuje a že se zde vyskytly neomluvené absence, výchovné problémy, nedostatečná péče rodičů. Vedoucí nás dále informovala, že některé rodiny se později vrátily na Slovensko.

³⁴ Například v Novém Sedle, kde jsme vypracovávali situační analýzu v loňském roce, jsme se díky malému počtu obyvatel nakonec dokázali propracovat k zjištění, že veškeré obavy z příchodu cizích Romů zapříčinila jedna problémová romská rodina ze sousedního Chodova. V Příbrami s více než desetinásobným počtem obyvatel lze samozřejmě očekávat složitější procesy (které se tím pádem také podstatně hůře mapují), nicméně je dobré vzít toto princip zveličování v úvahu.

³⁵ P. Čámský: *Zhodnocení situace romské komunity v roce 2013*.

pouze jednou: „Problém jsou tady Romové ze severních Čech a tak... Říká se, že starosta za ně dostal spoust peněz.“³⁶

Nehodláme se zde zabývat tím, nakolik je oprávněné předpokládat, že někdo vytváří problémy, protože není místní. Bude nás ale zajímat, jaká je skutečná míra imigrace do sledovaných lokalit v Příbrami. Velmi užitečným zdrojem informací je v tomto směru článek uveřejněný v časopise *Periskop*³⁷, kterým vedení firmy Stavus reagovalo právě na výše popsané zveličování a fámy. Údaje se týkají pouze ubytoven Pod Čertovým pahorkem. V článku stojí: „Ze 155 rodin jich 100 má trvalé bydliště v Příbrami, 23 na příbramském městském úřadě, 4 v Praze, 8 rodin pochází ze Slovenska, 4 z Rumunska, 3 z Ukrajiny, jedna z Bulharska a 3 z Moldávie. Města jako Žacléř, Jaroměř, Chrátava, Písek, Kladno nebo Rakovník jsou zastoupeny jednou až dvěma rodinami.“ V roce 2013 tedy na nejdiskutovanější ubytovně v Příbrami tvořili lidé s příbramskou adresou přibližně 80 % obyvatel, přičemž můžeme konstatovat, že nově příchozí získávají trvalou adresu jen zřídka (viz kapitola Trvalé bydliště). Oslovení institucionální aktéři dospívali také k poměrně střízlivým odhadům. Vedoucí sociálního odboru odhadl dle své zkušenosti, že se v lokalitách z 80 % jedná o příbramské občany, kteří přišli o byt od města. Manažer prevence kriminality spolu s asistentem prevence kriminality dospěli k závěru, že rodin, které migrují napříč kraji a okresy bude v příbramských lokalitách tak 5-10 %. Výrazně vyšší byl odhad romského koordinátora, který ovšem nabízel zase jiný řez – věnoval se skupině příbramských Romů, tedy i těm integrovaným, a nezbyval se sociálně slabšími bez romského původu. Podle něj přibližně 43 % příbramských Romů přišlo v posledních 15 letech, z toho většina v posledních 5 letech. Právě tito Romové pak častěji než starousedlíci bydlí na ubytovnách.³⁸ Ukončit tuto debatu plošným výzkumem a zamezit dalšímu šíření fám bohužel nebylo v časových a finančních možnostech výzkumu. Pokusili jsme se však udělat, co bylo v našich možnostech. Ptali jsme se našich respondentů, kde se narodili a jak dlouho žijí v Příbrami. Náhodným výběrem v lokalitách jsme tak získali 39 odpovědí, které lze opět shrnout do přehledné tabulky.

Tabulka č. 19: Místo narození a délka pobytu respondentů

Narození v Příbrami	Žijící v Příbrami přes 20 let	Narození v okolí Příbrami	Odjinud
18	10	8	3

Téměř polovinu našich respondentů tvořili rodilí Příbramáci, další přibližně čtvrtinu pak představovali lidé, kteří se do Příbrami přestěhovali před více než dvaceti lety (z Prahy, Rumburku či Moravy, ale také z Maďarska a ze Slovenska), nejčastěji za partnerem, za práci nebo již v dětství s rodiči. Další významnější skupina byla z okolních obcí – z Milína, Chrástic, Rožmitálu, Kotenčic či Podlesí. Pouze 3 lidé, kteří se přistěhovali v posledních 20

³⁶ Viz například http://praha.idnes.cz/mesta-ve-strednich-cechach-se-boji-navalu-romu-radnice-je-uklidnuji-1d2-/praha-zpravy.aspx?c=A130830_1970829_praha-zpravy_bur; http://zlinicky.denik.cz/zpravy_region/kauza-romove-obyvatele-otrokovic-zaplnilo-sal-besedy-do-posledniho-mista-2013112.html. Výskyt podobných mýtů potvrdili i sociální pracovníci v různých městech. Na citovaném úryvku z Příbrami je úsměvné, že z rozšířené podoby příběhu přejal i postavu starosty, byť se mluvčí vyjadřoval k situaci na ubytovnách firmy Stavus, nikoliv k bytovému fondu města.

³⁷ *Periskop* č. 43, Příbram, 2013.

³⁸ P. Čámský: *Zhodnocení situace romské komunity v roce 2013*.

letech, pocházejí úplně odjinud, konkrétně z Prahy, Karlových Varů a České Lípy. To představuje v našem vzorku 7 %. Všichni tito lidé měli již před příchodem v Příbrami příbuzné, s jejichž pomocí si také našli bydlení. Je pravda, že všichni tři byli Romové. Kdybychom pracovali pouze s odpověďmi romských respondentů, kterých je ve vzorku necelá polovina, dospěli bychom k číslu mezi 15 a 20 % (a to hovoříme pouze o Romech ve sledovaných lokalitách, mezi nimiž by podle romského koordinátora mělo být procento přistěhovalých vyšší).

Závěrem bychom se ještě rádi vyjádřili k hypotéze, že sledované lokality jsou částečně naplňovány též propuštěnými vězni z příbramského vězení³⁹. V našem vzorku se vyskytovaly dvě osoby, které přiznaly pobyt ve výkonu trestu, v obou případech však respondenti bydleli v Příbrami už před propuštěním. O propuštěných vězňích se pak nezmiňovali ani další respondenti. Domníváme se, že zástupci neziskových organizací chtěli spíše poukázat na nedostatečnou sociální práci pro cílovou skupinu propuštěných vězňů (viz kapitola Sociální služby), než vypovídat o migračních trajektoriích obyvatel sledovaných lokalit.

Motivace ke stěhování

Krátce se zastavíme ještě u motivací našich respondentů ke stěhování. Z jiných výzkumů máme zkušenost, že okolnosti, které v místě původního bydliště ženou domácnosti v sociálně vyloučených lokalitách k přesunu (tzv. push faktory) výrazně převažují nad podmínkami, které je lákají do bydliště nového (pull faktory). Jinými slovy: Lidé na okraji společnosti se často stěhovat musejí, nikoliv chtějí. Taková situace v Příbrami není častá, narazili jsme pouze na jednu respondentku, která se na ubytovně firmy Stavus zadlužila natolik, že musela odejít na horší ubytovnu jiného majitele. Dvakrát jsme zaznamenali přesun z rodinného domku ve špatném technickém stavu, v němž byla rodina spokojená, do méně preferovaného bydlení na ubytovně.

Typicky však push faktory převažují nad pull faktory ve chvíli, kdy lidé nedobrovolně ztrácejí bydlení ve standardních podmínkách, ať už po rozvodu, úmrtí či z důvodů finančních. *„Oni se s tátou rozvedli, tak narychlo hledala bydlení. Tohle bylo nejdostupnější, tak šla sem... Už je tady rok.“* *„Měli jsme jako rodina domek, dokud táta žil, bylo to dobré, pak jsme to ale nějak nezvládali a museli jsme to prodat... Od té doby jsem po ubytovnách.“*

Na druhou stranu jsme se prostřednictvím našich respondentů seznámili i s mnoha situacemi, do kterých vstupovaly v podobné míře push i pull faktory. Patrně díky široké nabídce ubytoven, které mnohdy představují vcelku slušné bydlení, je „paralelní trh s byty“ dostatečně velký, aby bylo z čeho vybírat. Naši respondenti mezi motivacemi často uváděli zcela běžné důvody jako: *„chtěli jsme do většího“* nebo *„nechtěli jsme dojíždět“*. Častá byla také snaha povýšit v hierarchii ubytoven: *„Narychlo jsem sháněla bydlení, tak jsem šla na Saigon, hned po dvou měsících jsem si ale domluvila Jáchymovskou.“* Při přesunech mezi ubytovny se vícekrát ve výpovědích objevila snaha vyhnout se štěnicím. I v případě mladých lidí odcházejících od rodičů se v určitém smyslu jedná o posun k lepšímu: *„Byl jsem rád, že máme svoje.“*

---

³⁹ O ověření hypotézy nás požádal lokální konzultant, který čerpal z informací neziskových organizací.

Jiné možnosti v oblasti bydlení

V následující kapitole popíšeme, jaké mají lidé možnosti, pokud nechtějí bydlet na ubytovně, v azylovém domě nebo v nepříliš vyhledávaných bytech města a nemají prostředky na koupi nebo stavbu vlastního bytu či domu. Nabízejí se byty města a byty soukromých pronajímatelů. Zaměříme se na to, proč jsou tyto varianty pro mnohé obyvatele sledovaných lokalit nedosažitelné či hůře dostupné.

Byty města

Město Příbram mělo v době šetření ve vlastnictví 665 bytových jednotek. Privatizace bytového fondu začala ve druhé polovině devadesátých let, kdy bylo schváleno prodávat byty stávajícím nájemníkům za cenu 800 Kč/m². Později byla také malá část bytů soutěžena prostřednictvím obálkové metody. Rada města rovněž rozhodla, že v majetku města trvale zůstanou některé nebytové prostory, domy s pečovatelskou službou, obytné domy v historické části města a domy s byty určenými pro příjmově vymezené osoby, na něž byla poskytnuta státní dotace. K dnešnímu dni bylo prodáno téměř 10 000 bytů. Nové vedení obce se s politikou předchozího vedení neztotožňuje a je tak pravděpodobné, že k dalším prodejům nedojde⁴⁰.

Problematiky sociálního vyloučení se privatizace obecního bytového fondu dotkla ve dvou ohledech. Zaprvé, díky nízké pořizovací ceně si byty do osobního vlastnictví odkoupila i řada sociálně slabých rodin. Tyto rodiny však začaly postupně o střechu nad hlavou přicházet, nejčastěji kvůli exekucím, anebo pro neschopnost přispívat do fondu oprav. Zoufalé situace rodin také využívali nejrůznější podvodníci. Přibližně šestina domácností, které jsme během šetření navštívili, se na ubytovny dostala právě z důvodu ztráty odkoupených obecních bytů (viz výše kapitola Migrace). Zadruhé se zmenšením bytového fondu města výrazně omezily možnosti samosprávy situaci sociálně slabých aktivně řešit (viz dále). Průběh privatizace zachycuje tabulka č. 20.

Tabulka č. 20: Průběh privatizace obecních bytů v Příbrami (Zdroj: MRK)

Rok	Byty odkoupené stávajícími nájemníky	Byty prodané obálkovou metodou
1995	131	0
1996	168	2
1997	767	1
1998	2311	4
1999	1445	3
2000	507	2
2001	474	8

⁴⁰ Konkrétně bylo ještě v říjnu 2014 určeno k prodeji 86 nástavbových bytů, které byly 20 let vázány dotací MMR a státního fondu bydlení, to znamená, že se po tuto dobu nesměly privatizovat. Lhůta některých v době šetření právě doběhla, u dalších k tomu mělo dojít v blízké budoucnosti. V lednu 2015 již byl prodej novým vedením pozastaven a začalo se plánovat možné jiné využití bytů.

2002	1757	10
2003	174	8
2004	332	27
2005	508	31
2006	273	24
2007	175	38
2008	221	15
2009	154	5
2010	250	9
2011	19	4
2012	1	4
2013	0	2

Bytové prostory, které má město stále k dispozici, jsou rozděleny do tří kategorií: byty v domech s pečovatelskou službou v celkovém počtu 330⁴¹, dále služební byty určené pro veřejně prospěšné zaměstnance v oblasti školství, zdravotní péče, policisty apod., kterých bylo v době šetření 67, a konečně sociální byty, které by měly tvořit zbytek obecního bytového fondu, tj. přibližně 250 jednotek. Přehled nabízí tabulka č. 21.

Tabulka č. 21: Soupis počtu bytů podle adres (Zdroj: MRK)⁴²

Adresa	Počet bytů
DPS	330
Březnická 151,2,7,8	15
Milínská 15,16	14
Prokopská 17,18	13
Nám. TGM 98, 100, 101	20
Zdeňka Vojíře 17, 18	13
Hailova 117	15
Pražská 132	11
ČS. Armády 4,5	63
U Dolu Anna 26	26
Pivovarská 132	11
Žižkova 326	9
Dlouhá 100-112, Milínská 107-112 a sídliště 301-309 (nástavby)	86
Jednotlivé byty a zbytkové byty v prodaných domech	15
Správcovské byty v různých areálech	14
Celkem	655

⁴¹ V rámci šetření jsme těmto bytům nevěnovali větší pozornost, jelikož téma osob se zdravotními omezeními přesahuje zaměření této studie. V lednu nám ovšem nově zvolená místostarostka sdělila výsledky svého šetření v domech s pečovatelskou službou, z něhož vyplynula nutnost zabývat se v rámci budování nového systému přidělování městských bytů i jimi. Zjistila totiž, že mnozí obyvatelé domů se zvláštním režimem nesplňují podmínky pro jejich získání, neboť nemají žádné závažnější zdravotní potíže, které by vyžadovaly péči ošetřovatelů. V DPS v Hradební ulici pak místostarostka dokonce narazila na větší počty sociálně slabých rodin, které péči nepotřebují, a dospěla k závěru, že město zde přidělilo několik „sociálních bytů“. Soužití seniorů a osob se zdravotními obtížemi se sociálně vyloučenými rodinami zde dokonce začalo přerůstat v konflikty, což potvrdila i vedoucí Městské realitní kanceláře.

⁴² Získávání soupisu probíhalo v rámci několika schůzek s vedoucí MRK, úplně finální podoba nabylo při závěrečném doplňování v lednu 2015.

Bytový fond města, stejně jako městskou ubytovnu a nebytové prostory spravuje Městská realitní kancelář. Výše nájemného v bytech města je 18 Kč/m², což z nich podle vedoucí MRK činí jedny z nejlevnějších v České republice. Výjimku představuje dům v Březnické ulici, kde je nájemné dokonce 12,70Kč/m² a byty pro příjmově vymezené osoby (PVO)⁴³, kde kvůli dotacím bylo zavedeno nákladové nájemné ve výši 47 Kč/m², což se týká lokalit Žižkova 326 (Spartak) a ČS. Armády 4 (Simply club)⁴⁴.

Přidělování bytů

Proces přidělování bytů začíná v okamžiku, kdy se nějaké uvolní. Podle vedoucí MRK je nejčastějším důvodem uvolnění bytu vypovězení smlouvy z důvodu neplacení nájmu, anebo odchod nájemníků do DPS. Jakmile se tak stane, dostává se ke slovu bytová komise, která radě města navrhuje, pro jaký účel by měl být uvolněný byt využíván, nicméně je čistě věcí rady, zda bude toto doporučení respektovat, či nikoliv. Pokud například rada vyhodnotí, že je potřeba ubytovat zdravotnický personál nemocnice, z původně sociálního bytu se stane služební. Poměr služebních a sociálních bytů tedy není fixně daný, ale je o něm rozhodnuto ad hoc. Výjimku představují pouze sociální byty pro příjmově vymezené osoby, jejichž funkce je vázaná dotací, s jejíž pomocí byly zbudovány.

Fotografie č. 17: Nástěnka s nabídkou obecních bytů

Záměr o pronájmu sociálních bytů (s ohledem na zaměření této studie nebudeme dále služební byty sledovat) je posléze vyvěšen 14 dní na úřední desce, jednak online, dále také na nástěnce v MRK, naproti radnici a v jejích prostorách. Zájemci pak vyplní formulář dotazující se na jejich aktuální sociální situaci – adresu současného pobytu, výměru a vybavení bytu, členy domácnosti, jejich

zaměstnání a další příjmy, případně délku pobytu v azylovém domě. K dokumentu je také připojeno vlastní odůvodnění žádosti. Do řízení se může přihlásit každý, kdo má trvalé bydliště v Příbrami, dosáhl 18 let, splňuje podmínku bezdlužnosti vůči městu a pokud on nebo někdo z domácnosti nevlastní nemovitost, nebo již v obecním bytě nebydlí.

⁴³ Pojem příjmově vymezená osoba je zakotven v pravidlech dotace a je definován následovně: Příjem v období 12 kalendářních měsíců před uzavřením nájemní smlouvy nepřesáhne u samostatně žijící osoby 0,8 násobek průměrné měsíční mzdy a u osoby s dalšími členy domácnosti 1,5 násobek průměrné měsíční mzdy.

⁴⁴ Dotace zde byla využita v roce 2006, město tedy objekty nesmí prodávat až do roku 2026. S výší nájemné však podle vedoucí Městské realitní kanceláře hýbat lze.

Podané přihlášky jsou posléze postoupeny bytové komisi. Tu tvoří sedm členů, kteří jsou do funkce dosazeni čistě na základě politického rozhodnutí a nemusí splňovat žádné předem dané odborné či profesní předpoklady. Je zajímavé, že v bytové komisi nezasedá ani vedoucí Městské realitní kanceláře, byť právě její osobě byla mezi respondenty mylně přičítána hlavní odpovědnost za výsledek výběrových řízení. Na žádost komise však pouze dohledává informace týkající se platební historie uchazečů a pořizuje zápis z jednání. Městská realitní kancelář rovněž požádá sociální odbor, aby podnikl šetření v domácnosti žadatele, ověřil tak informace z přihlášky a vyjádřil vlastní stanovisko. Podle vedoucího sociálního odboru se jím komise v drtivé většině případů řídí. Komise však také nemá výkonnou pravomoc a tak o tom, komu byt bude přidělen, nakonec rozhoduje rada města, většinou však ve shodě s dodaným doporučením.

Smlouva je podepisována na rok, a pokud nejsou s nájemníkem problémy, je prodloužena, v některých případech i na dobu neurčitou. Naopak v případě, že na nájmu či službách vzniknou nedoplatky, je smlouva prodloužena pouze na tři měsíce a to pouze pod podmínkou, že je nájemník ochoten přistoupit na splátkový kalendář. Výjimku opět představují byty pro příjmově vymezené osoby, kde podmínky dotace ukládají sepsat smlouvu na dva roky. Nesmírnou výhodou městských bytů oproti bytům soukromníků a některým ubytovnám je, že není vyžadována kauce (viz kapitola Kauce, obavy pronajímatelů).

Podle výpovědi vedoucí MRK jsou sociální byty tradičně přidělovány pouze v určitých lokalitách (viz Tabulka č. 22), a to v „Kasárnách“ (ČS. Armády 5), na „Simply clubu“ (ČS. Armády 4), na „Anenské šachtě“ (U dolu Anna 26) na „Spartaku“ (Žižkova 326) a „Na Flusárně“ (Břežnická 151,2,7,8). Výskyt určitého procenta sociálně slabých na těchto adresách potvrzují i data o příjemcích dávek v hmotné nouzi, která nám dodal Úřad práce (viz kapitola Sociální dávky). Z našich zjištění vyplývá, že těžiště problému nespočívá v přidělování sociálních bytů osobám, které je nepotřebují (jak se mnozí respondenti i institucionální aktéři domnívali), ale spíše v malé nabídce sociálních bytů.

Dostupnost sociálních bytů

Jako nástroj pro řešení bydlení sociálně slabých, například jako funkční součást prostupného bydlení, jsou sociální byty za současného stavu velmi málo využitelné, neboť jsou prakticky nedostupné. Zástupci institucí, které jsme v rámci šetření oslovili, se shodují na tom, že s městskými byty jakožto s východiskem pro své klienty nemohou v dnešní době počítat: „Nedávno nám ÚP zaslal seznamy klientů, kterým nařídili kontaktovat obecní úřad, aby hledali formy jiného bydlení. My jsme všichni věděli, že to je formalita, protože jim jako obecní úřad žádnou alternativu poskytnout nemůžeme.“ (Vedoucí sociálního odboru). „Lidem radíme hlídat si, zda se neuvolní sociální byty, ale to se moc neděje...můžou kontaktovat realitní kanceláře.“ (Pracovnice Městské poradny). „Teď je to už vzácné, ale dokud ty sociální byty byly, než se prodaly, tak to bylo super... přidělovaly se často, s komisí jsme spolupracovali, byl to významný motivační faktor – ukazovalo to, že existuje cesta ven.“ (Ředitelka Azylového domu). Nedostatečnou nabídku sociálních bytů samozřejmě pociťují nejvíce lidé z ubytoven, kteří by si rádi polepšili. Rada z našich respondentů však po

opakovaných neúspěších ve výběrovém řízení postupně o tyto byty ztratila zájem. Namísto motivace a naděje, které v souvislosti se sociálními byty zmiňovala ředitelka azylového domu, jsou tyto spíše zdrojem deziluze a nedůvěry vůči MRK: „*Já to zkoušela 12 let, ale teď už fakt ne.*“ Klesající zájem o městské byty potvrdila i vedoucí MRK. V průměru je prý na jeden uvolněný byt přibližně pět zájemců, o byty aktuálně nabízené během našeho výzkumu se ucházeli dokonce jen dva, dva a tři zájemci. Celkově nízká účast ve výběrových řízeních je také dána tím, že se zpravidla uvolňují jen garsoniéry anebo malé byty 1+1, které nejsou vhodné pro početnější rodiny. Větší komfort jim v tomto ohledu poskytuje hned několik příbramských ubytoven.

Tabulka č. 22: Přidělené sociální byty od roku 2011 do poloviny roku 2014

	2011	2012	2013	2014
Celkový počet přidělených sociálních bytů	5	7	10	5
z toho byty pro PVO	3	2	5	2
z toho „Kasárna“	2	2	1	2
z toho „Simply club“	2	2	5	2
z toho „Spartak“	1	0	1	1
z toho „Anenská šachta“	0	0	2	0
z toho „Na Flusárně“	0	3	1	0
z toho opět přidělených	1	2	2	1

Od Městské realitní kanceláře se nám bohužel nepodařilo získat historii všech přidělených bytů. K dispozici máme pouze přehled z let 2011 až 2013 a za první pololetí roku 2014, z něhož jsme vypracovali tabulku č. 22⁴⁵. Za sledované období téměř čtyř let přidělila rada byt 27 osobám, některé jej však brzy opustily, ať už dobrovolně, či z důvodu neprodloužení smlouvy, anebo se rozhodly do něj vůbec nenastoupit. Pokud se tedy podíváme na počet bytů, s nímž město mohlo ve sledovaném období reálně operovat, dostáváme se k číslu 21. Je zcela evidentní, že prostřednictvím svého bytového fondu město problematiku bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením v posledních letech příliš neovlivňovalo.

Problém ovšem nespočívá pouze v nízkém počtu zbylých obecních bytů jako takovém. V souvislosti s nízkou dostupností sociálních bytů považujeme za zásadní zmínit skutečnost, že kategorie „sociální byt“ vznikla podle informací vedoucí MRK až v roce 2007 při tvorbě nových zásad pro přidělování bytů. Do té doby byly městské byty přidělovány na základě pořadníku bez ohledu na sociální situaci žadatele (s výjimkou bytů pro příjmově vymezené osoby přidělovaných od roku 2006). Vedoucí MRK navíc uvedla, že lidé, kteří takto získali smlouvu, většinou bydlí v bytech města dodnes, popřípadě již smlouva přešla na jejich děti⁴⁶. Skutečnost je tedy taková, že z 250 tzv. „sociálních bytů“ města Příbrami, jich nezanedbatelnou část využívají lidé, které většinou nelze označit za sociálně potřebné. Pokud z celkového objemu bytů ve vlastnictví města (viz tabulka 21) odečteme ty, které se nacházejí v lokalitách tradičně vyhrazených pro sociální účely (tj. „Kasárna“, „Spartak“, „Simply club“, „Anenská šachta“, „Na Flusárně“), správcovské byty v různých areálech a část služebních

⁴⁵ Materiály MRK obsahovaly též informace o výměnách bytů, které jsme do celkového počtu nezařadili.

⁴⁶ Nikoho jistě nepřekvapí, že těchto bytů se nájemníci nechtějí vzdát.

bytů⁴⁷, dostáváme se k více než stovce domácností. Vedoucí MRK se však domnívá, že celkové číslo bude ještě vyšší⁴⁸. O to více je zarážející, že město nechává i tyto nájemníky platit pouhých 18 Kč/m² měsíčně, čímž naprosto bezdůvodně přichází o prostředky, které by mohlo využít smysluplnějším způsobem než dotováním hrstky šťastlivců. V této souvislosti vyznívá zářijové zdražení městské ubytovny kvůli vysokým doplatkům za vodu jako poněkud absurdní podnik, jelikož lidé s nízkým společenským statusem tak platí za jeden pokoj a společné sociální zařízení několikanásobně více, než zajištění nájemníci v centru města, nemluvě o „příjmově vymezených osobách“ (PVO), které platí v bytech na Simply klubu a Spartaku postavených z dotací 47 Kč/m², tedy více než dvakrát tolik. Za připomenutí stojí i fakt, že zatímco v žádosti o sociální byty musí zájemci podepsat čestné prohlášení, že mimo jiné souhlasí s „vyklizením bytu při změně sociální bytové situace“, v době, kdy se byty přidělovaly pořadníkem, nikdo podobný dodatek patrně podepisovat nemusel.

Způsob, jakým město přistupuje k sociálnímu bydlení, je tedy značně rozporuplný a zasloužil by si projít revizí. S ohledem na nízký počet sociálních bytů je třeba položit si otázku, zda město nemůže tyto kapacity navýšit přehodnocením některých starších smluv s nájemníky, kteří sociálně slabí nejsou. Pochopitelně ne všechny byty jsou pro tuto skupinu lidí vhodné, například kvůli vysoké energetické náročnosti danou vysokými stropy, způsobem vytápění apod. Pokud by se však podařilo rozšířit nabídku sociálních bytů o prostory s větší výměrou a dispozicemi vhodnými i pro početnější rodiny, umožnilo by to obci pracovat s daleko větším počtem domácností než doposud. Doporučujeme rovněž zahájit debatu o tom, zda výše nájemného v obecních bytech v současnosti ještě slouží sociálním účelům, anebo jen zbytečně připravuje město o finance. Především je ale nutné promyslet, jakou funkci by sociální byty měly plnit a jestli nelze jejich užívání například spojit s určitým zásluhovým systémem⁴⁹, případně ho vázat na aktivní spolupráci se sociálním odborem či některou NNO.

Zadluženost

Významnou bariéru pro potenciální zájemce o sociální byty představují dluhy vůči městu, které je z řízení automaticky vyřazují. MRK trvá na tom, že veškeré dluhy musí být splaceny před podáním žádosti, sjednat splátkový kalendář tedy nestačí. Dlužníci tvoří významnou část obyvatel sledovaných lokalit. I když v této věci panuje shoda napříč oslovenými institucemi, je toto tvrzení obtížné podložit konkrétními čísly, neboť Ekonomický odbor města není schopen tyto osoby spolehlivě lokalizovat. Většina nájemníků ubytoven, s nimiž jsme hovořili, má totiž trvalé bydliště zřízené na jiných adresách (viz kapitola Trvalé bydliště). Při terénním šetření jsme se také na zadluženost domácností dotazovali, nicméně

⁴⁷ Zdaleka nelze odečíst všech 67 služebních bytů. Víme totiž, že i ty se občas přidělují na adresách vyhrazených pro sociální byty.

⁴⁸ Tuto domněnku potvrdil i vedoucí sociálního odboru. Osobně zná relativně dobře zajištěné lidi, kteří díky pořadníku získali byt na Kasárnách: „Většinu času tráví v práci a domů se chodí jen vyspat, takže jim to moc nevádí. Bydlet v městském bytě je pořád něco jiného než v tržním nájmu.“

⁴⁹ Jeden ze současných asistentů prevence kriminality nedlouho před zahájením šetření přestěhoval z ubytovny Pod Čertovým pahorkem. Ne však do lepšího bydlení ve městě, ale do polorozpadlého domku přibližně 3 km za obcí. Tehdejší vedení města tedy nedokázalo odměnit osoby, které se pokusily vymanit z prostředí ubytoven cestou oficiálního pracovního poměru, a tím motivovat k podobnému jednání ostatní rezidenty. V lednu 2013 se naštěstí situace obrátila a asistentovi prevence kriminality byl přidělen byt na Kasárnách.

ochota respondentů bavit se s výzkumníky na toto téma je samozřejmě nízká. Několik osob nám přesto přiznalo, že městu dluží, u několika dalších jsme tuto skutečnost zjistili vlastním šetřením. Dlužníci vůči městu spadají do dvou kategorií: ti, kteří dluží za svoz odpadu a ti, kteří mají u města dluh na nájmu.

K 15. 9. 2014 dosahovaly nesplacené pohledávky na nájmu v městských bytech téměř 6 milionů korun. Podle vedoucí MRK se jedná téměř stoprocentně o bývalé nájemníky, jelikož s těmi současnými se neplacení nájmu okamžitě řeší pomocí splátkových kalendářů, případně je smlouva ukončena dříve než městu vznikne větší škoda. U stávajících nájemníků tak individuální dlužná částka nepřesahuje 10 tisíc korun (jistou výjimku tvoří nájemníci v bytech Na Flusárně, k jejichž nepravidelnému a pomalému splácení je MRK shovívavější). U těch starých však dluhy nabývají astronomických rozměrů, takže již přestávají být splatitelné. Hlavní vinu, krom samotných dlužníků, na tom nese penalizace, jejíž míra byla až do ledna 2014 nastavena na 2,5 promile. Původní dluh ve výši např. 10 tisíc korun se tedy každým dnem navyšoval o 25 korun a každý měsíc zvláště o dalších 25 korun⁵⁰, což po roce činí 9425 Kč. Penalizace tedy byla nastavena tak, že po roce nesplácení se jakýkoliv dluh zdvojnásobil. Dlužníci z devadesátých let tak mají dluhy ve výši půl milionu, což je spolehlivě uvrhuje do celoživotní exekuce. Jedinou šancí pro ně představují tzv. „penálové prázdniny“, které, jak se vyjádřila vedoucí MRK, jsou vyhlašovány jednou za volební období. Během nich mají dlužníci možnost splatit dluh osvobozený od pokuty. Poslední penálové prázdniny proběhly 15.7 – 15. 9. a vybralo se přibližně 445 000 korun. Opuštěné penále činilo zhruba 5 milionů korun. Podle vedoucí MRK představuje tento systém cestu, jak město může přimět dlužníky, aby zaplatili.

Mnohem rozšířenější mezi obyvateli sledovaných lokalit jsou ale dluhy za svoz odpadu, které navíc často vznikají bez vědomí neplatičů. „Za popelnice“ platí podle vyhlášky každý s trvalým bydlištěm⁵¹ v Příbrami jednou ročně částku kolem 500 Kč (v roce 2014 je to 468 Kč). Za domácnosti může hromadně platit jedna fyzická osoba, ať už jde o hlavu rodiny, anebo majitele či správce bytu, který rodina obývá. V takovém případě musí předložit seznam se jmény a daty narození osob, za něž svoz odpadu hradí. Podle pracovnice Ekonomického odboru ovšem realitní kanceláře postupně od tohoto modelu od roku 2008 upouštěly a přenechávaly starost na nájemnících samotných. K tomuto postupu se připojila i MRK, tudíž některým obyvatelům městských bytů a ubytovny začal narůstat dluh. Někteří nájemníci v Březnické krok hodnotili negativně i v rozhovoru s výzkumníky – bylo pro ně snazší platit každý měsíc o trochu víc, než platit tisícové částky (šlo o početnější rodiny) jednou ročně. Situace je ještě komplikovanější v případě ubytoven. Někteří provozovatelé totiž platí určitou částku za celý objekt a Ekonomickému odboru dodávají jmenný seznam nájemníků, kteří již nemusejí platit individuálně. V tomto režimu funguje ubytovna v Poštovní firmy Stavus i ubytovna pana Tuháčka v téže ulici, dále ubytovna Oblastní nemocnice, Grado, ubytovna v Čechovské ulici, „ubytovna“ v Seifertově ulici a Azylový dům pro matky s dětmi (s ubytovnou Lipová ještě nemá odbor zkušenost). V případě dalších čtyř ubytoven firmy Stavus je však odpovědnost za placení za svoz odpadu opět ponechána na nájemnících, jelikož jména

⁵⁰ Tuto informaci poskytla vedoucí MRK. Důvod, proč se denní zpoždění započítává každý měsíc znovu, neznáme.

⁵¹ Za svoz odpadu platí i lidé, kteří v Příbrami vlastní nemovitost, ve které nemají trvalé bydliště hlášené.

nájemníků v tomto případě nejsou nahlašována.⁵² Firma zajišťuje odvázení určitého objemu odpadu prostřednictvím smlouvy s Technickými službami. Samotní nájemníci mohou na Ekonomickém oddělení nahlásit, že na ubytovně bydlí. Po tomto úkonu by byli povinni platit zproštění, jelikož by je kryla ona smlouva firmy Stavus s Technickými službami.⁵³ Pokud se nenahlásí, ani nezaplatí podle trvalé adresy, stanou se dlužníky města. Problém je v tomto, že o možnosti nahlásit jméno na úřadě mnozí nájemníci nevědí, respektive že vůbec nevědí, že jim nějaký dluh vzniká (tuto informaci jsme si nechali ověřit u dvou jmen v systému MRK). Jedna respondentka to zjistila před nedávnem a nepříjemná skutečnost ji velice zaskočila: „*Já se na měšťě ptala, jak to, že mám platit popelnice, když jsou součástí nájmu... to je asi pan XY neplatí.*“ Kromě výše popsání mechanismu přispívá k jisté nenápadnosti dluhů na popelnicích i to, že ekonomický odbor kontroluje platební morálku poplatníků pouze jednou za tři roky. Za tu dobu může například čtyřčlenná rodina dlužit 5760 korun. Je-li zjištěn nedoplatek, zasílá ekonomický odbor neplatícím písemnou výzvu k jeho vyrovnání. Vzhledem k tomu, že většina lidí na ubytovnách má trvalé bydliště hlášené na jiných adresách, nelze se divit, že na výzvy reaguje přibližně 20 % oslovených (informace pracovnice odboru). Těm zbývajícím tedy dluh dále narůstá, aniž by o tom nutně museli vědět. Pokud by snad někdy podali žádost o městský byt, mohli by být překvapeni tím, že musí okamžitě zaplatit částku, s níž předem nepočítali. Město tak každoročně přichází o nemalé částky a dluh neustále narůstá.

Tabulka č. 23: Nárůst dluhu za svoz odpadu (Ekonomický odbor)

2010	2011	2012	2013	2014
578 785 Kč	615 792 Kč	722 984 Kč	928 641 Kč	1 695 000 Kč

Současný systém je tedy rozrůzněný a dosti nepřehledný (i výzkumníci se v něm orientují s obtížemi). Následkem je velký objem práce pro Ekonomický odbor (přímo poplatkům za svoz odpadu se tu věnují hned tři pracovníci), finanční ztráta pro město a víceméně zbytečné zadlužení lidí v některých sledovaných lokalitách. Pomohlo by zjednodušení systému a vyjasnění pravidel mezi Ekonomickým odborem, pronajímateli a nájemníky. Z hlediska nájemníků a Ekonomického odboru by bylo výhodnější placení v rámci nájmu.⁵⁴

⁵² Zcela specifická byla pak situace obyvatel ubytovny Rozet. Mnozí tamější nájemníci měli trvalou adresu v Příbrami, z čehož jim plynula povinnost platit v této obci za svoz odpadu. Pokud majitel ubytovny vybíral prostředky na svoz odpadu přímo v nájmu (což se nám bohužel zjistit nepodařilo), mohla nastat situace, že lidé platili v Bohutíně a zároveň jim narůstal dluh v Příbrami. Nájemníci mohou na Ekonomickém oddělení smlouvou prokázat, že bydlí jinde a tím povinnost zanikne, nelze to ovšem učinit zpětně. Někteří nájemníci na Rozetu si svých dluhů nebyli vědomi (ačkoliv jsme ověřili, že je mají), jiní o nich věděli, ale netušili, že by stačilo zanést smlouvu na úřad.

⁵³ I když je otázka, jak by reagovalo Ekonomické oddělení a Technické služby na příchod stovek takových zájemců. Patrně by muselo dojít k navýšení počtu přistavených kontejnerů, což by ovšem koneckonců odpovídalo reálné potřebě budov.

⁵⁴ Obyvatelé lokalit mají i jiné dluhy než na nájmem a za svoz odpadu, nejčastěji jsou příčinou půjčky od bankovních a nebankovních společností, „výhodné nabídky“ telefonních operátorů apod. Dluhy zpravidla přerůstají v exekuce.

Fotografie č. 18: Nepořádek za ubytovnou Horník

Byty soukromých pronajímatelů

Nyní se pokusíme popsat hlavní specifika standardního trhu s bydlením v Příbrami v souvislosti s cílovou skupinou výzkumu, tedy osobami či rodinami sociálně vyloučenými, či sociálním vyloučením ohroženými. Nabídku bytů soukromých pronajímatelů jsme v průběhu výzkumu monitorovali na internetu a lze konstatovat, že v průměru bylo stále k dispozici kolem 30 bytů všech kategorií⁵⁵. Tuto nabídku však sociálně slabí nedokáží příliš využít. V našem vzorku mělo s tímto typem bydlení zkušenost jen pár jednotlivců, většina se nikdy o získání bytu u soukromníka ani nepokusila. V migrační historii se objevují převážně ubytovny, městské byty, bydlení ve vlastním a ubytování bez smlouvy (viz Kapitola Migrace). Rodiny, které si polepší a přestěhují se z ubytovny do nájemního bytu, se nezdá vracejí zpět. Také institucionální aktéři se shodují, že prostupnost bydlení v Příbrami nefunguje, a zároveň připouštějí, že kromě ubytoven jsou byty soukromníků to jediné, co mohou klientům řešícím bytovou situaci nabídnout. Zaměříme se tedy na bariéry, které sledované skupině znesnadňují využívat nabídky bytů soukromých pronajímatelů.

Dávky na bydlení

Pro pochopení strategií osob ohrožených sociálním vyloučením, které využívají při řešení bydlení, je klíčové porozumět dávkám, které stát na tento účel poskytuje, a to jak

---

⁵⁵ Nabídka bytů v Příbrami na serveru www.sreality.cz se výrazně neliší od podobně lidnatých měst v republice, ani od jiných měst v kraji - vždy jde o rozpětí v řádu desítky nabízených bytů. Samozřejmě zcela jiná je situace v Praze, kde na jednoho obyvatele připadalo až 5x více nabídek oproti Příbrami. Toto jednoduché srovnání vychází pouze z dat na serveru www.sreality.cz, neboť na žádnou sofistikovanější analýzu jsme neměli prostor. Domníváme se však, že pro základní orientaci tyto informace postačují.

teoreticky, tak prakticky - srovnáním postupů úřadů práce v různých obcích jsme dospěli k závěru, že u vyplácení dávek na bydlení se praxe může v detailech lišit.

Dávky určené přímo na bydlení jsou dvě – dávka v kategorii státní sociální podpory „příspěvek na bydlení“ a dávka pomoci v hmotné nouzi „doplatek na bydlení“. Nárok na příspěvek je formulován následovně: „Na příspěvek na bydlení má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu, jestliže a) jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35), a zároveň b) součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 (na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35) není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.“⁵⁶ Výše příspěvku je pak definována takto: „Výše příspěvku na bydlení se stanoví jako rozdíl mezi náklady na bydlení (normativními náklady na bydlení) a násobkem rozhodného příjmu a koeficientu 0,30 (v Praze 0,35).“⁵⁷ V praxi to znamená, že pokud má osoba nebo rodina v nájemním bytě v Příbrami, kde je trvale hlášena, nízké příjmy (variantu bydlení ve vlastním bytě ponechme stranou), Úřad práce jí je sečte, a to včetně důchodů, podpory v nezaměstnanosti, nemocenské, rodičovského příspěvku, přídatku na dítě... Pokud je částka nižší než životní minimum, použije se právě částka životního minima dané rodiny. Získané číslo se vynásobí koeficientem 0,3. Řekněme, že výsledek je číslo X. Potom vezme náklady na bydlení (včetně poplatků a plateb za energie) a zkontroluje, jestli odpovídají normativním nákladům, což je číslo předem stanovené podle počtu osob a velikosti obce (viz Tabulka č. 24). Jsou-li nižší, pracuje dále s částkou odpovídající reálným nákladům, jsou-li vyšší, pracuje s náklady normativními, toto číslo nazvěme Y. Poté srovná X a Y, je-li Y vyšší než X, rozdíl je Úřadem práce vyplacen. Z hlediska sledované skupiny obyvatel je problematické, že příspěvek se vyplácí zpětně za uplynulé čtvrtletí (dávka např. není klientovi zasílána ihned po přestěhování z ubytovny o bytu) a vyžaduje tedy, aby měli lidé určitou finanční rezervu.

Tabulka č. 24: Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty⁵⁸

Počet osob v rodině	Počet obyvatel obce				
	Praha	nad 100 tis. obyvatel	50 000 - 99 999 obyvatel	10 000 - 49 999 obyvatel	do 9 999 obyvatel
1	7 711	6 156	5 873	5 028	4 809
2	11 081	8 952	8 566	7 409	7 110
3	15 096	12 312	11 807	10 294	9 903
4 a více	18 899	15 542	14 932	13 108	12 636

U výpočtu doplatku na bydlení se z definice postupuje následovně: „Výše doplatku na bydlení se vypočte tak, že se od částky odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na aktuální kalendářní měsíc (snížené o příspěvek na bydlení náležející za předchozí kalendářní měsíc) odečte částka, o kterou příjem osoby/společně posuzovaných osob (včetně

⁵⁶ https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž. Čísla jsou platná na rok 2014.

vyplaceného příspěvku na živobytí) převyšuje částku živobytí⁵⁹ osoby/společně posuzovaných osob.“⁶⁰ Výpočet je ovšem reálně tak složitý, že jsme namísto vzorce od Úřadu práce dostali tabulku (či spíše malý program, který vzorec už obsahoval), se kterou nás naučili pracovat. Můžeme si tedy rozebrat pravidla, která jsou při výpočtu pro zkoumanou problematiku zásadní. V první řadě je to fakt, že nárok na doplatek není podmíněn trvalou adresou v místě bydliště. Podmínkou nároku na doplatek je splnění podmínek nároku na příspěvek na živobytí (základní dávka hmotné nouze, která dorovnává příjmy domácnosti do živobytí), MPSV v tomto ohledu ovšem ponechává úřadům práce i jistý prostor pro přiznání dávky domácnostem, které tuto podmínku nesplňují, nicméně jejich příjem nepřesahuje 1,3násobek minima. U doplatku nevzniká problém se zpětným vyplácením, stačí přinést smlouvu, uspět u šetření, která Úřad práce provádí, a proplácení se rozběhne. Dále je podstatné, že doplatkem lze krýt i jinou formu bydlení než nájemní, tedy v našem případě bydlení na ubytovnách.⁶¹ V tomto bodě to začíná být zajímavé, jelikož výpočet v nájemním bytě se provádí podle jiného postupu než v „jiné formě“. V případě jiné formy se do odůvodněných nákladů na bydlení započítá celá částka až do výše normativních nákladů na bydlení (viz Tabulka č. 24 pro výpočet příspěvku na bydlení), v případě nájemního bydlení se však samotný nájem (tedy bez energií a služeb) započítává pouze do výše „ceny v místě obvyklé“. Přes veškerou snahu výzkumníků a mnohého dotazování odborníků se nepodařilo nalézt metodické pokyny ke stanovení tohoto čísla a je dosti možné, že v tomto ohledu mají opět místní Úřady práce volnější ruku. Konkrétně v Příbrami je číslo dáno zvykem, odvíjí se od ceny v městských bytech a je na základě informace od Městské realitní kanceláře stanoveno na 25 Kč za m². Tato částka je podle výpovědi samotných pracovníků Úřadu práce nejnižší ve Středočeském kraji. Podle našich průzkumů na stránkách realitní kanceláře je téměř šestinásobně nižší než tržní nájemné v obci. V důsledku tohoto dvojího postupu při výpočtu a nízko nastavené ceny v místě obvyklé proplatí Úřad práce na ubytovně větší část nájmu než v bytě soukromníka (v bytě města problém nenastává, jelikož nájemné 18 Kč za m² je nižší než normativ 25 Kč za m²). Oslovení pracovníci Úřadu práce jsou s tímto stavem spokojeni, jelikož podle nich koresponduje se snahou ušetřit peníze daňových poplatníků, je ovšem otázka jestli důsledkem není pouze další faktor, který drží velký počet osob na ubytovnách (peníze se tak nešetří, pouze vyplácejí na jinou formu bydlení). Setkali jsme se s respondenty, kteří si byli tohoto principu vědomi: „V bytě vám to neproplatí celé, byla jsem se na to ptát, tak to vím.“ Obeznamenost klientů potvrdila i pracovnice Úřadu práce, která navíc zaznamenala následující příběh: Jedné rodině se podařilo dostat z ubytovny do nájemního bytu, pak ale muž musel nastoupit do výkonu trestu, žena sama placení nájemného v bytě nezvládala, a tak se s dětmi vrátila na ubytovnu. Otázkou je, zda by vše nedopadlo lépe, kdyby byl výpočet dávky v bytě a na ubytovně ve výsledku podobnější. Na Úřadu práce také potvrdili, že do bytu se z ubytovny obvykle dostávají lidé ve chvíli, kdy si najdou práci –

---

⁵⁹ Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima. <http://www.mpsv.cz/cs/5>.

⁶⁰ <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/bydleni>

⁶¹ Formulce MPSV v tomto bodě zní: „V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi rozhodnout, že za nájemce považuje pro účely doplatku na bydlení i osobu dlouhodobě užívající jinou než nájemní formu bydlení.“ <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/bydleni>.

v té chvíli totiž poměřují reálnou cenu za bydlení, která může být v bytě podobná jako na ubytovně, nikoliv procento nekryté z dávek. Podle pracovníků úřadu je dosti pravděpodobné, že někteří klienti si udrží nájemní bydlení díky neoficiálním příjmům, jelikož kdyby vycházeli pouze z dávek, nezbylo by jim na jídlo.

Pro lepší představu o fungování dávkového systému jsme vytvořili několik modelových situací a s pomocí Úřadu práce jsme spočítali, jak ovlivňuje výpočet cenu bydlení.

Tabulka č. 25: Rozdíl v proplácení dávek na bydlení v různých formách bydlení (jedna osoba)

1 nezam. osoba	Náklady na bydlení	Příspěvek	Doplatek	Zbývá doplatit	1 osoba s minim. mzdou	Náklady na bydlení	Příspěvek	Doplatek	Zbývá doplatit
v městském bytě	860	50	810	0	v městském bytě	860	0	0	860
v soukr. bytě s TB	5000	3977	0	1023	v soukr. bytě s TB	5000	2750	0	2250
v soukr. bytě bez TB	5000	0	1750	3250	v soukr. bytě bez TB	5000	0	0	5000
na ubytovně	3500	0	3 500	0	na ubytovně	3500	0	1660	1840

První příklad ilustruje situaci samotného člověka, v prvním případě bez příjmu, ve druhém s minimální mzdou. Ceny jsou stanovené podle běžných nájmu v Příbrami (městský byt je v tomto případě v Březnické ulici). Jak je patrné ze zvýrazněného sloupce, pro osobu bez příjmů představuje ubytovna i byt města v podstatě bezplatné bydlení, v bytě soukromníka je situace odlišná: Pokud si zřídí trvalou adresu a využije příspěvek, bude muset doplatit z jiných zdrojů přibližně tisícovku, bez trvalé adresy pak dokonce přes tři tisíce, tedy téměř celou svou dávku na živobytí. Nemá-li taková osoba neoficiální zdroj příjmu, měla by celý měsíc hospodařit se 160 Kč. Je tedy zjevné, že taková osoba bude vyhledávat bydlení v městském bytě a v případě neúspěchu na ubytovně. Problematiku trvalého bydliště probereme v následující kapitole. U osoby s minimální mzdou je princip obdobný, pouze se o něco výhodněji jeví bydlení u soukromníka s trvalou adresou, jelikož příspěvek na bydlení je v tomto ohledu nastavený motivačně.

Tabulka č. 26: Rozdíl v proplácení dávek na bydlení v různých formách bydlení (tři osoby)

Matka SŽ bez rodičov.	Náklady na bydlení	Příspěvek	Doplatek	Zbývá doplatit	Matka SŽ na rodičov.	Náklady na bydlení	Příspěvek	Doplatek	Zbývá doplatit
v městském bytě	1480	50	1097	253	v městském bytě	1480	50	0	1430
v soukr. bytě s TB	8000	5894	0	2106	v soukr. bytě s TB	8000	5894	0	2106
v soukr. bytě bez TB	8000	0	3334	4 666	v soukr. bytě bez TB	8000	0	2227	5773
na ubytovně	8000	0	7667	333	na ubytovně	8000	0	6527	1473

Další modelový příklad zachycuje situaci matky samoživitelky, a to v prvním případě se dvěma staršími dětmi (již bez nároku na rodičovský příspěvek) a ve druhém se dvěma dětmi, z nichž jedno je mladší (matce vzniká nárok na rodičovský příspěvek). Výhodnost ubytovny a městského bytu (tentokrát v běžném sociálním bytě) a nevýhodnost bydlení u soukromníka bez trvalého bydliště se zde projevuje ještě výrazněji než u jednotlivce.

Tabulka č. 27: Rozdíl v proplácení dávek na bydlení v různých formách bydlení (šest osob)

Pár se 4 dětmi bez zaměstnání	Náklady na bydlení	Příspěvek	Doplatek	Zbývá doplatit	Pár se 4 dětmi, 1 minim. mzda	Náklady na bydlení	Příspěvek	Doplatek	Zbývá doplatit
v městském bytě	5746	1387	3317	1042	v městském bytě	5746	1387	767	3592
v soukr. bytě s TB	13900	8749	0	5151	v soukr. bytě s TB	13900	8749	0	5151
v soukr. bytě bez TB	13900	0	5008	8892	v soukr. bytě bez TB	13900	0	2458	11442
na ubytovně	13900	0	12376	1524	na ubytovně	13900	0	9516	4384

Nejznatelnější je rozdíl pro vícečetné rodiny, ať už s jedním nízkým příjmem nebo zcela odkázané na sociální dávky. V našem příkladu by pár se čtyřmi staršími dětmi bez příjmu zaplatil v bytě soukromníka bez trvalé adresy o více než 7 000 víc než na ubytovně (a to nájemné na většině ubytoven v Příbrami této výše ani nedosahuje) nebo v bytě města (běžný sociální byt), s trvalou adresou pak přibližně o 4 000 víc. Kdyby měl jeden z rodičů minimální mzdu, byl by rozdíl obdobný, pouze v případě trvalé adresy by byla situace o něco lepší (opět díky motivačně nastavenému příspěvku na bydlení). Není třeba dodávat, že uvedené částky jsou pro hospodaření rodin zcela zásadní.

Pokud by nastavení ceny v místě obvyklé více odpovídalo reálné tržní ceně bytů, popsané rozdíly by se v podstatě setřely. Takovou situaci známe z celé řady jiných obcí ČR a domníváme se, že takové nastavení napomáhá přesunu lidí z ubytoven do standardního bydlení (byť i zde dochází ke koncentracím sociálně vyloučených a vytváření „špatných adres“). Musíme uznat, že mnohé příbramské ubytovny se svým charakterem bytům blíží a je zřejmě smysluplnější pracovat např. na poskytování služeb na ubytovnách než bojovat za vylidnění těchto zařízení. Na druhou stranu by lidé na ubytovnách měli být motivováni k lepšímu chování šancí získat nájemní byt, která je za daných okolností velice nízká. K tomu přispívají i další důvody (nikoliv výhradně specificky příbramské), které jsou popsány v následujících kapitolách.

Věříme, že tento poněkud obsáhlý exkurz do světa sociálních dávek pomůže k lepšímu pochopení procesů v oblasti bydlení, které bylo doposud v Příbrami možné pozorovat. Otázka je, nakolik se popsané praxe Úřadu práce dotkne chystaná novela zákona o hmotné nouzi, která by měla vstoupit v platnost v roce 2015 (dílní změny budou patrně implementovány

postupně). Mezi obyvateli ubytoven v každém případě panuje jisté napětí ohledně chystaných změn „*Od ledna se to má změnit, tak se bojíme, jestli neskončíme na ulici.*“⁶²

Trvalé bydliště

Jak jsme viděli v předchozí kapitole, zatímco na ubytovnách je osobám v hmotné nouzi nájem z velké části pokryt doplatkem na bydlení, v případě hrazení nájemného v bytech je pro nízkopříjmové osoby klíčové získat příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Nárok na tuto dávku je ovšem, jak bylo popsáno výše, podmíněn trvalým bydlištěm nájemníka na dané adrese. Právě to může představovat problém. Během šetření v terénu jsme zjistili, že naprostá většina respondentů byla namísto aktuálního bydliště hlášena v bytě rodičů, příbuzných, na adrese svého dřívějšího bydliště, případně na městském úřadě. Když jsme pátrali po příčinách, odhalili jsme dvě překážky, které osobám ohroženým sociálním vyloučením brání trvalé bydliště získat.

Zaprvé je to nedostatečná znalost zákona o evidenci obyvatel, a to nejen ve sledované populaci, ale i napříč institucemi, s nimiž tito lidé přicházejí do styku. Jako nejčastější důvod, proč nejsou na ubytovnách hlášeni, respondenti uváděli, že „*si to majitel nepřeje*“ nebo, že jim „*majitel trvalé bydliště nedal*“, přičemž někteří projeví naději, že vzhledem k dobré platební morálce či po dostatečném počtu odbydlých let mají šanci jeho souhlas získat. „*To tady musíte bydlet aspoň 8, 10 let, aby vám to trvalé bydliště dal.*“ Naopak informátor, který na ubytovně trvalé bydliště hlášené měl, byl na tuto skutečnost náležitě hrdý: „*Trvalé bydliště mi dal, protože platím a nejsou se mnou problémy.*“ Podle příslušného zákona však souhlas majitele není třeba. Trvalé bydliště může nájemník změnit sám, pokud předloží platnou nájemní smlouvu, případně smlouvu o ubytování. Po celou dobu jejího trvání pronajímatel nájemce odhlásit nemůže. S touto zásadní skutečností však nebyli obeznámeni nejen obyvatelé ubytoven, ale ani zaměstnanci úřadu práce, sociálního odboru, Farní charity a nebyli jsme s ní zprvu obeznámeni ani my. Za informaci vděčíme pracovníci Poradny města Příbram. Ta také potvrdila, že informovanost je nízká i mezi pronajímateli, kteří jsou navíc k sociálně slabým nájemníkům poměrně obezřetní a mají důvod na své omezené pravomoci neupozorňovat⁶³. Obava ze sociálně slabých je navíc podle zkušenosti našich respondentů u řady majitelů doprovázena obavami z finančního úřadu, protože příjmy z pronájmu nedaní (tito majitelé na sebe nechtějí upozorňovat ani trvalou adresou jiné osoby, ani ukazováním smlouvy na Úřadu práce). V každém případě je představa, že pronajímatel nemusí dát k trvalému pobytu souhlas, poměrně rozšířená a případné zájemce o podnájem ve standardním bytě odrazuje, neboť se obávají, že na příspěvek na bydlení nebudou mít nárok.

Druhým důvodem, proč řada lidí z našeho vzorku nebyla v místě faktického bydliště trvale hlášena, byla obava z exekutorů: „*Když byl tady, říkala jsem, tohle není moje, tohle taky ne, skříň je Stavusu, tohle je bývalého, přehrávač mám půjčený od sousedky, ledničku mi vzít nemůžete, tak leda tu dětskou postýlku vedle... Kdybych tam měla trvalé bydliště,*

⁶² Konkrétní dopad změn na obyvatele sledovaných lokalit nebyl zřejmý ani v lednu 2015, podle vedoucího Oddělení nepojistných dávek Úřadu práce to bude záviset na tom, jak budou nové pokyny nakonec uplatňovány v praxi.

⁶³ Pracovníci Poradny například několikrát navštívil klient-pronajímatel, který se snažil zjistit, jestli by nemohl svým nájemníkům nějak zabránit ve zřízení trvalého bydliště.

nemohla bych se takhle vymlouvat.“ Naši respondenti se domnívali, že uváděním jiné adresy zvyšují šance, že vymahatel odejde s prázdnou. Podle vyjádření právníků ze sdružení Iuridicum Remedium, s nimiž jsme tuto otázku konzultovali, se v praxi zákrok exekutora odvíjí od mnoha okolností, přičemž adresa trvalého bydliště dlužníka mezi nimi skutečně hraje důležitou roli. Zdá se tedy, že se ze strany dlužníků jedná o funkční adaptaci. Pokud by však chtěli jít bydlet do standardního nájmu, znemožní jim tato adaptace získat příspěvek na bydlení.

Vzhledem k právě popsaným potížím se zřizováním trvalého bydliště je zjevné, že propast mezi byty soukromníků a byty města či ubytovnami je ještě hlubší, než by se na základě tabulek v předchozí kapitole mohlo zdát.

Kauce, obavy pronajímatelů

Vysoké kauce představují pro sociálně slabé bezesporu největší bariéru pro přechod z ubytoven do standardního nájmu. Zaplatit jednorázově sumu o výši dvou, tří, ale třeba i šesti komerčních měsíčních nájmu představovalo problém pro naprostou většinu lidí, které jsme v lokalitách oslovili. Nabídka realitních kanceláří, která je dostupná online, sice zpravidla hovoří o akontaci ve výši jednoho nájmu plus provize zprostředkovateli, nicméně řada našich respondentů měla zkušenost s tím, že makléř či majitel provizi při osobním setkání navýšil⁶⁴, ve snaze zájemce odradit, anebo se pojistit pro případ, že nebude schopen plnit své závazky. Pronajímatelé jsou pochopitelně obezřetní, mají-li co do činění s osobami bez stálého zaměstnání či má-li být nájem hrazen z dávky na bydlení. Mívají také problém ubytovat početnější rodinu, zvláště pokud byt není na takové množství osob dimenzován. Rodiny ohrožené sociálním vyloučením si však nemohou dovolit cílit na byty s výměrou, která by byla pro větší množství lidí adekvátní. Specifické postavení na trhu s bydlením mají Romové, kterým může získání bytu komplikovat připsaná etnicita. Překvapilo nás však, že o rasismu v souvislosti s hledáním podnájmu otevřeně hovořil jen jeden respondent: *„Černý jde do podnájmu a lidi z baráku už píšou petice.“* Z obdobných výzkumů z jiných měst máme totiž tu zkušenost, že o diskriminaci hovoří většina oslovených Romů.⁶⁵

Obava z bydlení u malých pronajímatelů

Dalším důvodem, proč lidé setrvávají na ubytovnách, byť se vzhledem k jejich životní situaci často nejedná o ideální řešení, je nedůvěra, kterou chovají k bydlení v podnájmu u soukromníků. Respondenti nejčastěji argumentovali tím, že se v takové situaci nemohou spolehnout, že smlouvu majitel bude chtít prodloužit, a že jsou plně odkázáni na jeho libovůli: *„Majitel vám může z ničeho nic říct, že je konec... Tady když platíte a neděláte bordel, tak bydlíte pořád.“* *„Člověk o tom přemýšlí, můžete jít do podnájmu, ale tam budete dva tři měsíce nebo deset let. To nevíte.... Řekne: ‚Potřebuju dát byt dceři‘. Tady platíte a máte*

⁶⁴ I pracovnice Farní charity potvrdily, že se u svých klientů setkaly až s šestiměsíční kaucí.

⁶⁵ Důvodů, proč tomu tak je, může být samozřejmě celá řada. Je možné, že předsudky vůči Romům v Příbrami nejsou tak velké jako jinde, nebo že přinejmenším nejsou tak otevřeně artikulované (například hned po telefonu). Je ovšem pravděpodobné, že velkou roli bude hrát malá zkušenost našich respondentů se sháněním bytů u soukromníků.

jistotu.“ Právě skutečnost, že ubytovny představují velkokapacitní zařízení provozované jako služba a za účelem zisku, dává nájemníkům jistotu, že pronajaté prostory nebudou jejich majitelé chtít, ani potřebovat využívat jiným způsobem. Ze stejného důvodu respondenti oproti bytům soukromníků preferují byty městské. Riziko, že by vlastník chtěl v bytě bydlet sám, případně jej dal k dispozici známým, anebo se dopouštěl protiprávního jednání, je zde přeci jen výrazně nižší. Vzhledem k migrační historii lidí, s nimiž jsme měli možnost hovořit, je však s podivem, že vidina krátkodobého pobytu vzbuzuje tak velké obavy, když s ním má řada z nich opakovanou zkušenost i na ubytovnách. Strach ze soukromníků může být živěn i špatnou zkušeností s podvodníky, kteří zneužívají pozice sociálně slabých. Během terénního šetření jsme se například setkali se třemi různými lidmi, kteří byli napáleni stejnou osobou. Scénář byl vždy stejný – po zaplacení kauce vyšlo najevo, že domek nesplňoval slibované parametry, včetně rozvodů elektřiny. Když si postižení majiteli stěžovali, vyhodil je a peníze nevrátil. V jednom případě dokonce pohrozil, že půjde na policii se smyšleným udáním krádeže kovů. Hovořili jsme i s osobou, jejíž rodinu někdo údajně podvodem připravil o byt, který měla v osobním vlastnictví. Autentičnost podobných příběhů nebylo možné ověřovat, ale je jisté, že, jsou-li sdíleny, mohou mezi obyvateli ubytoven rovněž podporovat obavy z praktik pronajímatelů.

Závěr specifické studie

Lokalitami s vyšší koncentrací sociálně vyloučených a sociálním vyloučeným ohrožených osob jsou v Příbrami především ubytovny, z velké části vlastněné firmou Stavus. Ve sledovaných lokalitách žije přibližně tisícovka lidí. Určitým specifikem Příbrami je skutečnost, že nemalá část obyvatel lokalit patří spíše k nízkopříjmovým či řekněme nižší střední třídě. To je dáno jednak poměrně slušnou úrovní bydlení na některých ubytovnách (zdejší byty se prakticky neliší od běžných bytů), jednak nedostatkem jiných příležitostí k bydlení.

První příčina implikuje smysluplnost snahy o zkvalitnění života v již existujících lokalitách, kteroužto cestou se již lokální partneři vydali (jednají s vlastníky ubytoven, řeší problémy s hygienou a nekontrolovaným prouděním osob zvenčí, které obyvatele nejvíce trápí, a především pracují přímo s rodinami v lokalitách). Doufáme, že tato analýza bude mít za následek rozšíření seznamu ubytoven, na které je třeba se zaměřit, a přispěje k většímu zájmu o technický stav a obyvatele lokality Březnická.

Druhá okolnost vyžaduje zaměření na byty města a byty soukromých pronajímatelů. Městských bytů je celkově vlivem masivní privatizace málo, což je problém jen obtížně řešitelný, mohla by nicméně pomoci revize pravidel hospodaření se zbylým bytovým fondem, který čítá přes 600 bytů. V některých těchto bytech totiž žijí dlouhodobě běžné rodiny a platí 18 Kč za m². Tím se město jednak zbytečně ochuzuje o zdroj příjmů, jednak nemá k dispozici byty, kterými by mohlo řešit situaci sociálně znevýhodněných. Podle výzkumníků by bylo smysluplné vypracovat bytovou koncepci, alespoň část bytů uvolnit pro systém dostupného bydlení a nastavit přehledný motivační zásluhový systém pro jejich přidělování, kategorizovat bytový fond pro různé cílové skupiny (senioři, mladé rodiny, sociálně slabé rodiny, osoby se zdravotním znevýhodněním apod.) a nastavit pro tyto skupiny výši nájemného.

Pro správné fungování systému je třeba zpřístupnit lidem z lokalit také další oblast, tedy volný trh s byty soukromníků. Její využití je prozatím omezeno kaucemi, obavou z bydlení u malých pronajímatelů a také ekonomickou nevýhodností této formy bydlení z pohledu lidí čerpajících dávky na bydlení. Doplatek na bydlení je pro nájemní formu bydlení v Příbrami extrémně nízký, což mimo jiné udržuje rodiny na ubytovnách. Rádi bychom vyzvali odborníky z Úřadu práce, aby promysleli možné následky jeho zvýšení a probrali téma s dalšími lokálními partnery. Část bariér by bylo možné odstraňovat prací s rodinou a spoluprací neziskových organizací, sociálního odboru, Městské realitní kanceláře a soukromých pronajímatelů. Je třeba rovněž šířit mezi lidmi osvětu o zákonu o evidenci obyvatel, který umožňuje zřídit si nezávisle na souhlasu pronajímatele v místě bydliště trvalou adresu, od níž se odvíjí nárok na příspěvek na bydlení.

Sociální dávky

Změny a nedostatky informačních systémů pro úřady práce výrazně znesnadňují získávání dat o vyplacených dávkách. Vzhledem k již tak velké pracovní vytíženosti zaměstnanců Úřadu práce v Příbrami jsme se vedoucím Oddělení nepojistných sociálních dávek domluvili na redukci požadovaných údajů. Zaměřili jsme se pouze na dávky pomoci v hmotné nouzi a rezignovali jsme také na snahu postihnout vývoj dávek v čase. Omezíme se na zopakování informace z mikroanalýzy prováděné na podzim roku 2013, že totiž v období od 1. 1. 2012 do 1. 11. 2013 (tedy za necelé dva roky) vzrostl počet vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi na více než dvojnásobek. Zjišťovaná data zachycují počty domácností a osob v hmotné nouzi, výše dávek jsme opět z důvodu náročnosti po dohodě s Úřadem práce vynechali (bylo by potřeba ručně procházet jednotlivé spisy).

Tabulka č. 28: Počet domácností a osob v hmotné nouzi v jednotlivých lokalitách⁶⁶ (ÚP, říjen 2014)

	Počet domácností v hmotné nouzi	Počet osob v hmotné nouzi
V Příbrami celkem	1018	Nezjištěno
Ve sledovaných lokalitách celkem	207	480
Pod Čertovým pahorkem A	38	62
Pod Čertovým pahorkem B	21	96
Bratři Čapků (Dvěštěšedesátka)	26	72
Politických vězňů (Horník)	20	33
Jáchymovská	12	30
Poštovní A (Stavus)	11	15
Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	8	17
Lipová	2	7
Poštovní B (pan Tuháček)	19	21
Čechovská	5	12
Žežická (ON)	9	11
Seifertova (Leko)	0	0
ČS. armády, Kasárna - ubytovna	7	9
ČS. armády, Kasárna – byty	14	47
Březnická (Na Flusárně)	7	23
Azylový dům pro matky s dětmi	8	25

Domácnosti ve sledovaných lokalitách představují přibližně pětinu všech domácností v hmotné nouzi v obci (zbylé domácnosti podle Úřadu práce žijí v různých částech Příbrami a nevytvářejí významnější koncentrace). Z tabulky je patrné, že největší počet osob odkázaných na dávky pomoci v hmotné nouzi bydlí v ubytovnách Pod Čertovým pahorkem, přičemž těžiště se skutečně nachází v problematičtější vnímané zadní budově, kde jsou větší byty a početnější rodiny. Dost vysoká jsou čísla také pro Dvěštěšedesátku. Přibližně 64 % osob

⁶⁶ V tabulce chybí ubytovna V Lukách, která byla na seznam lokalit připojena v závěrečné fázi výzkumu. Vzhledem k nízkým počtům dlouhodobě ubytovaných nepředstavuje tato absence velké zkreslení čísel.

v hmotné nouzi ve sledovaných lokalitách žije na ubytovnách firmy Stavus, 22 % připadá na kapacity města, 14 % na ostatní sledované ubytovny. Pro srovnání jsme požádali ještě o údaje k náhodně vybranému panelovému domu v ulici 28. října, který velikostí odpovídá třeba lokalitě v Jáchymovské ulici a také se nachází nedaleko od ní. V domě nebydlela v říjnu 2014 žádná osoba v hmotné nouzi.

Tabulka pro počet příjemců doplatku na bydlení by byla velmi obdobná, proto ji zde neuvádíme. Řádově jednotky domácností pobírají doplatky na bydlení, ačkoliv jim nevzniká nárok na příspěvky na živobytí. Pouze v bytech města Na Flusárně a Československé armády díky formě bydlení a trvalé adrese pobírají rodiny příspěvek namísto doplatku (Na Flusárně je ovšem nájemné tak nízké, že například domácnosti, která dostává rodičovský příspěvek, už vzniká nárok jen na zcela nepatrný příspěvek).

Další způsob, kterým lze data od Úřadu práce interpretovat, souvisí s popsanou problematikou přidělování sociálních bytů. Skutečnost, že v některých prostorách města jsou ubytovávány osoby v tíživé sociální situaci, je potvrzena už vysokými počty osob v hmotné nouzi v bytech na Kasárnách (viz Tabulka č. 28). 14 bytů ze 46 (cca 30 %) je zde obsazeno domácnostmi v hmotné nouzi. Ověřovali jsme čísla i pro další lokality, v nichž se podle informací vedoucí MRK přidělují sociální byty. Výsledkem je tabulka č. 29. Domácnosti v hmotné nouzi tvoří na vybraných adresách 13 %. Hmotná nouze pochopitelně není jediným kritériem při posuzování sociální situace uchazeče, čísla jsou nicméně poměrně nízká, což potvrzuje domněnku, že velký počet bytů města je obsazen běžnými domácnostmi (což koneckonců připustila i vedoucí MRK). Ještě výraznější je to v případě domů města, kde se byty obvykle v režimu sociálních bytů nepřidělují. Náhodně jsme vybrali jeden dům města se šestnácti byty, který se nachází v historickém jádru, a nechali si údaj zjistit i pro něj. Na této adrese žádné osoby v hmotné nouzi nebydlely.

Tabulka č. 29: Počet domácností a osob v hmotné nouzi v dalších bytech města

	Počet bytů	Počet domácností v hmotné nouzi	Počet osob v hmotné nouzi
ČS. armády (Simply club)	17	2	5
U Dolu Anna (Anenská šachta)	26	3	4
Žižkova	9	2	6

Tázali jsme se také pracovníků Úřadu práce na počet a účel vyplacených dávek mimořádné okamžité pomoci. Za září 2014 jich úřad vyplatil celkem 33 (číslo je podle vedoucího Oddělení nepojistných sociálních dávek kvůli začátku školního roku právě v září o něco vyšší než v jiných měsících). Dávky jdou obvykle na úhradu potřeb dítěte, proplácení školních aktivit, kroužků, škol v přírodě atd. Někteří respondenti si stěžovali na zamítavý postoj pracovníků Úřadu práce a líčili nám případy, kdy mimořádnou dávku např. na školní výlet či úhradu volnočasové aktivity nedostali. Posoudit oprávněnost těchto rozhodnutí není v možnostech této analýzy.

Sociální práce a sociální služby

V následující kapitole představíme sociální služby, které jsou určeny osobám či rodinám ohroženým sociálním vyloučením. Chceme se zaměřit především na to, co jednotlivé služby klientům nabízejí, jak jsou využívány, jaké je jejich pokrytí sledovaných lokalit a s jakou se v nich setkávají odezvou. Zmíníme i služby, které v Příbrami chybí, ať v očích zástupců zainteresovaných institucí, podle mínění oslovených obyvatel lokalit nebo podle názoru výzkumníků. Věnovat se budeme také kooperaci mezi jednotlivými aktéry, bariérám, které jí brání, a naopak možnostem, jak ji rozvíjet.

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví města Příbrami tvoří Oddělení sociálně-právní ochrany dětí, Oddělení sociálních služeb a zdravotnictví a Oddělení záchytné stanice města Příbram⁶⁷. Odbor má rovněž ve správě následující městská zařízení: Azylový dům pro matky s dětmi (viz příslušná kapitola v popisu jednotlivých lokalit), Městské jesle a Rehabilitační stacionář Příbram, Pečovatelskou službu a Poradnu města Příbram (viz kapitola Sociální služby).

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

Po roce 2012, kdy přešla agenda vyplácení sociálních dávek pod úřady práce, se sledovanou cílovou skupinou výrazněji zabývá pouze Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. V rámci tohoto oddělení pracují tři kurátoři (zaměřeni na obtížně vychovatelné děti) a 10 sociálních pracovníků (řešících mimo jiné hůře fungující rodiny s dětmi), na starosti mají celý správní obvod obce s rozšířenou působností, který mají mezi sebe rozdělený. Návštěvy a sociální šetření provádějí sociální pracovníci i kurátoři podle naplánovaného harmonogramu, jejich četnost se liší podle aktuální potřeby (zvyšuje se, když dohlíží na úroveň bydlení či pořádku v domácnosti nebo když se řeší plnění školní docházky). Jedna sociální pracovnice má od září 2014 na starosti přímo příbramské ubytovny. Údaje o počtu sledovaných rodin a dětí zachycuje tabulka č. 30.

---

⁶⁷ Pod toto oddělení spadá i péče o noclehárnu pro bezdomovce.

Tabulka č. 30: Počet rodin a dětí sledovaných OSPOD (k říjnu 2014)

	Aktuální počet rodin/děti sledovaných	Aktuální počet rodin/děti sledovaných kurátory	Aktuální počet rodin/děti, nad jejich výchovou je soudem uložen dohled
V Příbrami celkem	405/950	92/110	42/75
V lokalitách celkem	40/78	8/9	16/23
Pod Čertovým pahorkem	16/41	6/6	5/10
Bratří Čapků (Dvěšestšedesátka)	3/5	1/1	0
Politických vězňů (Horník)	2/2	0	1/1
Jáchymovská	3/3	1/2	3/3
Poštovní A (Stavus)	2/3	0	0
Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	3/7	0	2/2
Lipová	½	0	1/2
Čechovská	2/3	0	2/3
Žežická (ON)	1/1	0	1/1
Seifertova (Leko)	0	0	0
ČS. armády 5 (byty)	0	0	0
ČS. armády 5 (ubytovna)	1/3	0	0
Březnická (Na Flusárně)	6/9	0	1/1

Z celkového počtu sledovaných rodin a dětí v Příbrami tvoří rodiny a děti ze sledovaných lokalit méně než desetinu. Ve sledovaných lokalitách je však třetina z celkového počtu rodin a dětí, nad jejichž výchovou byl nařízen soudní dohled. Nejvíce sledovaných dětí ve všech kategoriích je v lokalitě Pod Čertovým pahorkem. Doplníme ještě, že v azylovém domě, který z tabulky vypadl, pracuje OSPOD s 8 rodinami.

Vedoucí OSPOD nám dále zaslala informace o počtu vykonaných opatření (odebrání dítěte, nařízení ústavní výchovy a intervencí kvůli hrozící ztrátě bydlení) za rok 2013 a také údaje o počtu případů trestné a přestupkové činnosti dětí a mládeže za tento rok. V tabulce č. 31 jsou uvedeny pouze lokality, v nichž k výskytu některého z jevů došlo.

Tabulka č. 31: Počet jevů sledovaných OSPOD za rok 2013 (OSPOD)

	Počet případů trestné a přestupkové činnosti dětí a mládeže	Počet případů odebrání dítěte	Počet případů nařízení ústavní výchovy	Počet intervencí z důvodu hrozící ztráty bydlení
V Příbrami celkem	41	1	14	4
V lokalitách celkem	8			
Pod Čertovým pahorkem	7	1	2	2
Bratří Čapků (Dvěšestšedesátka)				1
Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	1			

OSPOD rovněž pořádá případové konference, důvodem jejich svolání bývají výchovné problémy dětí, nařízení ústavní výchovy či problémy styku dítěte s rodičem. Účastní se jí vedoucí případu a všichni, kdo v případě vykonávají nějakou intervenci (rodiče, dětský lékař, učitel, zástupce střediska výchovné péče, policie apod.). V době provádění Situační analýzy probíhala snaha o sjednocení postupů při řešení klasického i skrytého záškoláctví na jednotlivých školách.

Oddělení sociálních služeb a zdravotnictví

Oddělení sociálních služeb a zdravotnictví přichází do styku s osobami ze znevýhodněného prostředí zcela výjimečně. Sociální šetření provádí jen tehdy, je-li o to požádáno například Městskou realitní kanceláří v případě výběrového řízení na sociální byty (viz kapitola Bydlení), okresním soudem anebo na popud jiné instituce. Z vlastní iniciativy navštěvuje přibližně jednou za půl roku opatrovnické rodiny. Na intenzivnější terénní sociální práci nemá v současné chvíli oddělení kapacitu. Jeho 4 zaměstnanci se zabývají téměř výhradně pečovatelskou službou a opatrovnictvím. Překvapilo nás, že vedoucí oddělení nepocítovala absenci pozice terénního sociálního pracovníka jako problém a byla toho názoru, že v současné době jsou lidé ze sociálně vyloučeného prostředí dobře informováni o mechanismech přidělování dávek a možnostech využívání sociálních služeb a že práce tohoto typu není dnes potřebná. Naopak by ocenila více pracovníků na stávající agendu. Z našich poznatků však vyplývá, jak ostatně argumentujeme na několika místech v této studii, že terénní práce a komunikace s cílovou skupinou je více než potřebná, například při řešení poplatků za svoz odpadu či informování o možnosti zřízení trvalého bydliště bez souhlasu majitele (kapitola Bydlení). Lidem v lokalitách je také třeba vysvětlovat různé změny, ať už na legislativní úrovni (novela zákona o hmotné nouzi) či v postupech města (např. dojde-li ke změně pravidel přidělování sociálních bytů). Terénní pracovníci jsou totiž vhodným nástrojem pro uvádění jakýchkoliv koncepcí v život. Díky intenzivní práci v terénu by navíc sociální odbor získal přehled o aktuální situaci v lokalitách a mohl na jakékoliv změny rychle a adekvátně reagovat⁶⁸.

Sociální služby

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS)

Službu provozuje od ledna 2014 Farní charita Příbram. Zahrnuje širokou škálu podpůrných aktivit, jejichž smyslem je pomoci rodinám aktivně čelit problémům, které souvisejí s nepříznivou sociální situací a mohou ohrozit vývoj dětí. Cílovou skupinou tedy mohou být rodiny ve špatných bytových podmínkách, které nedokáží dětem zajistit prostor na učení, rodiny, kterým se nedaří zvládat výchovu dospívajících potomků, rodiny, které nedokáží dětem předat návyky potřebné pro zvládání běžných životních situací, ale i těhotné ženy či senioři, kteří mají snížené schopnosti se postarat např. o svěřená vnučata. Činnosti,

---

⁶⁸ Právě informovanost se nám v průběhu výzkumu jevila u různých institucionálních aktérů jako značný problém. Nikdo z oslovených neměl celkový přehled o situaci v lokalitách, naopak jsme se setkávali s celou řadou fám a polopravd.

kteří Farní charita v této věci vyvíjí, zahrnují například nácvik rodičovských dovedností, sledování hospodaření rodin, doučování, doprovod klientů při jednání s institucemi, poskytování základního sociálního poradenství apod. Mezi doprovodné činnosti pak patří výlety a letní tábory. Služba je poskytována bezplatně, terénní i ambulantní formou. Je financována z dotací Středočeského kraje a MPSV. Město Příbram na ní nepřispívá.

Poskytovatel služby, Farní charita Příbram, má podle vyjádření ředitelky v rámci ORP v péči přibližně 1000 osob. Doposud však těžiště jejich aktivit spočívalo v pomoci seniorům, zdravotně postiženým a osobám bez domova. Intenzivní práce s cílovou skupinou SAS je tedy pro Farní charitu novou zkušeností. Mezi našimi respondenty byla Farní charita spojována spíše právě se se svojí dřívější činností než se SAS: „Charita? Ti rozdávají nějaké oblečení, ne?“ „To je něco pro staré lidi.“ Z našeho vzorku 35 dotázaných mělo se službami Charity osobní zkušenost 6 rodin, z toho dvě s ní spolupracovaly dlouhodobě⁶⁹ a zbylé čtyři někdy využily jejich služeb. Pouze přibližně polovina oslovených uvedla, že o působení Farní charity nemá žádnou představu, v některých případech však mohlo jít pouze o snahu odbýt všetečné dotazy výzkumníků.

V době provádění výzkumu využívalo službu SAS 25 rodin⁷⁰. Pracovníci Farní charity nám přesnější informace o bydlišti rodin nesdělili, což zdůvodňovali mimo jiné velkou migrací. Vysvětlili nám však, že získávání klientů se odvíjelo od spolupráce s OSPOD a školami, případně Farní charitu oslovili zájemci přímo. Po vzniku lokálního partnerství byla právě Farní charita požádána o zmapování situace na ubytovnách Pod Čertovým pahorkem a na ubytovně Rozet. V rámci tohoto šetření byl navázán kontakt s dalšími rodinami. Některé lokality zatím stály stranou pozornosti Farní charity – včetně například Dvěšedesátky s velkým počtem dětí ve školním věku nebo městských bytů Na Flusárně. Tady podle pracovnice SAS nemá Farní charita v rámci služby zatím žádné klienty, což je ovšem vzhledem k nedávnému vzniku služby zcela pochopitelné. Koneckonců cílem Agentury pro sociální začleňování i autorů této analýzy je právě zahrnutí většího počtu lokalit do zorného pole poskytovatelů sociálních služeb (nikoliv pouze Farní charity).

Farní charita se v době provádění výzkumu velkou měrou angažovala ve snahách zlepšit situaci na ubytovnách Pod Čertovým pahorkem a byla hlavním zprostředkovatelem jednání mezi firmou Stavus a zástupci města.

Poradna města Příbram

Poradna Města Příbram funguje ve své současné podobě od roku 2010 a sídlí v budově „Kasáren“, kam se přestěhovala v průběhu roku 2014. Poradna je ambulantní služba a nabízí odborné sociální poradenství, psychologické služby a právní poradenství. Poradna města Příbram byla dosud financována z programů MPSV, nicméně podle informací od pracovnice sociálního poradenství, by do budoucna měl být provoz hrazen z krajských dotací. Město Příbram podporuje službu tím, že pronajímá využívané prostory za symbolický nájem.

---

⁶⁹ Je však třeba dodat, že v obou případech nám s těmito rodinami zprostředkovali kontakt pracovníci Farní charity a nejde tedy o náhodný výběr.

⁷⁰ Po úspěchu ředitelky Farní charity v říjnových volbách a jejím jmenováním místostarostkou byl zvolen nový ředitel Farní charity, který službu SAS omezil. Z původních 3 pracovnic zbylo na tuto činnost 1,5 úvazku.

Sociální poradenství je zájemcům k dispozici 5 hodin každý den od pondělí do čtvrtka a během týdne jej navštíví přibližně 30 osob. Podle pracovnice poradny řada z nich pochází ze sledovaných lokalit, nicméně přesná čísla není možné zjistit, neboť se neevidují. Klienty nejvíce pálí problémy s bydlením, poradna však v tomto směru nedokáže poskytnout jiné řešení, než odkázat na prakticky neexistující nabídku sociálních bytů, provozovatele ubytoven a realitní kanceláře. Služba také funguje jako jakýsi „rozcestník“ – v případě, že klientům nedokáže sama poradit, nasměruje je za dalšími poskytovateli, například na Farní charitu či obecně prospěšnou společnost Magdalénu. Právní poradenství je poskytováno jednou týdně a využije jej přibližně 7 osob za týden. Psycholožka je k dispozici 3 hodiny každý týden, za které je schopna poskytnout své služby 3 až 4 lidem⁷¹. Zájemci o psychologickou pomoc se nerekutují pouze z řad sociálně slabých, ale i ze střední třídy. Psycholožka v rozhovoru uvedla, že ze sledovaných lokalit měla pouze 2 klienty.

Co se týče obeznámenosti s Poradnou města Příbrami mezi našimi respondenty, věděla o ní přibližně jedna pětina domácností napříč lokalitami „Saigon“, „Dvěšedesátka“, „Flusárna“, „Poštovní“, „Roset“ a na městské ubytovně. Jeden člověk z našeho vzorku služeb poradny využil, ale nebyl konkrétní, o jakou pomoc šlo. Zaznamenali jsme také, že dvě osoby v minulosti využívaly bezplatný právní servis advokátky z okresního výboru KSČM. Podle vedoucího sociálního odboru byla poradna prezentována v radničním i jiném tisku, v regionální televizi Fonka a doporučována je i ústním podáním. Podle pracovnice sociálního poradenství odpovídá kapacita současnému zájmu klientů. Dle našeho názoru by stálo za zvážení navýšení pracovníků a rozšíření o terénní formu.

NZDM Bedna

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bedna provozuje nezisková organizace Ponton od roku 2010. Služba je financována z Individuálního projektu Středočeského kraje, MPSV a na jednorázové akce přispělo i město Příbram. Bedna se nachází na příbramském sídlišti mezi tzv. „Křížáky“, což jí činí dobře dostupnou z většiny ubytoven. Služba je určena dětem a mladým lidem od 11 do 20 let. Pro ně Bedna vytváří bezpečné prostředí, v němž mohou smysluplně trávit volný čas a vyhnout se tak rizikovým aktivitám, obzvláště v období dospívání. Klub je zájemcům přístupný od pondělí do čtvrtka od 14 do 19 hodin⁷² a podle tvrzení personálu se denní návštěvnost pohybuje kolem 30 dětí, v letních měsících je pak o něco nižší, kdy děti tráví čas venku nebo na prázdninách. Celkový počet uživatelů přesahuje 200. Přístup do Bedny není podmíněn přihláškou, ani pravidelnou docházkou a je bezplatný. V klubu je možné využívat internet, hudební přehrávač, stolní fotbal, deskové hry, boxovací pytel a další vybavení. Hlavním lákadlem je ale jednoznačně kolektiv. Mladí lidé si sem chodí především popovídat a pobavit s vrstevníky, případně si v těžké situaci přicházejí pro radu od některého z pracovníků. Na každý měsíc je stanovené určité téma (v době šetření to byl „můj vnitřní svět“), v jehož rámci se odvíjí společné hry, debaty, výtvarné dílny a další aktivity. S uživateli jsou také vytvářeny krátkodobé i dlouhodobé individuální plány⁷³. V Bedně platí

⁷¹ Uvedená čísla jsou kvalifikované odhady odborné sociální poradkyně.

⁷² Funguje i určité rozdělení dnů, například středa je více uzpůsobena starším ročníkům.

⁷³ Od malých úkolů typu „týden nebudu mluvit sprostě“ přes uspořádání turnaje po snahu o nalezení brigády.

jasná pravidla, která mimo jiné zakazují užívání alkoholických nápojů, drog, násilí a vulgarit.⁷⁴

S pomocí pracovníků se nám podařilo uspořádat krátké skupinové setkání se 7 dětmi od 12 do 15 let a jedním starším návštěvníkem, kterých jsme se vyptávali na jejich názory na klub, jeho okolí a problémy ve městě. Přestože o rozhovor nejevili velký zájem, nakonec jsme přeci jen dospěli k několika zajímavým informacím. Všichni respondenti Bednu navštěvují dlouhodobě, prakticky od chvíle, kdy jim to dovolila věková hranice, starší klient pak do klubu dochází 3 roky, v poslední době však méně často, protože je již zaměstnán. O Bedně se údajně dozvěděli od kamarádů, příbuzných a z Facebooku. Chodí sem zejména za přáteli, na počítač, tančit a také se věnovat přípravě do školy. Během setkání se navíc všechny děti vystřídaly u boxovacího pytle. Všechny také projevily nespokojenost s bezprostředním okolím klubu, které charakterizují zejména „bezdomovci“, „úchyláci“ a „kriminalita“. Vadí jim také, jak na ně shlíží kolemjdoucí a obyvatelé sousedních domů. Jedna dívka si také stěžovala na krádeže přímo v klubu. Starší respondenti si byli vědomi preventivního poslání Bedny, která slouží k tomu, „*aby lidi nedělali bordel a nechlastali ... vevnitř se to nesmí a to je dobře,*“ nicméně ji samozřejmě vnímají především jako místo setkávání. Kromě zvelebení lokality, si starší uživatelé přáli více oddělit věkové skupiny a zakoupit další vybavení, například hrazdy. Všimli jsme si také, že 3 děti navštěvovaly ZŠ praktickou, zbylé pak různé běžné základní a střední školy.

Z našeho šetření mezi obyvateli sledovaných lokalit vyplývá, že informovanost o službě je mezi těmito lidmi vysoká. Téměř polovina domácností z našeho vzorku o Bedně věděla, anebo s ní měla nějaké zkušenosti. Pokud z něj vyčleníme pouze rodiny s dětmi ve věku, kdy mohou do klubu docházet, zjistíme, že z 12 jich do Bedny posílalo své ratolesti 7, což je téměř 60%. Z těch zbývajících pak 3 měly na nízkoprahové zařízení velice vyhraněný názor a své děti do něj nepouštěly. Důvodem byla skladba docházejících dětí („*sígrí*“, „*partičky*“), ale také právě prostředí v okolí klubu, na který poukazovali i návštěvníci Bedny a zmiňovali jej také zástupci oslovených institucí. Je pravda, že betonové prostranství uzavřené mezi vysokými věžáky působí poněkud stísněným dojmem. Navíc jej podle informátorů hojně využívají bezdomovci a lidé pod vlivem alkoholu, který je potenciálně dostupný i klientům Bedny díky večerce naproti klubu. Razantního řešení, například ve spolupráci s policií, se ale obávají pracovníci nízkoprahového zařízení, podle nichž by zostřený dohled mohl odrazovat i klienty. Zvažovalo se i jiné umístění klubu, nicméně současná lokalita se z hlediska dostupnosti jeví jako ideální. Problémy, které lokalita přináší, však bude třeba řešit.

V současné chvíli organizace Ponton zjišťuje, zda by byl zájem i o terénní formu služby, která by mohla cílit na děti, které z různých důvodů do klubu nechodí, a pracovat s nimi v jejich přirozeném prostředí. Uvažuje se také o rozšíření NZDM pro uživatele mladší 11 let, podle vedení klubu je však nejprve třeba finančně stabilizovat dosavadní podobu služby. Během výzkumu jsme zaznamenali rodiče i děti, kteří by o službu pro děti mladší 11 let velice stáli.⁷⁵

U některých poskytovatelů služeb a zástupců městských institucí jsme se setkali s tím, že nechápali smysl služby NZDM, anebo měli jiné představy o tom, jak by měla být

⁷⁴ Sankce mohou mít např. podobu zákazu vstupu do klubu nebo omezení přístupu k počítačům.

⁷⁵ V lednu 2015 bylo zahájeno fungování služby pro děti ve věkové kategorii 6-13 let.

zajišťována. Největší problém spatřovali v anonymitě klientů Bedny, která představuje překážku pro sdílení informací mezi zainteresovanými aktéry a jejich případné součinnosti. Domníváme se, že na nízkoprahová zařízení plní v sociální oblasti velice specifickou funkci a nemá smysl, aby přejímala poslání či pracovní postupy jiných služeb. Spolupráci lze jistě vytvořit i na jiné bázi než sdílením informací a bylo by dobře, kdyby se na toto téma rozběhla v rámci lokálního partnerství diskuse. Na základě našich zkušeností s obdobnými kluby můžeme potvrdit, že Bedna plní svoji funkci dobře.

Další služby

Mezi další služby, které jsou využívány osobami ohroženými sociálním vyloučením, patří nepochybně Azylový dům pro matky s dětmi, který je jakožto sledovaná lokalita popsán již v kapitole Jednotlivé lokality. Problematikou drog, která se sociálním vyloučením úzce souvisí, se v Příbrami od roku 2002 zabývá obecně prospěšná společnost Magdalena, která provozuje kontaktní a poradenské centrum a zajišťuje i terénní programy. Ambulantní služby jsou k dispozici čtyřikrát týdně. Podle vedoucí nízkoprahových služeb Magdaleny v Příbrami je současným trendem rychlý společenský propad mladých uživatelů. Řada jich končí na ubytovnách, či zcela bez střechy nad hlavou. Bezdomovectví, tedy krajní podobě sociálního vyloučení, se v Příbrami věnuje Farní charita Beroun v rámci terénního programu pro osoby bez přístřeší, Farní charita Příbram v rámci dobrovolné činnosti a materiálního zajištění (ošacení, obuv) a sociální odbor města, který provozuje noclehárnu. Ta je podle ředitelky Farní charity Příbram málo využívaná, neboť zamezuje vstup osobám pod vlivem alkoholu.⁷⁶

Spolupráce

Určitá snaha o koordinaci institucí byla patrná již v době před příchodem ASZ. Scházeli se zástupci ÚP, OSPOD a Farní charity s cílem sdílet informace o klientech. Jedné takové schůzky jsme se zúčastnili, velice aktivně na ní vystupoval Úřad práce. Různí aktéři pak samozřejmě komunikovali podle potřeby mezi sebou v rámci vznikajících styčných ploch (ÚP se sociálním odborem o situaci rodin a nároku na dávky, Azylový dům s Magdalenou o závislých matkách, Charita s OSPOD o situaci dětí, policie se školou kvůli šikaně apod.).

Zároveň obzvláště vlivem předvolebního ovzduší vyplouvaly na povrch i různé třecí plochy. Vedení Farní charity se netajilo antipatií vůči předchozímu politickému vedení města (které si podle něj přisvojovalo zásluhy právě Farní charity) a tento postoj zahrnoval i některé zástupce úřadů. Mezi nimi zase panovaly obavy z příliš jednostranného prosazování pohledu Farní charity po úspěchu její ředitelky ve volbách. Již jsme zmiňovali neporozumění smyslu služby NZDM i dlouhotrvající zablokování komunikace firmy Stavus s vedením města. Ze strany policie zazněla zase kritika sociálního odboru – asistenti prevence kriminality údajně suplují jeho práci.⁷⁷ Podle pracovnice Poradny města Příbram by měla být spolupráce

⁷⁶ V lednu 2015 byly již podmínky pro užívání noclehárny mírnější, určité množství alkoholu bylo tolerováno.

⁷⁷ Další třecí plocha se objevila po přeskupení způsobeném říjnovými volbami – poté, co se ředitelka Farní charity stala místostarostkou, byl ve Farní charitě jmenován nový ředitel, který s nově jmenovanou místostarostkou nekomunikuje. Ačkoliv se tedy těsně po volbách zdálo, že spolupráce Farní charity a města se rozvine a upevní, opak je pravdou.

zainteresovaných aktérů a poskytovatelů služeb větší a koordinovanější. Přestože v jednotlivých kauzách byly spory místy vyhocené (například dohadování o tom, jestli přistavení kontejnerů k ubytovněm Pod Čertovým pahorkem zajistila Farní charita, romský koordinátor nebo lokální konzultant ASZ), většina aktérů byla ohledně další spolupráce optimistická: „Úřad má jiné oči než nezisková organizace, ale to se dá doladit v rámci komunikace.“ (Vedoucí sociálního odboru). Právě intenzivní komunikaci od léta napomáhá setkávání lokálního partnerství, kterého se zatím aktéři ochotně účastnili, snad se tedy s určitým odstupem od voleb podaří optimistické vize naplnit.

Potřeby obyvatel lokalit

Prakticky všichni oslovení obyvatelé lokalit vnímali jako největší problém bydlení, ať už ve smyslu nedostatků bydlení současného, či nemožnosti nalézt lepší. I v rámci skupinového rozhovoru s klienty v NZDM Bedna se děti bydlící Pod Čertovým pahorkem spontánně rozprávěly na toto téma. Přály by si, aby se ubytovny opravily, aby je hlídal hlídač, aby se udělaly nové chodby a aby jezdily výtahy. Nechceme tím říci, že pro 11leté děti je nejdůležitější kvalita bydlení, spíše se domníváme, že se v rodinách téma často řeší. Ačkoliv odborníci častěji vidí kořeny obtíží v oblasti zaměstnanosti či vzdělávání, domníváme se, že v případě Příbrami se skutečně mnohé další potíže odvíjejí od bydlení a že bylo téma specifické studie zvoleno vhodně. Zároveň výzkum ukázal, že situace v oblasti bydlení je v mnoha ohledech potenciálně zlepšitelná.

Díky poloze v běžné zástavbě je ve sledovaných lokalitách obvykle dobrá dostupnost lékařské péče, vzdělávacích institucí, obchodů, dětských i sportovních hřišť⁷⁸ atd. Jediná služba, o níž se vícero respondentů domnívalo, že v Příbrami chybí, je nějaký volnočasový klub pro děti mladší 11 let (hranice pro vstup do NZDM Bedna). Tuto potřebu reflektují i institucionální aktéři a v budoucnu jde spíše o otázku finančního zajištění. Z hlediska výzkumníků by byla podobná služba obzvláště přínosná pro děti kolem 6 let, jelikož v tomto věku se často rozhoduje o jejich dalším pokračování v hlavním vzdělávacím proudu, úspěchu ve škole a zájmu o vzdělávání vůbec. Služba, která by hravou formou podněcovala v dětech zájem o dění kolem, který rodiče z nějakého důvodu vyvolávat neumějí, by tak v dlouhodobém horizontu mohla být velmi přínosná. Obzvlášť smysluplné by nám připadalo, kdyby si starost o financování službu částečně vzalo na zodpovědnost i město, aby se udržela kontinuita (funguje-li služba tři roky a poté skončí, efekt lze očekávat jen stěží). O podobné podpoře lze uvažovat také ve vztahu ke službám již existujícím, například k NZDM Bedna nebo SAS Farní charity.

Podle institucionálních aktérů (Farní charita Příbram, sociální odbor) chybí v Příbrami denní stacionář pro bezdomovce a azylový dům pro muže, který by mohly využívat osoby propuštěné z vězení (na azylový dům by pak měla navazovat i další služby pro tuto cílovou skupinu, zejména poradenské).

Oblast, která je opomíjená podle názoru výzkumníků, je terénní práce. Přímo v rodinách působí pouze SAS, asistenti prevence kriminality (viz kapitola Bezpečnost) a

---

⁷⁸ Občas aktéři zmiňovali hřiště, které by zasluhovalo opravu, vesměs byli ale s dostupností spokojeni. Výjimku představuje lokalita Na Flusárně, kde by zbudování např. fotbalového hřiště ocenili.

OSPOD, vzácněji pak další pracovníci sociálního odboru. Domníváme se, že tento rozsah kapacitně neodpovídá rozměrům sledovaných lokalit. Většímu působení přímo v rodinách by mohli napomoci i např. asistenti pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním, jejichž úkolem je mimo jiné komunikovat s rodiči. Zcela pak chybí terénní poradenství. Mnohé problémy, se kterými se rodiny potýkají, jsou totiž s pomocí odborníka řešitelné. Vhodně zvolení terénní pracovníci mohou zabránit dalším sociálním propadům. Posílení terénní práce bude nutné také k implementaci strategického plánu.

Příbramští Romové

Romskými záležitostmi v Příbrami se na Městském úřadě zabývá romský koordinátor. Sepsal na toto téma, pokud víme, dva neveřejné texty (viz seznam použitých zdrojů). Naší ambicí v této kapitole není mapovat historii Romů v Příbrami nebo jejich celkovou situaci⁷⁹, pouze bychom se rádi zastavili u některých momentů, v rámci nichž se problém sociálního vyloučení prolíná s romským tématem.

Příbramské lokality s větším počtem sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených osob rozhodně nelze ztotožňovat s lokalitami romskými. Celková čísla sice nemáme, ale v závislosti na dostupných informacích se přikláníme k závěru, že neromští obyvatelé lokalit představují většinu. I v lokalitách s vyšším zastoupením Romů (Na Flusárně, Lipová) jsou vždy zastoupeni neromští obyvatelé. Některé lokality jsou pak prakticky neromské (ubytovna Oblastní nemocnice, ubytovna Grado, ubytovna Tuháček). Při šetření jsme naráželi na poměrně pestrou skladbu lokalit – někteří obyvatelé se řadí mezi tzv. světské. Samotní Romové jsou kromě v ČR nejpočetnějších Rumungrů zastoupeni také maďarskými Romy (Na Flusárně, na Dvěstěšedesátce a Pod Čertovým pahorkem) a Sinty (Pod Čertovým pahorkem).

S předsudky vůči Romům jsme se setkávali i u institucionálních aktérů, poměrně rozšířený byl však také názor, že větší problém představují neromští sociálně slabí. „Jednu romskou rodinu, která neplatila, jsme tu měli, horší jsou ale ‚bílí cikáni‘“. (Správcová jedné z ubytoven). „Cikáni na Čerťáku patří k těm slušnějším.“ (Pracovnice neziskové organizace).

Podobně jako v jiných městech se oslovení příbramští Romové při vytváření sociálních sítí více orientovali na rodinné vazby než na příslušnost k romskému etniku. V jednotlivých rodinách se sice najdou jedinci, které další členové rodiny respektují, jen zřídka však jejich autorita přesahuje rodinný rámec. Taková je konec konců i zkušenost s dosavadními snahami o vytvoření a působení romských spolků (Maro, Romani Baši). Spolkům se nedaří působit koncepčně a dlouhodobě, jejich činnost je charakterizována spíše nárazovými akcemi⁸⁰. Lidé v lokalitách je buďto neznají, nebo se na ně neobracejí a institucionální aktéři s nimi nezřídka mají spíše špatnou zkušenost (pokud vůbec nějakou). Důležitou roli na tomto poli by mohl hrát romský koordinátor. Jak však sám ve svých textech upozorňuje, jeho pozice není dobře zakotvena, neboť je izolován od ostatních složek Městského úřadu. Dle našeho názoru by role koordinátora měla v budoucnu spočívat mimo

---

⁷⁹ Kvalitním počinem v této oblasti je kapitola Stručná sociální analýza Romů v Příbrami vypracovaná poradkyní starosty pro romskou problematiku v rámci Konceptce prevence kriminality města na léta 2009-2011 (http://www.pribram.eu/files/post/100111/Koncepce_prevence_kriminality_m__sta_na_leta_2009_a___2011_1_.pdf).

⁸⁰ V září 2013 například sdružení Maro uspořádalo setkání, jehož cílem bylo čištění Příbramského potoka. Událost byla zveřejněna v tisku v zájmu zlepšení mediálního obrazu příbramských Romů. <http://www.pribramsko.eu/nasi-romsti-spoluobcane-ze-sdruzeni-mar0-cistili-pribramsky-potok-4873>. http://pribramsky.denik.cz/zpravy_region/desitka-romu-pomohla-vycistit-kus-pribramskeho-potoka-20130913.html. <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pribramsti-romove-pomohli-vycistit-cast-pribramskeho-potoka>. <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/obce-volicum/Pribramsti-Romove-se-zapojili-do-akce-a-pomohli-vycistit-cast-potoka-285222>.

jiné v aktivizaci romských spolků a dohlížení na jejich činnosti, čímž by se propojil zájem samotných Romů s určitou koncepcí a institucionální oporou.⁸¹

---

⁸¹ V lednu 2015 již bylo zřejmé, že bude vypsáno výběrové řízení na nového romského koordinátora. Naplňování této role tak bude do značné míry záviset také na osobnosti nově zvoleného pracovníka.

Zdraví

Lidé žijící na příbramských ubytovnách se obecně netěší příliš dobrému zdraví. To je zčásti podmíněno ekonomickými důvody. Do těchto zařízení jdou často bydlet lidé, kteří si kvůli zdravotním problémům nemohou dovolit lepší alternativu, anebo osoby, jejichž životní styl zvyšuje rizika výskytu některých onemocnění. Nemáme na mysli pouze uživatele drog nebo alkoholu. Například starší obyvatelé, kteří po značnou část svého života vykonávali manuální profesi, se s přibývajícím věkem setkávají se specifickými obtížemi, jako jsou třeba vyhrželé plotýnky, bolavá záda, anebo jiné následky pracovních úrazů. Druhou skupinu tvoří především důchodci, invalidní důchodci a matky s postiženými dětmi.

Dalším důvodem, kterému se budeme věnovat více, je patogenní prostředí v některých lokalitách, které má mnoho příčin a podob. Nezanedbatelným faktorem je technický stav objektů. Během terénního šetření jsme zaznamenali případy, kdy do jednotlivých bytů zatékalo děravou střešou. Jinde naopak vlhko vzlínalo zdí, anebo se v bytě se drželo nedomyšleným odvětráváním. Slyšeli jsme i stížnosti na špatné vytápění a netěsnící okna, což se podle respondentů v zimních měsících významně odrazilo na nemocnosti dětí a tedy i na školní docházce. Velkým problémem řady ubytoven je také rozšíření švábů, kteří mohou být přenašeči různých chorob, a štěnic, jež způsobují nepříjemné kousance.

Fotografie č. 19: Pasticčka na šváby na jedné z ubytoven

S hmyzem se snaží bojovat jak obyvatelé ubytoven, tak někteří správci, avšak s nízkou úspěšností, neboť škůdci se dočasně stahují do bezpečí bytů, v nichž se postřiky neaplikují. Ideální podmínky pro šíření štěnicím vytvářejí sami nájemníci tím, že do domovů přinášejí zamořený nábytek, kterého se původní majitel ze zmíněných důvodů zbavil. Do Tabulky č. 32 jsme shrnuli míru závažnosti zmíněných problémů v navštívených lokalitách.

Tabulka č. 32 – rozšíření patogenů na ubytovnách

	Štěnice	Švábi	Vlhkost a plíseň	Špatná kanalizace a potkani
Pod Čertovým pahorkem A				
Pod Čertovým pahorkem B				
Bratři Čapků (Dvěšedesátka)				
Politických vězňů (Horník)				
Jáchymovská				
Poštovní A (Stavus)				
Vysoká Pec, Bohutín (Roset)				
Lipová				
Poštovní B (pan Tuháček)				
Čechovská				
Žežická (ON)				
V Lukách (Ravak)				
Seifertova (Leko)				
ČS. armády 5 (Kasárna)				
Březnická (Na Flusárně)				
Azylový dům pro matky s dětmi				

Závažný problém

Ojedinelý, průběžně řešený či pouze v minulosti se vyskytující problém

Fotografie č. 20: Hnízdo štěnic na jedné z ubytoven

Faktorů, které nepříznivě ovlivňují zdraví obyvatel ubytoven je ale více. Patří mezi ně i nezodpovědné chování problémových rodin. Byli jsme svědky situace, kdy dítě nakažené infekční chorobou rodiče nechali klidně běhat po chodbách ubytovny a přicházet do styku s vrstevníky. Mnozí respondenti si také stěžovali na hluk a hlasitou hudbu, která se opakovaně šíří celým domem do ranních hodin, a někdy končí zásahem policie. Noční hluk nejenže brání zdravému spánku, ale také vytváří napětí mezi jednotlivými nájemníky, které může přecházet až do chorobné averze a paranoie. K tomu přispívá i skutečnost, že se mnozí nájemníci nechtějí smířit s tím, že obývají stigmatizovanou lokalitu. Dlouhodobý vliv takového prostředí na psychiku⁸² se pokusíme ilustrovat krátkým příběhem.

Během šetření na jedné ubytovně nás do své buňky vtáhnul pán a začali jsme si povídat. Dozvěděli jsme se, že všichni ostatní na ubytovně jsou blázni. On sám na ní setrvává jenom proto, že má v plánu ji odkoupit za 3 miliony, k čemuž zatím nedošlo jen proto, že stávající majitel se snaží „*pár set tisíc usmlouvat*“. Všechny kroky v této věci za pána zařizuje osobní manažer. S ostatními obyvateli má špatné vztahy a nejraději by s nimi rychle skoncoval. Všichni si k němu chodí půjčovat peníze, a když odmítne, nadávají mu. Jednou mu dokonce poškodili auto, a proto jej už u ubytovny neparkuje. Nakonec jsme se dozvěděli, že v celé budově umístil sadu mikroskopických kamer, které dění v lokalitě (včetně sprch, což se prý „*nemá*“) zaznamenává na disk. Když jsme od pána odešli, rychle nás odchytl soused a zavřel za námi dveře. Sdělil nám, že nemáme věřit ničemu z toho, co jsme se právě dozvěděli, protože pán je „*úplný cvok*“. Náš nový informátor na ubytovně také nemusel být, v Praze měl koneckonců dobré kontakty na akademické půdě a parkoval zde svůj vůz značky Chrysler. Ostatním obyvatelům ubytovny se jen „*směje*“. Všichni nájemníci si od něj chodí půjčovat, celkově prý rozdál už 350 000 korun. Všechny směnky si ale pečlivě ukládá a v případě potřeby nebude váhat použít kompromitující materiál sebraný svým kamerovým systémem, který vše zaznamenává na harddisk. Kdyby byl napaden, bránil by se brokovnicí schovanou v posteli. Byli jsme upozorněni, abychom si dali pozor na další obyvatele, kteří majiteli ubytovny donášejí. Od nich jsme se později dozvěděli, že donáší hlavně osoba, která nás varovala.

Ukázkou jsme chtěli ilustrovat jev, s nímž jsme se setkali i u svých předešlých výzkumů v jiných obcích, totiž že obyvatelé sociálně vyloučených lokalit sdílejí specifické vzorce chování, včetně výše popsaných „*démonů*“, projekcí, opovržení sousedy, ale i se snahou o zachování důstojnosti a odlišením se od zbývajících nájemníků. Výše uvedená příhoda nás překvapila v tom, jak podobné si byly i jednotlivé stavební prvky vyslechnutých narací. Jedná se však o krajní případ, situace na většině příbramských ubytoven je v tomto ohledu výrazně lepší. Rádi bychom však upozornili na to, že životnímu prostředí na ubytovnách by měla být věnována náležitá pozornost. Velice proto oceňujeme první kroky směřující ke zvelebení ubytoven Pod Čertovým pahorkem, které firma Stavus zahájila ve spolupráci s Farní charitou Příbram a dalšími lokálními partnery (viz kapitola Bydlení).

Na zkušenosti se zdravím osob na ubytovnách jsme se zeptali lékaře, který má řadu z nich v péči. Podle něj sledovaná populace skutečně vykazuje vyšší nemocnost, zdráhal se však situaci hodnotit jako katastrofální. Vinu kladl špatným bytovým podmínkám, zejména

---

⁸² Ve dvou navštívených domácnostech rodiče přiznali, že jejich děti mají diagnostikovány fobie, což u tak malého vzorku považujeme za alarmující.

plísni, hygienickým návykům a nezodpovědnému chování rodičů pečujících o nemocné děti. Jako problematické faktory uvedl také koncentraci velkého počtu osob ve stísněných prostorách. Na ubytovnách, které sleduje, zaznamenal pan doktor zvýšený výskyt kožních infekcí, ale epidemie jiných nemocí, například žloutenky, nepamatuje.⁸³ Podobně jako v jiných městech České republiky, i v Příbrami byli sociálně slabí předmětem zájmu zdravotních pojišťoven, které se snažily za finanční odměnu přetáhnout mezi své klienty. Místní lékaři ale často nemají s těmito pojišťovnami uzavřené smlouvy. Doktor, jehož jsme oslovili, v této souvislosti vzpomněl početnou rodinu, kde každé ze čtyř dětí bylo zaregistrované u jiné pojišťovny. Jinak s lidmi žijícími na ubytovně spolupracuje dobře.

Velkou spokojenost s lékaři projevili i naši respondenti z terénního šetření v lokalitách. Jedinou výjimkou je zubařka, na jejíž služby si stěžovali ve dvou domácnostech. Vzhledem k tomu, že všechny sledované lokality, s výjimkou ubytovny Roset, jsou součástí běžné zástavby Příbrami, je lékařská péče jejím obyvatelům velice dobře dostupná, včetně služeb Oblastní nemocnice Příbram. Přímo v prostorách ubytovny Bratří Čapků 260 se nachází ordinace pediatra, který je navštěvován i zde sídlícími rodinami.

---

⁸³ Telefonát s lékařem se uskutečnil v listopadu 2014, při sběru dodatečných informací v lednu 2015 však jedna respondentka vypověděla, že v prosinci 2014 bylo v příbramské školce a škole zaznamenáno několik případů žloutenky. Její slova potvrzují i články na Internetu: http://pribramsky.denik.cz/zpravy_region/kvuli-vyskytu-zloutenky-hygiena-naridila-protiepidemicka-opatreni-20141211.html. <http://tn.nova.cz/clanek/zloutenka-ve-skolce-deti-se-nakazily-v-pernikove-chaloupce.html>.

Vzdělávání

V kapitole vzdělávání se zaměříme na instituce, které představují jednotlivé stupně vzdělávacího systému – předškolní vzdělávání, základní školy a střední školy (další stupně vzdělávání jsou z hlediska zaměření analýzy okrajové). Popíšeme distribuci dětí s ohledem na sociální znevýhodnění, bydliště ve sledovaných lokalitách a etnicitu. Shrňeme vyrovnávací opatření, která pro děti se znevýhodněním školy nabízejí, a naznačíme problémy, které jsou se vzděláváním sociálně znevýhodněných dětí spojené. Samostatnou kapitolu pak budeme věnovat základní škole praktické.

Předškolní vzdělávání

V Příbrami je 13 mateřských škol (3 z toho mají k dispozici dvě budovy), přičemž ve všech případech se jedná o příspěvkové organizace města. Mezi další zařízení pro předškolní děti patří městské jesle, lesní klub Kopretina, dětské studio Kolotoč s nabídkou hlídání, přípravná třída ZŠ speciální pro děti s těžším postižením, MŠ při zdravotnickém zařízení pro děti v nemocnici a Předškolní klub pod Speciálně pedagogickým centrem⁸⁴. Do azylového domu pak dochází pracovnice, která se věnuje dětem nedocházejícím do mateřských škol. Podrobněji se budeme věnovat klasickým mateřským školám.

Ve spolupráci s odborem školství jsme v říjnu 2014 oslovili všech 13 mateřských škol a poprosili jsme je o vyplnění tabulky zaměřené na distribuci dětí a využívaná opatření. Sesbírané údaje představuje Tabulka č. 33. Při sběru dat v rodinách jsme narazili na určité nesrovnalosti, patrně způsobené tím, že vedení mateřských škol nemají přesné informace o přechodném pobytu dětí (někteří rodiče se mohou i stydět za bydlení na „špatné adrese“). Jiná souhrnná data však k dispozici nemáme, takže nám nezbývá než využít dodaná a upozornit čtenáře na jejich nedostatky.

---

⁸⁴ Na stránkách SPC se píše, že jde o kroužek pro maximálně 8 dětí, které se scházejí v týdenních intervalech po dobu přibližně tří měsíců. Klub nabízí předškolní vzdělávání dětem, které z kapacitních i jiných důvodů nemohou navštěvovat MŠ. Využívání klubu je bezplatné. <http://ouu.pb.cz/spc/spc-aktuality.html>.

Tabulka č. 33: Distribuce dětí na mateřské školy

	Kapacita	Celkový počet dětí	Počet dětí ⁸⁵ z lokalit	Odhad počtu dětí se soc. znevýhod.	Odhad počtu romských dětí
28. října	84	84	1	1	0
Alternativní	40	40	0	0	0
Bratři Čapků	196	196	17	6	4
Drdy + Žežická	212	212	11	16	9
Jungmannova	110	110	3	8	4
Kličkova vila	50	50	0	0	0
Klubíčko	80	79	0	1	3
Perník. chaloupka	84	84	3	5	3
Pod Svatou Horou	38	38	0	0	0
Pohádka	105	104	3	9	5
Rybička	39	39	0	5	2
Školní	208	207	3	7	2
V Zahradě	50	50	2	4	0
Celkem	1296	1293	37	62	32

Na první pohled je vidět, že kapacita školek je téměř beze zbytku naplněna. Co se týče dětí ze sledovaných lokalit, dětí se sociálním znevýhodněním a romských dětí, není distribuce významně vychýlena. Větší počty dětí s těmito charakteristikami mají především větší školky v blízkosti lokalit. Školský odbor nás dále informoval o tom, že měsíční výše úplaty se pohybuje v rozmezí 250-348 Kč (k tomu se platí ještě stravné, obvykle bývá ve školkách kolem 30 Kč na den), přičemž rodinám v hmotné nouzi může být po dodání potvrzení odpuštěna (vedení některých školek potvrdila, že se tak skutečně děje), to se ovšem netýká stravného. Dále nám zástupci mateřských škol poskytli informace o vyrovnávacích opatřeních, která využívají. Objevovaly se mezi nimi kroužky, příprava do školy, logopedie, spolupráce s OSPOD, pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálním pedagogem.

Podrobněji jsme se zabývali otázkou, nakolik jsou dětmi z lokalit, romskými dětmi a dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí školky využívány. Institucionální aktéři (OSPOD, ředitelé běžných ZŠ i zástupkyně ZŠ praktické) se zpravidla domnívali, že vcelku běžným způsobem. Výjimku představuje ředitelka Farní charity, která v rozhovoru uvedla, že v rámci sužby SAS pracovnice několikrát narazily na děti, které už měly chodit do školy či školky a byly doma. Bariérou je podle ní placení stravného. Z našeho šetření vyplynulo, že rodiny v lokalitách školky využívají a jejich využívání považují za samozřejmé. Narazili jsme pouze na jednu širší rodinu, která nezvládla dvě děti zapsat do školky včas a později už nebylo místo. Děti nebyly v posledním roce před nástupem do školy, navíc rodiče počítají s jejich zapsáním od ledna nebo v dalším roce. Na platby za školku si nestěžoval žádný z respondentů. O dobrém docházení do MŠ pak svědčí i získaná čísla.⁸⁶ Určitě existují rodiny,

⁸⁵ Do čísel se nepromítají děti z ubytovny pana Tuháčka a z ubytovny Grado, neboť tyto lokality přibýly na seznam až po rozeslání tabulek školám.

⁸⁶ Procento dětí z lokalit ve školkách přibližně odpovídá procentu dětí z lokalit ve školách, na nichž je docházka povinná. Totéž platí pro děti romské. Zároveň sedí i následující výpočet: Děti docházející do školky představují přibližně stejné procento z celkové populace Příbrami, jako představují děti docházející do školky z lokalit z celkového počtu obyvatel lokalit.

kteřé předškolní vzdělávání dětí zanedbávají, nejedná se nicméně o masový jev. Z tohoto důvodu považujeme zamýšlené zřícení přípravné třídy v Příbrami za nadbytečné. Přípravná třída má oproti mateřské škole několik nevýhod: jsou zde soustředěny děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, které se tak nestýkají s vrstevníky z jiných rodin, dále je přípravná třída pouze jednoletá, zatímco školka umožňuje soustavnou přípravu po dobu více let, v neposlední řadě je výchova ve školce svou podobou vzdálenější školní výuce, což je úměrné věku dětí. Přípravné třídy jsou dobrým nástrojem ve městech, kde sociálně vyloučené rodiny do školek častěji nedocházejí a přípravná třída představuje alespoň minimální kontakt dětí s výchovnou institucí před nástupem do školy. Domníváme se, že pro Příbram je ideálním řešením pokračování v sociálně aktivizační službě a posílení terénní práce s cílem dohlédnout na docházku dětí do MŠ.

Základní školy

O vyplnění obdobné tabulky, jakou jsme poslali školcám, jsme požádali i 7 běžných základních škol v Příbrami, jejichž zřizovatelem je město Příbram, a školu s názvem „Odborné učiliště, Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola Příbram“ (dále Praktická škola), jejímž zřizovatelem je Středočeský kraj. Opět platí, že získané údaje 100% nekopírují realitu z důvodu neúplných informací vedení škol a také z důvodu nezařazení dvou lokalit na seznam zjišťovaných adres.

Běžné základní školy

V Příbrami neexistují spádové oblasti. Problém, že by dítě nemohlo najít žádnou školu, kde by měli místo (v kteréžto situaci by se mohlo odvolávat právě na přednost ve škole, kam spádově patří), zde ovšem nenastává díky dostatečně velké kapacitě všech škol. Následující tabulka zachycuje naplněnost běžných základních škol v Příbrami.

Tabulka č. 34: Naplněnost běžných základních škol, říjen 2014

ZŠ	Kapacita	Počet dětí
Březové hory	600	428
Bratři Čapků	660	307
Školní	1000	730
28. října	800	630
Pod Svatou Horou	600	527
Jiráskovy sady	650	565
Waldorfská ZŠ	225	233

Praktická škola⁸⁷

Praktická škola po sloučení v roce 2012 zahrnuje jak základní, tak střední školu. Pro tuto chvíli se budeme věnovat základnímu vzdělávání. I tento stupeň sestává z několika

⁸⁷ Mezi lidmi má škola různé přezdívky, setkali jsme se s označeními „Pakárna“ a „Fakulta“.

zařízení: Základní škola praktická (pro děti s lehkým mentálním postižením), Základní škola speciální (pro děti se středním a těžkým mentálním postižením či kombinovanými vadami), Základní škola pro děti s vadami řeči (třída či třídy s osnovami běžné ZŠ, ale výuka posílena o komunikaci a logopedii, pouze první stupeň) a Základní škola při zdravotnickém zařízení (pro děti pobývající v nemocnici). Údaje o kapacitě a naplněnosti přináší tabulka č. 35.

Tabulka č. 35: Naplněnost součástí ZŠ praktické (Výroční zpráva, 2013/2014)

Součást ZŠ praktické	Kapacita	Počet dětí
Základní škola praktická	125	76
Základní škola speciální	66	23
Základní škola pro děti vadami řeči	14	7
Základní škola při zdravotnickém zařízení	65	10

Ve školním roce 2012/2013 bylo v budově školy zřízeno také Speciálně pedagogické centrum, které zajišťuje diagnostiku mentálního postižení, věnuje se poradenské a metodické činnosti a spolupracuje se školskými zařízeními. Do té doby zajišťovala diagnostiku mentálního postižení Pedagogicko-psychologická poradna, podle vedoucího pracoviště se však od zřízení SPC provádí tato diagnostika převážně v novém zařízení.⁸⁸

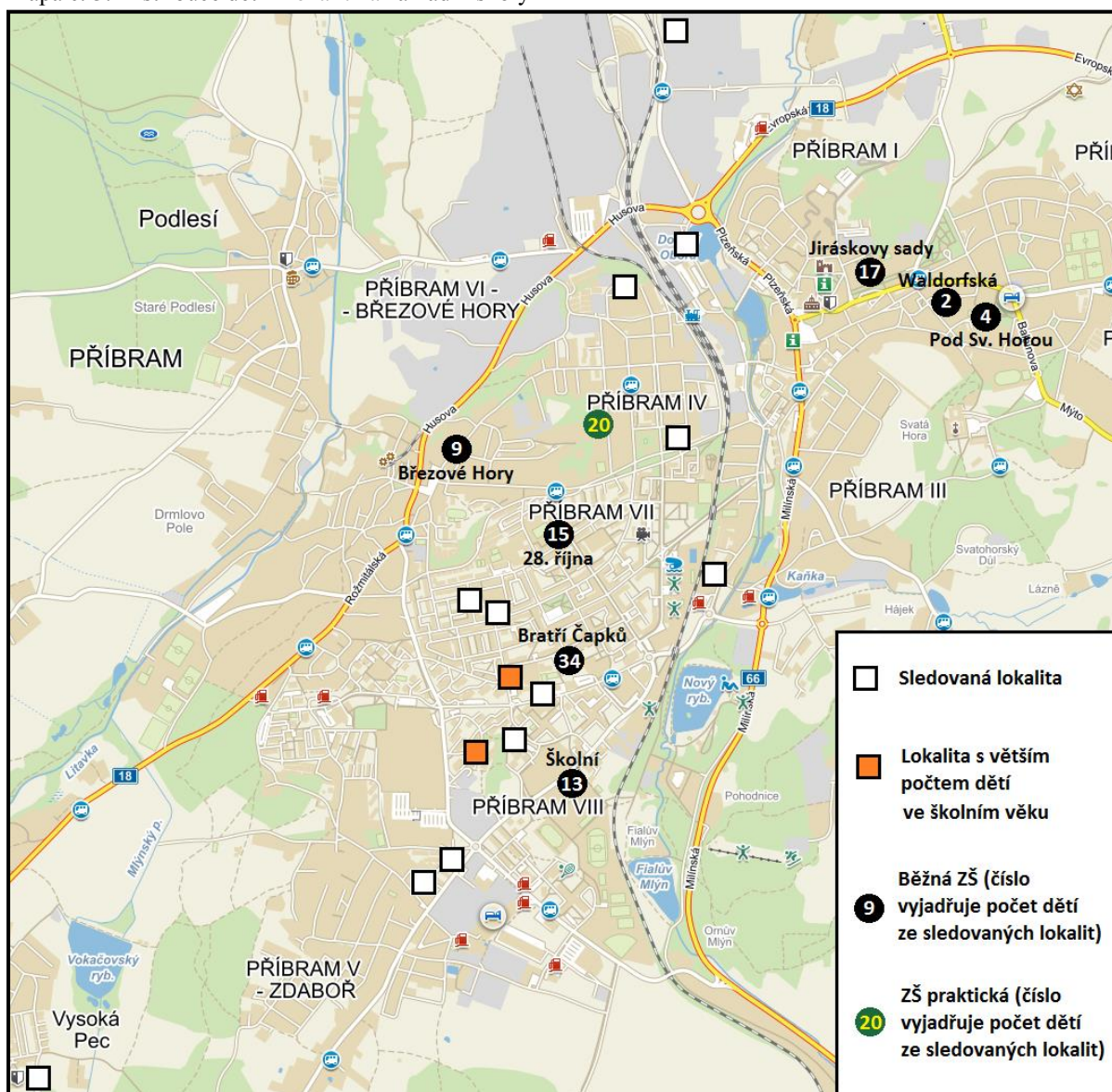
Distribuce dětí z lokalit na základní školy

Mezi institucionálními aktéry, kteří nepůsobí přímo ve školství, vládne představa, že distribuce dětí z lokalit s vyšší koncentrací sociálně vyloučených na ZŠ v Příbrami je v zásadě rovnoměrná, že zkrátka děti chodí „tak nějak na všechny školy“. Zasláná čísla ukázala, že situace skutečně není nikterak dramatická, nicméně dvě školy si v této souvislosti zaslouží větší pozornost.

⁸⁸ Dva institucionální aktéři se vyjádřili v tom smyslu, že zřízení SPC si vynutilo vedení Praktické školy, aby si usnadnilo přerazování žáků a zajistilo naplněnost.

Mapa č. 3: Distribuce dětí z lokalit na základní školy

U ZŠ Bratří Čapků (34 dětí z lokalit) je to dáno geografickou blízkostí většího počtu lokalit, a to především obou lokalit s větším počtem dětí ve školním věku. Číslo je pak ještě o něco vyšší v procentech, neboť zařízení patří ke školám s menším počtem dětí. U Praktické školy (20 dětí, tedy více než pětina dětí z lokalit) je situace odlišná, chodí sem děti, kterým bylo diagnostikováno lehké mentální postižení. Lze se domnívat, že této diagnóze mnohdy napomáhá sociálně znevýhodněné prostředí, v němž děti vyrůstají. Z toho důvodu na různých místech v republice dochází k tomu, že děti ze sociálně vyloučených lokalit navštěvují právě praktické školy, které zpravidla prohlubují jejich izolaci od okolního světa (ve škole jsou stejně jako v místě bydliště opět jen další děti s problémy, děti nevidí jiné modely), neumožňují jim vytvořit si síť přátel, kteří by jim v budoucnu mohli pomoci např. při hledání zaměstnání, a v neposlední řadě je stigmatizují jakožto absolventy „zvláštní školy“.

Vedení školy Bratří Čapků sice potvrdilo, že už se setkala s nálepkou „školy pro socky“, nicméně odliv dětí z běžných rodin nepozoruje⁸⁹: „Rodiče naopak oceňují, že se ve škole dětem věnujeme.“ (Ředitelka ZŠ Bratří Čapků). Ředitelka také potvrdila, že se setkávají s narůstajícím zájmem rodin ze znevýhodněného prostředí. Prý se již stalo, že nově příchozí sociálně slabá rodina hledala pro potomka základní školu, obešla jich několik a zvolila ZŠ Bratří Čapků, jelikož se na ostatních školách necítila vítána. Při sběru dat jsme se na ubytovně setkali s matkou, která měla jedno dítě na ZŠ Bratří Čapků a druhé na jiné ZŠ a rozhodla se druhé přesunout rovněž na ZŠ Bratří Čapků, protože má škola podle ní k dětem lepší přístup.

Vedení Praktické školy je toho názoru, že všechny děti v jejich škole jsou zařazeny oprávněně a že naopak na běžných základních školách často nechávají děti, kterým by bylo u nich lépe, zbytečně dlouho, a to i z finančních důvodů⁹⁰. Po přeřazení podle zástupkyně ředitele pro základní a mateřskou školu děti mnohdy poprvé zažijí úspěch. Navíc se tím podle ní uleví i dětem v běžných školách, protože problémové děti ve třídách tam kazí atmosféru a zpomalují probírání učiva. K přestupům na ZŠ praktickou dochází podle zástupkyně nejčastěji ve 2. a 3. třídě, kdy přicházejí větší nároky na učení, pak v 5. a 6., když nastupuje puberta a náročnější učivo. Ve výroční zprávě za loňský rok se uvádí, že 3 žáci byli zapsáni do první třídy a v průběhu roku na školu přišlo 10 žáků – 3 žáci byli zařazeni do 1. třídy, 1 žák do 4. třídy, 3 žáci do 5. třídy, 2 žáci do 6. třídy, 1 žák do 9. třídy. Zástupkyně také během rozhovoru mluvila o třech prvňáčcích, kteří chodili do ZŠ praktické už v době říjnového rozhovoru. Přeřazování vzápětí po nástupu do první třídy nebo ještě před ním, tedy bez šance dohnat ztrátu ze znevýhodněného prostředí, zjevně také není neběžné. Druhá věc je, že v jistých ohledech je Praktická škola v současné chvíli pro práci s dětmi se sociálním znevýhodněním skutečně lépe vybavena (viz kapitola Vyrovňovací opatření).

Distribuce dětí romských, sociálně znevýhodněných a individuálně integrovaných

Kromě distribuce dětí z lokalit můžeme použít ještě další ukazatele, jmenovitě odhad počtu romských dětí, odhad počtu dětí se sociálním znevýhodněním a počet individuálně integrovaných dětí. Praktická škola nám bohužel k těmto kategoriím podklady nedodala⁹¹, Tabulka č. 36 tedy srovnává pouze běžné ZŠ.

---

⁸⁹ Výzkumníci z jiných měst i naše vlastní zkušenosti potvrzují, že vyšší procento dětí ze špatných adres a především romských dětí (viz dále), které často určuj pověst školy, mívá za následek odliv žáků z řad majority, celkové snížení počtu dětí a z toho plynoucí finanční potíže.

⁹⁰ Argumentaci tohoto typu jsme už od praktických škol vyslechli několikrát, z druhé strany se zase často ozývá názor, že jsou to praktické školy, kdo bojuje o žáky z finančních důvodů. Domníváme se, že financování podle počtu žáků je v tomto ohledu nešťastné už z principu a má za následek sledování jiných zájmů, než jsou zájmy dítěte, ať už se na ně díváme z jakékoliv perspektivy.

⁹¹ Mezi vedoucími pracovníky Praktické školy panovala velká obava ze zveřejňování informací bez souhlasu rodičů, byť se jednalo o anonymizovaná data. Rozhovor také jako jediný z rozhovorů s institucionálními aktéry nesměl být nahráván.

Tabulka č. 36: Romské, sociálně znevýhodněné a individuálně integrované děti na ZŠ

	Bratří Čapků	Školní	Waldorfská	Březové Hory	Pod Svatou Horou	Jiráskovy sady	28. října
Počet dětí ve škole celkem	307	730	233	428	527	565	630
Odhad počtu romských dětí	18	4	4	1	2	14	10
Odhad počtu dětí se soc. znevýhodněním	49	4	10	0	10	11	30
Počet individuálně integrovaných dětí	8	46	0	21	16	14	4

Zkoumáním počtu romských dětí nesledujeme zakotvování této kategorie a už vůbec netvrdíme, že všechny romské děti mají ve škole problémy, kategorii sledujeme ze dvou důvodů: Jednak se problém velkého počtu romských dětí v praktických (ale i některých běžných školách v blízkosti sociálně vyloučených lokalit) obtížně řeší, pokud není pojmenován a zmapován, jednak se podle počtu romských dětí ve škole často rozhodují majoritní rodiče. Jinými slovy etnicita v realitě hraje roli a jejím opomíjením ve výzkumech bychom na tom nic nezměnili. Z tabulky je patrné, že nerovnoměrnost v distribuci romských dětí je ještě méně výrazná, než je tomu u dětí ze sledovaných lokalit.

Kategorie sociálního znevýhodnění je velmi subjektivní a často ukazuje spíše na zájem vedení školy se touto kategorií zabývat, případně se s ní operuje při projektových žádostech. Vedení školy Bratří Čapků projevilo největší citlivost vůči podmínkám, v nichž děti vyrůstají, vysoká čísla vyšla ovšem i ZŠ 28. října.

Zařazení dítěte mezi individuálně integrované souvisí s diagnostikou (mentálního postižení, tělesného postižení, poruchy chování či učení atd.) a je provázeno vytvořením individuálního vzdělávacího plánu. Na tyto děti dostávají školy příplatek k základnímu normativu. Vyšší procento individuálně integrovaných dětí tak opět souvisí spíše s přístupem školy, snahou řešit problémy dítěte prostřednictvím diagnostiky a potřebou získání financí na individuální přístup. V této kategorii vykazuje největší počet dětí ZŠ Školní, ZŠ Bratří Čapků naopak patří mezi školy s nejnižšími počty individuálně integrovaných dětí.

Problémy dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí

Zajímali jsme se také o to, nakolik se na školách projevují problémy často spojené se sociálním znevýhodněním, jako je záškoláctví a skryté záškoláctví či ukončení školní docházky před devátým ročníkem, a nakolik korelují tyto problémy s bydlením ve sledovaných lokalitách. Záškoláctví vedení škol nevnímala jako závažný problém, a to ani ve skryté (rodiči omluvné) formě. Tuto zkušenost potvrdil i OSPOD. K většímu počtu dětí vycházejících věkem se přihlásila ZŠ Bratří Čapků, podle ředitelky jde tak o 3, 4 žáky v ročníku. Na Praktické škole vnímají záškoláctví jako problém konkrétních rodin, nikoliv jako problém lokalit, v nichž děti bydlí. Vycházení věkem se pak vedení této školy jeví jako okrajový problém, není časté (vloni 1 žačka z 15, důvodem bylo těhotenství) a navíc nebrání

dětem pokračovat ve studiu na oborech kategorie E (např. přímo na středoškolském stupni Praktické školy).

Vyrovňovací opatření

Školy nám rovněž zaslaly informace o opatřeních, kterými se snaží podpořit žáky v jejich zdravém rozvoji. Všechny školy pořádají programy prevence (přednášky, besedy) a všechny školy nabízejí volnočasové aktivity (viz Tabulka č. 37). Na třech školách jsou i některé kroužky zdarma (Jiráskovy sady, 28. října, Waldorfská). Ze ZŠ Školní odpověděli, že kroužky neplatí děti ze sociálně znevýhodněných rodin a rodin nacházející se v tíživé situaci. Na ZŠ Pod Svatou Horou je navštěvování kroužku podmíněno přihlášením do školní družiny nebo školního klubu, které stojí 1 000 Kč ročně. Všechny školy využívají asistenty pedagoga pro děti se zdravotním znevýhodněním, žádá však asistenta pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním. Všechny školy zaměstnávají jednoho nebo dva výchovné poradce, s výjimkou ZŠ Březové Hory mají všechny k dispozici určitý počet speciálních pedagogů (ZŠ Bratří Čapků dokonce 3). Spolupráci s psychologem uvedla pouze Waldorfská ZŠ, ostatní školy zmiňovaly spolupráci s SPC (Speciálně pedagogické centrum), PPP (Pedagogicko-psychologická poradna), SVP (Středisko výchovné péče). Objevila se také spolupráce s OSPOD. Doučování řeší většina škol individuálně, ZŠ Bratří Čapků uvedla, že 10 dětí pravidelně dochází na doučování do Bedny či Farní charity.

Tabulka č. 37: Vyrovňovací opatření na běžných ZŠ

	28. října	Bratří Čapků	Březové Hory	Jiráskovy sady	Pod Sv. Horou	Školní	Waldorfská
Počet kroužků celkem	20	12	23	21	33	29	8
Počet asistentů pedagoga celkem	3	1	2	5	3	1	4
Počet asistentů pro děti se sociálním znevýhodněním	0	0	0	0	0	0	0
Počet speciálních pedagogů	1	3	0	1	1	2	1 (externí na dohodu)
Počet psychologů	0	0	0	0	0	0	1 (externí na dohodu)
Počet výchovných poradců	2	2	1	2	1	1	2
Počet preventivistů	2	2	1	1	1	2	1

Praktická škola nám bez souhlasu zřizovatele odmítla informace o vyrovňovacích opatřeních poskytnout, některé informace se však daly vyčíst z výroční zprávy z loňského roku. V tomto roce působilo na škole 10 asistentů pedagoga, všichni ovšem na ZŠ speciální. Ze sledovaných profesí byl ve zprávě zmíněn ještě výchovný poradce (speciální pedagogy má škola logicky už z definice). V kategorii preventivních akcí byla uvedena spolupráce s

Centrem adiktologických služeb Magdaléna. Mezi zájmovými kroužky pak bylo jmenováno: jóga, hravé malování, logopedie hrou. Na osobní schůzce jsme se dozvěděli, že se platí 20 Kč za lekci. V rozhovoru si vedení školy také pochvalovalo spolupráci s asistenty prevence kriminality, kteří reagují daleko pružněji než jiné instituce. Doučování ve škole řeší podle potřeby třídní učitelé. S Farní charitou škola komunikuje, rodičům ji i doporučovala, zástupkyně má však obavy, aby děti nebyly po doučování přetížené. Bednu vnímá zástupkyně ambivalentně – lidi v sousedství rozčiluje hluk a větší koncentrace problémových lidí, děti ze školy ale zařízení navštěvují rády. Zástupkyně dále uvedla, že na Praktické škole mají podstatně levnější družinu než na běžných ZŠ. Nespornou výhodou ZŠ praktické je nízký počet žáků ve třídách (podle loňské zprávy na ZŠ praktické 9,5, na ZŠ pro děti s vadami řeči 7), který umožňuje individuální přístup. Třídy na škole slučují děti v různém věku v závislosti na úrovni.

Střední školy

S prosbou o poskytnutí dat jsme oslovili i střední školy v regionu. Návratnost byla však bohužel minimální. Dorazila jedna vyplněná tabulka ze Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné školy zdravotnické v Příbrami, ze které vyplynulo, že na tuto školu chodí 1 dítě ze sledovaných lokalit a 2 romské děti z Příbrami (celkově má škola 317 studentů, 98 z toho je z Příbrami). Z rozhovoru s vedením Praktické školy dále víme, že přibližně 10 dětí z lokalit dochází na obory kategorie E na této škole (Kuchařské práce, Pečovatelské práce, Prodavačské práce, Zednické práce a Zámečnické a obráběcí práce)⁹².

Z kusých informací institucionálních aktérů jsme se dozvěděli, že děti z lokalit nejčastěji docházejí právě na Praktickou školu, dále na Integrovanou střední školu hotelového provozu, obchodu a služeb, menší počet pak ještě na Střední odborná učiliště v Hluboši a v Sedlčanech. Aktéři se také shodovali na tom, že některé děti z lokalit nenastupují nikam, některé v průběhu studia odejdou a jen malá část školy úspěšně dokončí. Při rozhovorech v lokalitách jsme se nejčastěji setkávali se druhou variantou, důvodem přerušení studia byl zpravidla nezájem dítěte, méně časté byly finanční důvody, v jednom případě pak bylo příčinou těhotenství.

Shrnutí kapitoly vzdělávání

Situace ve vzdělávání v Příbrami má několik pozitiv. Za prvé máme na mysli slušnou docházku dětí z lokalit do mateřských škol, kterou navrhujeme pouze podporovat v rámci SAS a terénní práce. Za druhé je to nepříliš vychýlená distribuce dětí ze znevýhodněného prostředí na základní školy. V této oblasti se již projevuje náznak zvyšování koncentrace těchto dětí na ZŠ Bratří Čapků, nepodepisuje se však doposud ve větší míře na pověsti školy, tudíž je možné postupovat proti této tendenci. Nedoporučujeme zřizování přípravné třídy při této škole (z důvodu využívání MŠ nedoporučujeme její zřizování ani při jiné škole) a

---

⁹² Podle zástupce ze středního stupně chodí na obory děti z běžných ZŠ i ze ZŠ praktické a vědomostně jsou na tom nejlépe ty ze ZŠ praktické, protože se jim tam více věnují.

navrhujeme zavádět nová inkluzivní opatření (například asistenty pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním, prohlubování spolupráce s neziskovými organizacemi apod.) na více školách současně. Tato opatření by mohla vést i k vyšší úspěšnosti ve snaze udržet děti v hlavním vzdělávacím proudu. Co se týče Praktické školy samotné, připadalo by nám užitečné navázat živější komunikaci mezi představiteli této instituce a dalšími aktéry. Škola se nám, možná i kvůli jinému zřizovateli, jevila jako dosti izolovaná od veškerých debat, ačkoliv sem dochází nemalý počet dětí ze sledované skupiny. Distribuci v rámci běžných ZŠ lze pak ovlivňovat i různými měkkými technikami, například pokud by se vypracovala koncepce, kterou by v rodinách prosazovaly terénní služby. Představitelná je také cílená spolupráce konkrétních MŠ a ZŠ, kterou by bylo možné nastavit ve smyslu celkové koncepce. Dalším pozitivem je bohatá nabídka středních škol v obci i v regionu, která však zatím není dostatečně využívána. Neziskové organizace (NZDM Bedna, Farní charita) by se v tomto ohledu měly zaměřit na podněcování zájmu dětí o další studium a především pak o podporu těch již studujících.

Zaměstnanost

Podíl nezaměstnaných osob dosahoval v Příbrami v říjnu 2014 10,3 %, krajský průměr je přitom 6,2 %. Čísla jsou už od 90. let kvůli ukončení těžby uranu na poměry kraje vysoká. Mnoho lidí v současnosti za práci dojíždí. Vyjádříme-li situaci v počtu osob zařazených v Evidenci uchazečů o zaměstnání, vyjde nám 2 280 osob, z toho větší polovina je bez práce déle než rok. 47,6 % z uchazečů tvoří ženy. Úřad práce nám poskytl také údaje k jednotlivým lokalitám, ty zachycuje Tabulka č. 38. Čísla byla získána ručně podle kontaktních údajů, které uvedli klienti (nemusí tedy odpovídat ve 100 % případů, jelikož klienti si někdy nechávají zasílat poštu na místo, kde se nezdržují).

Tabulka č. 38: Osoby v Evidenci uchazečů o zaměstnání (ÚP, listopad 2014)

	Počet osob v Evidenci ÚP k listopadu 2014	Počet osob v Evidenci ÚP déle než 1 rok
V Příbrami celkem	2280	1163
V lokalitách celkem	204	136
Pod Čertovým pahorkem A	27	21
Pod Čertovým pahorkem B	27	20
Bratří Čapků (Dvěštesedesátka)	26	14
Politických vězňů (Horník)	17	12
Jáchymovská	14	9
Poštovní A (Stavus)	2	0
Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	6	6
Lipová	0	0
Poštovní B (pan Tuháček)	2	2
Čechovská	12	6
Žežická (ON)	13	8
Seifertova (Leko)	3	2
ČS. armády 5 (byty + ubytovna)	27	17
Březnická (Na Flusárně)	26	17
Azylový dům pro matky s dětmi	2	2

Mezi lokality s vyššími počty nezaměstnaných patří Ubytovny Pod Čertovým pahorkem, Dvěštesedesátka a Horník a také Kasárna (čísla jsou souhrnně za byty i ubytovnu) a Březnická.⁹³

Požádali jsme vedoucí Oddělení zprostředkování a podpor v nezaměstnanosti také o komentář ohledně uchazečů ze sledovaných lokalit. Mezi bariérami při hledání zaměstnání uvedla: nedostatečná kvalifikace, nízká motivace ke změnám, nízká úroveň odpovědnosti (spoléhání se na to, že jejich situaci za ně vyřeší někdo jiný), obava z přijetí regulérního zaměstnání kvůli riziku snížení životní úrovně z důvodu splácení exekucí, výkon nelegálních činností. Uchazeči mladších ročníků, kteří pocházejí z tohoto prostředí, pak podle vedoucí vesměs nedokončují vzdělávání, jejich ochota ke změnám je na velice nízké úrovni, mají

⁹³ Vysoká čísla v Březnické neodpovídají našemu šetření a údajům MRK, vedoucí Oddělení zprostředkování a podpor v nezaměstnanosti potvrdila, že kontaktní adresu v tomto místě mohli udát i lidé, kteří se zde již nezdržují, např. odrostlé děti stávajících nájemníků.

tendenci napodobovat chování svých starších rodinných příslušníků a jsou zapojováni do různých nelegálních činností, při nichž získávají příjmy, které nepřiznávají. Uchazeči ze starších generací podle ÚP na své postavení na oficiálním trhu práce mnohdy již rezignovali, jsou spokojeni s jistotou příjmu z dávek a snaží se získat další prostředky z nelegálních aktivit, nejsou motivováni ke změnám, jejich ochota zapojovat se do aktivit na úřadu práce je minimální, mnohdy hledají cesty, jak získat invaliditu, vyskytuje se mezi nimi i mnoho jedinců závislých na návykových látkách (alkoholu), kteří již žádné pracovní návyky nemají a práci nehledají.

Uvedený komentář nereflektuje širší sociální skladbu sledovaných lokalit a orientuje se pouze na osoby dlouhodobě nezaměstnané a nekvalifikované. Sama vedoucí Oddělení zprostředkování a podpor v nezaměstnanosti později v telefonickém rozhovoru potvrdila, že v lokalitách bydlí i lidé, kteří pracují či mají o práci zájem a že těmto lidem komentář nepatřil. Už ze zaslaných čísel je patrné, že jedna třetina nezaměstnaných v lokalitách ztratila práci v posledním roce a nepaří tedy do skupiny dlouhodobě nezaměstnaných. Podobně pak vyznívají data týkající se vzdělání (viz Tabulka č. 39). 57 % osob v lokalitách má vyšší než základní vzdělání.

Tabulka č. 39: Vzdělanostní skladba uchazečů o zaměstnání v jednotlivých lokalitách (ÚP, listopad 2014)

	Se zákl. či neúplným zákl. a bez vzdělání	Střední vzdělání (vyučen)	Střední vzdělání (s maturitou)	Střední vzdělání (jiné)	Vyšší odborné vzdělání	VŠ
V Příbrami celkem	568	958	517	84	32	121
V lokalitách celkem	130	60	10	2	2	
Pod Čertovým pahorkem A	15	9	3			
Pod Čertovým pahorkem B	20	5	1	1		
Bratří Čapků (Dvěšestdesátka)	18	7	1			
Politických vězňů (Horník)	10	4	2		1	
Jáchymovská	10	4				
Poštovní A (Stavus)	2					
Vysoká Pec, Bohutín (Rozet)	3	3				
Lipová						
Poštovní B (pan Tuháček)	1	1				
Čechovská	7	4	1			
Žežická (ON)	7	6				
Seifertova (Leko)	1	1	1			
ČS. armády 5 (byty + ubytovna)	10	14	1	1	1	
Březnická (Na Flusárně)	24	2				
Azylový dům pro matky s dětmi	2					

Pestřejší obrázek také vyplynul z našeho šetření. V rozhovorech nás 35 respondentů v lokalitách zaskvětilo do své situace v oblasti zaměstnanosti (podotýkáme, že jsme šetření

prováděli obvykle v pracovní dny mezi 9 a 18 hodinou, a v našem vzorku tedy nemohly být zastoupeny osoby, které byly toho času v zaměstnání). Rozložení je zobrazeno v tabulce č. 40.

Tabulka č. 40: Zaměstnanost v našem vzorku

Zaměstnaní	V důchodu	V invalidním důchodu	Na mateřské/rodičovské	VPP	Pečující o blízkou osobu	Nezaměstnaní
7	4	1	4	1	2	16

Pětina osob v našem vzorku měla regulérní zaměstnání, jedna osoba pracovala v rámci veřejně prospěšných prací. Ze 4 matek na mateřské či rodičovské měla jedna pracovní smlouvu a v přiměřeném věku dítěte se hodlala vrátit do zaměstnání. Nezaměstnaní představovali 46 %, nicméně i mezi nimi je třeba rozlišovat. Dvě osoby přišly o práci v nedávné době, jedna osoba byla uprostřed přijímacího procesu do nového zaměstnání a několik osob připustilo práci „na černo“.

Zajímalo nás také, nakolik se Úřadu práce daří využívat nástroje aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) a různé projekty. Vedoucí oddělení uvedla, že ÚP nerealizuje žádné projekty zaměřené přímo na osoby ze sociálně vyloučených lokalit, že se však tyto osoby mohou zapojit do jiných projektů ÚP, včetně např. grantových projektů pro matky po mateřské dovolené či pro absolventy. Co se týče APZ, dostali jsme od ÚP počty lidí, kteří od ledna do listopadu 2014 v Příbrami nastoupili k rekvalifikaci, na veřejně prospěšné práce (viz následující kapitola) a společensky účelná pracovní místa (pracovní místa pro uchazeče o zaměstnání, na jejichž zřízení a mzdové náklady přispívají úřady práce). Ze sledovaných lokalit se uchazeči o zaměstnání zapojují minimálně (čísla mohou být ovšem opět zkreslena vlivem jiných kontaktních adres).

Tabulka č. 41: Využití nástrojů APZ (ÚP, leden-listopad 2014)

	Rekvalifikace	VPP	SÚPM
V Příbrami celkem	87	50	153
Ve sledovaných lokalitách	4	4	0

Další téma, které jsme v rámci Situační analýzy zkoumali, byly pracovní příležitosti pro osoby s nízkou kvalifikací. Úřad práce nabízel v listopadu 2014 v kategorii „volná pracovní místa pro pomocné a nekvalifikované dělníky“ 89 pracovních míst. Mezi hlavními zaměstnavateli nízkokvalifikovaných pracovníků uvedla vedoucí Oddělení zprostředkování a podpor v nezaměstnanosti: Technické služby města Příbrami, Pekárna a cukrárna Hořovice⁹⁴, EN-ART CZ (montážní a výrobní dílna pro jednotlivé subdodavatele v průmyslu včetně automobilového⁹⁵) a BENT CZ (výstupní kontrola kvality těsnících prvků převážně pro automobilový průmysl)⁹⁶. Dříve pak větší počet osob zaměstnávaly také společnosti Příbramská uzenina, MASNA Příbram a Povltavské mlékárny, které byly v uplynulém roce nuceny velký počet lidí propustit (většina si našla práci jinde, Úřad práce přitom pomáhal

⁹⁴ <http://www.pekarnahorovice.cz/>.

⁹⁵ <http://www.en-art.cz/>.

⁹⁶ <http://bentcz.eu/index.php?lang=cs>.

s rekvalifikacemi, někteří se s ukončením provozu ještě nesmířili a čekají, zda nebude obnoven). Jedním z těchto zaměstnavatelů se nyní budeme zabývat podrobněji.

Technické služby města Příbrami

Technické služby města Příbrami jsou příspěvkovou organizací města. Mají na starosti správu komunikací, údržbu městské zeleně, úklid města, zimní údržbu, svoz odpadu, péči o veřejné osvětlení, správu dětských hřišť... Zaměstnávají kolem 150 lidí, část z nich v rámci programů Úřadu práce (konkrétní rozdělení viz Tabulka č. 42).

Tabulka č. 42: Skladba zaměstnanců Technických služeb (TS, listopad 2014) ⁹⁷

	Kmenoví	VPP	SÚPM	Celkem
Tabulkový počet míst	115	50	1	166
Počet obsazených míst	109	36	1	146

Kmenoví zaměstnanci pobírají kolem 10 000 hrubého, občas dostanou osobní ohodnocení. Posun do jiné firmy nastává nejčastěji u řidičů, kteří se přesouvají do ČSAD. Dále mají o jejich zaměstnanci zájem stavební firmy, Telecom či RWE. Lidé se ale do TS také často vracejí, protože jiné firmy po nich vyžadují přesčasy, neplatí včas apod. Na požádání zaměstnanců vydávají TS doporučení pro jiného zaměstnavatele. Někdy také volají personalisté přímo z nějaké firmy, aby si ověřili, jak zaměstnanec pracoval.

Veřejně prospěšné práce (VPP) jsou časově omezené pracovní příležitosti, které po dohodě s úřadem práce vytváří zaměstnavatel. Jejich cílem je umožnit uchazečům o zaměstnání obtížně umístitelným na trhu práce pracovat v době, kdy nemohou najít standardní práci. Úřady práce poskytují na základě dohody zaměstnavatelům mzdové příspěvky, maximálně však po dobu 12 po sobě jdoucích měsíců. Odměna za vykonávání VPP odpovídá minimální mzdě, v současnosti tedy 8 500 hrubého. Pokud si pracovníci na VPP do roka neseženou jinou práci, vracejí se do Evidence uchazečů o zaměstnání, po 21 dnech mohou znovu nastoupit na VPP. Podle zástupce ředitele TS si lidé na VPP zpravidla jinou práci nenajdou, takže pokud se nestanou kmenovými zaměstnanci, jsou dokola propouštěni a nabíráni na VPP. Každý rok přitom cca 5 lidí odpadne a na jejich místa jsou nabíráni noví zájemci.

Další pracovníky mohou TS přijímat brigádně, neděje se to ale často. Většinou přijímají tak 5, 6 brigádníků na léto, často jde o děti zaměstnanců, které takto získají možnost

⁹⁷ Do tabulky nebyli zařazeni lidé, kteří vykonávají uložený alternativní trest v podobě obecně prospěšných prací. Průběžně jich pod Technickými službami pracuje kolem 20, jejich pracovní doba je však nepravidelná. To podle zástupce ředitele představuje určitý problém, předně TS nemají kapacitu výkon kontrolovat, dále je třeba vzít v úvahu, že tito lidé mohou mít vlastní zaměstnání a potřebují si hodiny odpracovat po pracovní době. V kolektivu jiných zaměstnanců navíc nepůsobí dobře, když někdo nemá pevnou pracovní dobu. Řeší to zadáváním specifických samostatných úkolů typu: Je třeba natřít x km plotu.

přivýdělků. Veřejná služba⁹⁸ v Příbrami v současné době nefunguje. Do listopadu 2012 pracovalo v tomto režimu 12 lidí ve dvou skupinách řízených předáky (jeden z tehdy najatých předáků se později stal zaměstnancem TS, ostatní už u organizace nepracují). Zástupce ředitele by návrat veřejné služby nebo podobné formy práce uvítal. Technickým službám se dle slov zástupce ředitele neosvědčili absolventi rekvalifikačních kurzů, délka kurzů podle něj není dostatečná pro získání dovedností. Možnost odpracovávání dluhů v rámci Technických služeb neexistuje, i když už se o tom několikrát mluvilo. Podle zástupce ředitele by musela být řešena podobně jako obecně prospěšné práce – zadáváním jednotlivých úkolů.

Mezi pracovníky v různých režimech je podle odhadu zástupce ředitele Technických služeb kolem 20 osob ze sledovaných lokalit a 30-40 Romů. Zaměstnávání jsou i lidé po výkonu trestu či s drogovou minulostí.

Technické služby disponují také motivačním prvkem v oblasti bydlení. Provozují ubytovnu pro jednotlivce se 4 zrekonstruovanými pokoji. Kuchyň a sociální zařízení mají obyvatelé společné. Bydlí tu muži i ženy (obvykle po rozvodu či po výkonu trestu), pokoje však nejsou smíšené. Po nedávném zdražení se platí 1000 Kč za osobu na měsíc, což je například oproti ubytovně města velmi výhodné. V areálu Technických služeb (za Kasárnami) se pak nachází i několik bytů, které mají Technické služby ve výpůjčce od města. Tyto byty jsou pronajímány zaměstnancům a jejich rodinám za 25 Kč na m². O přidělení uvolněného bytu rozhoduje komise v rámci TS, která zvažuje i sociální aspekt. V minulosti se také s pomocí MRK podařilo umístit několik zaměstnanců přímo do sociálních bytů města.

Velkým problémem jsou z hlediska Technických služeb exekuce. Potýkají se s nimi skoro všichni zaměstnanci. Pro TS představuje vyřizování exekucí velkou administrativní zátěž, navíc je kvůli nim prakticky nemožné zaměstnance motivovat. Podle zástupce ředitele by pomohla možnost odměňovat zaměstnance nefinančním způsobem. Samotné TS pak proti exekucím bojují alespoň tím, že mají vyhrazené peníze, z nichž zaměstnancům bezúročně půjčují.

Další trápení pak způsobuje Technickým službám vedení města, to totiž nepřiděluje zakázky příspěvkové organizaci automaticky, ale vyhlašuje na ně výběrové řízení, v němž je rozhodující cena. TS tak například už čtyři roky po sobě neuspěly ve výběrovém řízení na výstavbu dětských hřišť, ačkoliv jsou správci těchto prostranství. Zástupce ředitele TS je přitom přesvědčen, že by práci odvedly v lepší kvalitě než mnohé soukromé firmy a cena by byla přiměřená.

Pro pochopení chodu Technických služeb je zásadní vědět, že jsou stále více firmou než sociální službou. Nemohou si dovolit zaměstnávat pracovníky, kteří pijí v pracovní době, nedokážou chodit pravidelně, potřebují neustálý dohled apod. Lidé, kteří se v minulosti

---

⁹⁸ Veřejná služba byla jakási forma přilepšení či řekněme nepohoršení pro osoby v hmotné nouzi. Do konce roku 2011 fungovala tak, že nezaměstnaní, kteří ji vykonávali, mohli dostávat vyšší příspěvek na živobytí než ti, kteří ji nevykonávali (lidem pobírajícím dávku déle než šest měsíců po odpracování minimálně 20 hodin měsíčně nepoklesla tato dávka na existenční minimum a lidem, kteří odpracovali 30 hodin a více, byl příspěvek navýšen). Reforma, která vstoupila v platnost v lednu 2012, však nařizovala VS všem nezaměstnaným od třetího měsíce pobírání podpory (v případě nenastoupení byla dotyčnému podpora odebrána) a navíc ze systému zmizela motivační složka v podobě finanční bonifikace. VS v této podobě vzbudila velkou vlnu nevole a ústavní soud ji v listopadu 2012 zrušil, což ovšem nemělo za následek návrat VS v původní podobě, kterou si chválili pracovníci i obce, ale pouze zachování možnosti vykonávat VS bez nároku na odměnu. To fakticky znamenalo její zánik ve většině obcí včetně Příbrami.

neosvědčili, jsou na černé listině. Samozřejmě je vedení TS pořád tolerantnější než soukromá firma (například je ochotné vyřizovat ohromné množství exekucí), oproti menším městům však má laťku poměrně vysoko. Pod ní se vytváří prostor pro nižší stupeň prostupného zaměstnávání. Zástupce ředitele TS by jako náplň viděl péči o nějaký vyhrazený prostor nebo čištění města od ilegálního výlepu (TS se totiž k samotnému úklidu ulic a prostranství nedostanou tak často, jak by bylo třeba). Na práci lidí by dohlížela nějaká nezisková organizace (TS už jednaly s Farní charitou). Odměny by mohly být např. i nefinanční. Zástupce ředitele TS si představoval jako cílovou skupinu lidí bez domova, myslitelná by však byla i širší skupina. Co se týče prostupnosti směrem nahoru, lze zvážit založení sociálního podniku a zintenzivnění komunikace s firmami v regionu.

Bezpečnost

Téma bezpečnosti má v Příbrami specifický zvuk. V minulosti se pro město vžilo přizvisko „středočeské Palermo“, a to především v souvislosti s prošetřováním vztahů a obchodních transakcí radnice a fotbalového bosse Jaroslava Starky, několika vražd a dalších incidentů z roku 2002. V roce 2007 pak přezdívka získala nový rozměr, když z policejních statistik vyšlo najevo, že se svými 711 trestnými činy na deset tisíc obyvatel se Příbram stala oficiálně „nejnebezpečnějším“ městem v České republice. Označení „středočeské Palermo“ je dodnes populární mezi novináři, internetovými diskutéry⁹⁹ a několikrát jsme ho zaslechli od informátorů v terénu. V rámci kampaně před komunálními volbami jej využilo ve svých agitačních materiálech například hnutí Šance pro Příbram: „Příbram se musí zbavit přezdívky ‚středočeské Palermo‘. A to i přesto, že ho získala do značné míry oprávněně. Výbuchy aut, střelba na ulicích, atentáty, pouliční gangy a rvačky, to všechno ve městě bylo. Nutno dodat, že zejména v minulosti – za vlády starostů Vacka, Fuksy a částečně i Řiháka. Situace se mírně zlepšila. Zdaleka ale ne tak, aby se obyvatelé města v něm cítili bezpečni. To se musí změnit.“¹⁰⁰

Bezpečnostní situace ve městě a ve sledovaných lokalitách

Navzdory přetrvávajícímu mediálnímu obrazu vykazují policejní záznamy velice pozitivní trend. Od kritického roku 2007 počet trestných činů postupně klesá, jak dokládá tabulka č. 43, která sleduje kriminalitu vždy v období od začátku ledna do konce srpna daného roku.¹⁰¹ Výjimku představovaly pouze roky 2011 a 2012. Zlepšila se i míra objasněnosti případů, což demonstruje tabulka č. 44.

Tabulka č. 43: Přehled trestné činnosti za období 1. 1. - 31. 8. v letech 2007-2014 (Zdroj: PČR)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Násilné činy celkem	75	67	71	55	45	55	43	45
Krádeže vloupáním celkem	304	232	299	275	229	348	357	194
Krádeže prosté celkem	872	716	537	385	379	560	420	242
Podněcování k národnostní a rasové nenávisti	0	0	0	0	0	0	0	0
Celková kriminalita	1724	1463	1361	1068	1058	1321	1188	804

⁹⁹ Např.: <http://archiv.ihned.cz/c1-27528940-ceske-palermo-si-svou-prezdivku-zaslouzi>, <http://www.bezkorupce.cz/blog/2006/11/27/kdyz-mafie-zatapi-pribrami>, <http://archiv.ihned.cz/c1-19769420-nejsem-mafian-rika-muz-ktery-udelal-z-pribrami-palermo>, <http://www.pribramag.cz/news/kriminalita-v-pribrami-co-neni-je-pocit-bezpeci-komentar->.

¹⁰⁰ <http://www.sancepropribram.cz/news/112/57/Pribram-uz-nebude-jako-Palermo.html>.

¹⁰¹ V době šetření nebyla k dispozici čísla pro celý rok. Vedoucí Obvodního oddělení PČR Příbram však v lednovém telefonátu v roce 2015 potvrdil, že vývoj ve druhé půli roku 2014 rovněž nepřinesl zhoršení.

Tabulka č. 44: Přehled objasněnosti případů za období 1. 1. - 31. 8. v letech 2007-2014 (Zdroj: PČR)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet objasněných případů trestných činů	388	249	267	221	282	274	292	219
Tj. %	22,51	17,02	19,62	20,69	26,65	20,74	24,58	27,24
Objasněno dodatečně	7	56	75	79	51	69	59	88

Co se týče lokalit sledovaných v této studii, nepodařilo se nám bohužel s analytiky PČR vyjednat vytvoření mapy trestné činnosti v Příbrami pro rok 2014, která by kriminalitu páchanou v těchto místech uvedla do kontextu města. Podle vyjádření velitele Obvodního oddělení PČR Příbram však tyto lokality nepředstavují z hlediska páchané trestné činnosti problém. Policie sice v souvislosti s pochody pravicových radikálů v roce 2011 zvýšila počet hlídek v blízkosti ubytoven Pod Čertovým pahorkem, které mají ze všech adres v Příbrami jednoznačně nejhorší pověst, nešlo však o odpověď na vyšší míru zločinnosti, ale o signál směřující k občanům města, že má policie situaci pod kontrolou. Velitel Obvodního oddělení PČR Příbram je přesvědčen, že média a někteří političtí představitelé „uměle vytvářejí problém tam, kde není“, když o ubytovnách hovoří jako o nebezpečných lokalitách, kde by se lidé měli bát.

Ačkoliv sledované lokality nevykazují problémy s trestnou činností, s některými se pojí špatná pověst, která se pak odráží na nízkém subjektivním pocitu bezpečí jejich obyvatel a lidí bydlících v sousedství, a časté stížnosti na občanské soužití a drobné krádeže. Manažer prevence kriminality v rozhovoru uvedl, že v tomto smyslu jsou problematické zejména ubytovny Pod Čertovým pahorkem, Horník a Rozet. Ostatní zařízení z našeho seznamu pak hodnotil jako „z hlediska bezpečnosti málo zajímavé“, anebo „bezproblémové“. Z našeho šetření mezi obyvateli lokalit, vyšlo rovněž najevo, že nejhorší pověst mají ubytovny Pod Čertovým pahorkem, a to jak v hodnocení samotných obyvatel, tak lidí zvenčí: „*Nejhorší je Saigon, tam se bojíte pustit děti ven.*“ „*Kde je v Příbrami nebezpečno? Tady na Čertáku (smích).*“ „*Člověk má strach, nechodí sem ani lidi, kteří poskytují půjčky.*“ Nájemníci si stěžovali zejména na hluk, vandalismus, využívání prostor cizími lidmi a uživatele drog. Špatnou reputaci mezi respondenty měla i ubytovna Horník: „*Lidi tu dělají večer bordel...na chodbě jsou jehly, lezou sem feťáci a bezdomovci.*“ „*Je tu velký hluk, hlavně v zimě se schází lidi na schodech...občas voláme policajty.*“ „*Nejhorší je dneska Horník, tam se přesunuli feťáci z Čertáku.*“ O závažnosti situace na obou ubytovnách vypovídá i skutečnost, že právě zde lidé volali po zavedení vrátnic, případně mříží do jednotlivých pater. S nízkým pocitem bezpečí jsme se setkali i v lokalitě „Dvěšestšedesátka“ a „Jáchymovská“, která je obecně považována za nejlepší ubytovnu pod správou firmy Stavus.

Kromě ubytoven Pod Čertovým pahorkem, Horník a Dvěšestšedesátka zařadili někteří naši respondenti mezi místa pocitována jako nebezpečná také okolí tzv. „Křížáků“ (více viz kapitola NZDM Bedna), v jednom případě celé sídliště. Obecně byla nejpalcivěji pocitována

problematika drog. Ty byly nejčastěji dávány do souvislosti právě s lokalitami Pod Čertovým pahorkem, Horník a Dvěšedesátka¹⁰².

Prevence kriminality

Na tomto místě bychom chtěli stručně představit nástroje městského programu prevence kriminality, které se týkají sledované cílové skupiny, případně sledovaných lokalit. Ty, kteří se chtějí podrobněji seznámit s celým programem, odkazujeme na internetové stránky obce, kde je tento dokument k dispozici¹⁰³.

Aktivity zaměřené na mládež

Od roku 2009 běží v Příbrami projekty zaměřující se na podchycení delikvence mladistvých. V roce 2014 město navázalo na úspěšný projekt Sdílení, v jehož rámci se „komplexně pracuje s rodinami, u nichž je riziko výskytu kriminálního chování u jejich členů. Důraz je kladen na posilování rodičovských kompetencí, zejména na pozitivní zvládání rodinných konfliktů“¹⁰⁴. Rodiny vhodné pro zařazení do projektu jsou tipovány pracovníky Odboru sociálních věcí a zdravotnictví městského úřadu ve spolupráci se Střediskem výchovné péče Příbram. Pro děti, které jsou klienty Střediska výchovné péče, město také již šestým rokem pořádá letní sedmidenní sociálně – rehabilitační pobyt. Tyto tábory plynule navazují na celoroční systematickou odbornou práci v rámci dětských růstových skupin zaměřených na rozvoj sociálních dovedností a zmírnění poruch chování dětí. Z rozpočtu prevence kriminality je rovněž podporováno i nízkoprahové zařízení Bedna (viz kapitola Sociální služby). Z policejních statistik vyplývá, že preventivní opatření zaměřená na práci s dětmi a mladými lidmi mají hmatatelné výsledky (viz Tabulka č. 45).

Tabulka č. 45: Počet skutků zaznamenaných u nezletilých a mladistvých

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nezletilí (0-14)	7	6	2	0	2	2	1
Mladiství (15-17)	21	33	21	9	7	3	8

Asistenti prevence kriminality

Od května 2014 fungují v Příbrami 2 asistenti prevence kriminality. Původní záměr, s nímž byla tato pozice zřízena, souvisí podle slov manažera prevence kriminality s vyhocenou situací kolem ubytoven, kdy si davová hysterie živěná mediálními obrazy

¹⁰² Obecně prospěšná společnost Magdalena, která se drogovou prevencí v Příbrami zabývá, tato tvrzení nemohla s ohledem ochranu klientů potvrdit, ani vyvrátit. Podle vyjádření vedoucí nízkoprahových služeb nebyl v posledních letech zaznamenán nárůst počtu uživatelů drog, dochází však k tomu, že průměrný věk klientů Centra adiktologických služeb v Příbrami mírně klesá. Důvody pro to však mohou být různé – od větší ochoty závislých problém dříve řešit, vybudování větší důvěry mezi Magdalenou a mladšími uživateli, až po reálné snižování věku pravidelných uživatelů.

¹⁰³ <http://www.pribram.eu/zivot-ve-meste/bezpeci-ve-meste/prevence-kriminality.html>

¹⁰⁴ Text převzat z dokumentu Městský program prevence kriminality 2014.

pochodů pravicových radikálů v severočeských obcích (kapitola Vznik současného stavu v bydlení) spolu s nedostatkem informací o skutečném stavu věcí vyžádala reakci městské policie: „Původní záměr byl, že tady budou ta černá ghetta a budeme muset řešit bitky a rozbroje.“ (Manažer prevence kriminality). Když se tyto chmurné vize nenaplnily, začalo se pro asistenty hledat jiné využití. V současné době do určité míry zaplňují vakuum po terénních pracovnících sociálního odboru - obcházejí lokality, radí lidem, na koho se mají se svými problémy obrátit, následně sledují, zda se tak stalo, ve výjimečných případech doprovázejí zájemce na jednání s úřady. To podle našeho názoru dokládá potřebnost takové služby, vnučuje se však otázka, zda jí mají poskytovat právě asistenti prevence kriminality. Jejich nadřazený projevil jisté rozpaky nad tím, že si řada institucionálních aktérů i obyvatel lokalit zvykla, že za ně práci odvedou asistenti, kterým pak nezbývá mnoho času na vykonávání role, která jim přísluší. Asistenti dále provádějí každodenní dozor před budovami škol před zahájením výuky. S velice kladnými ohlasy činnosti APK jsme se setkali na praktické škole, kde pomáhali řešit konflikty v třídním kolektivu. Pan ředitel ocenil především schopnost asistentů rychle a pružně reagovat, na rozdíl od střediska výchovné péče, které se problémem odmítlo zabývat. Díky osobní znalosti prostředí, z něhož výtržníci pocházeli, se asistentům podařilo úspěšně intervenovat přímo v rodinách. Ředitel praktické školy by proto jejich služeb chtěl využívat častěji a vyjádřil se v tom smyslu, že by si přál pozice asistentů prevence kriminality na městské policii nejen udržet, ale i rozšířit. Asistentů v minulosti využila i Farní charita Příbram jakožto doprovodu do problémových lokalit.

Z rozhovorů s institucionálními aktéry i obyvateli lokalit vyšlo jednoznačně najevo, že asistenti prevence kriminality našli své místo jako důležitá spojka mezi policií, obyvateli lokalit a poskytovateli sociálních služeb. S manažerem prevence kriminality ale souhlasíme v tom, že by využívání asistentů institucemi mělo mít jasnější pravidla.

Dovětek

Sběr dat pro tuto studii jsme ukončili na sklonku listopadu 2014. Právě v této době došlo následkem komunálních voleb k velké personální obměně na příbramské radnici. Nové vedení se mimo jiné rozhodlo přehodnotit dosavadní sociální politiku, jakož i fungování některých institucí. S lokálním konzultantem ASZ jsme se proto dohodli, že ve zprávě v příslušných pasážích poslední vývoj zohledníme (viz kapitola Metodologie). Na tomto místě bychom chtěli ve stručnosti představit záměr města zřídit Centrum sociálních a zdravotních služeb. Realizace této vize se ujali místostarostka a (v době šetření ředitelka Farní charity Příbram) a vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví. Hlavním smyslem je centralizovat dosavadní příspěvkové organizace města působící v sociální oblasti pod jeden subjekt a zlepšit tak koordinaci jednotlivých složek, komunikaci mezi nimi a celkově zpřehlednit jejich fungování. Dosavadní služby by se v rámci centra měly navíc rozšířit o prozatím chybějící středisko terénní práce. Do centra by podle stávajících plánů měly být integrovány DPS, Městské jesle a rehabilitační stacionář Příbram, Poradna města Příbram, terénní služby, Oddělení záchytné stanice, Azylový dům Příbram, a přejít by sem měla i část agendy prevence kriminality. Celý projekt Centra sociálních a zdravotních služeb je však zatím v počátcích a je možné, že ještě dozná změn. Domníváme se, že je velice důležité respektovat mnohdy odlišnou povahu poskytovaných služeb a že by nemělo dojít k tomu, aby centralizovaná instituce přejímala jeden typ způsobu práce s cílovou skupinou. Zároveň budeme rádi, pokud při jeho uskutečňování budou zohledněna doporučení uvedená v této studii.

Závěr

Těžištěm sociálního vyloučení v Příbrami jsou jednoznačně ubytovny soukromých vlastníků. Tyto ubytovny však ve většině případů ve srovnání s ubytovny v jiných městech poskytují poměrně slušné bydlení. Například i obyvateli Příbrami obávaná a v médiích exponovaná lokalita Pod Čertovým pahorkem nabízí i plně vybavené prostornější byty v dobrém technickém stavu za přijatelnou cenu, nikoliv předražené malé místnosti bez sociálního zařízení. Problém příbramských ubytoven tak spočívá především v rostoucím procentu sociálně slabších obyvatel a následném nesouladu v soužití, případně v přítomnosti škůdců (švábi, štěnice). Podobně netypická je i skladba obyvatel lokalit, kterým byla v rámci Situační analýzy věnována pozornost. Až na výjimky se totiž jedná o lokality s určitým podílem osob sociálně vyloučených, nikoliv klasické sociálně vyloučené lokality, jinými slovy ve většině lokalit najdeme i běžnou populaci. Do ubytoven se totiž často uchylují mladí lidé, kteří se chtějí osamostatnit a nenacházejí cenově přijatelné možnosti na trhu s byty, nebo lidé po rozvodu. V rozporu s vžitou představou představují výraznou většinu obyvatel příbramské rodáci či lidé žijící v Příbrami dlouhodobě. Romové na ubytovnách zpravidla nepředstavují většinu.

Co se týče soukromých ubytoven, lze lokálním partnerům doporučit pouze prohlubování spolupráce s majiteli a správci těchto objektů. Vykročení správným směrem představuje komunikace s firmou Stavus – na podzim se začalo pracovat na dezinsekcii ubytoven Pod Čertovým pahorkem, došlo k několika opravám a schyluje se k vybudování vrátnice. Doufáme, že tato zpráva přispěje k rozšíření seznamu lokalit, kterým by podobná opatření pomohla, a že se instituce zaměří i na další objekty (ideálně také ve formě terénní práce). Dobrou spoluprací se soukromými majiteli by město mělo vítat i proto, že má samo velmi omezené možnosti oblast bydlení řešit. Významným hráčem by pak v tomto ohledu mohl být také Úřad práce, kterému v době dokončování této zprávy ležela na stole novela zákona o hmotné nouzi. Právě interpretace této novely a její uplatňování v praxi může mít vliv na chování pronajímatelů. Z toho důvodu bychom uvítali, kdyby se ÚP v této věci otevřel širší diskuzi v rámci lokálního partnerství.

Několik sledovaných lokalit se nachází ve vlastnictví města. Azylový dům je přímo určený pro osoby v tíživé situaci (konkrétně pro matky s dětmi) a z pohledu výzkumníků svou roli plní, byť je možné diskutovat o zavádění dalších služeb a zvyšování naplněnosti. Další lokalita v Březnické ulici je ovšem velmi špatnou vizitkou dosavadní politiky města. Objekt je v katastrofálním stavu a s jeho obyvateli až donedávna nikdo koncepčně nepracoval (město sem v podstatě odsouvalo neplatiče z lepších bytů). Za pozornost stojí budova tzv. Kasáren, která sestává z křídla s městskými byty a křídla s městskou ubytovnou. Byty v domě byly častěji než v jiných městských bytových domech přidělovány sociálně slabým rodinám, tudíž je zde větší procento osob odkázaných na sociální dávky. Ubytovna nepředstavuje příliš lákavé bydlení, ačkoliv je opravena, nabízí pouze jednopokojové buňky se společným sociálním zařízením a kuchyňkou, navíc je pro více osob dosti nákladná, takže rozhodně neplní úlohu sociální služby.

Pokud se město rozhodne pro zachování objektu v Březnické ulici, bude nutné najít prostředky na jeho rozsáhlou rekonstrukci. Pro městskou ubytovnu by bylo vhodné najít jasnější smysl, např. by mohla sloužit jako záchytný bod pro osoby ohrožené ztrátou bydlení. Měla by být ovšem levnější, měli by v ní působit sociální pracovníci a obyvatelé by měli mít vyhlídku, že se po určité době řádného placení a chování mohou posunout do lepšího bydlení.

Tím se konečně dostáváme k palčivému tématu bytového fondu města. Ten je z důvodu masivní privatizace nevelký. K uvolnění bytu, obzvláště vícepokojového, dochází jen vzácně. Nejenže je bytů celkově málo, navíc jsou z velké části obsazeny dlouhodobými nájemníky, kteří by si snadno mohli najít komerční bydlení, ale profitují z velmi nízkých nájmu. Takto se město vlastně samo připravuje o možnost řešit sociální situaci svých obyvatel a zároveň o zisky z pronájmů. V oblasti přidělování bytů neexistovala za předchozího vedení žádná koncepce, jediným uplatňovaným principem bylo rozprodávání. Nebylo fixně dáno ani to, zda je byt sociální či služební – o tom se rozhodovalo ad hoc.

Agentura pro sociální začleňování nabízí novému vedení města vypracování podkladové analýzy k formulování bytové koncepce externím subjektem. Doporučujeme, aby město přezkoumalo situaci současných nájemníků ve všech prostorách města včetně DPS a část těchto kapacit na základě šetření uvolnilo. Souběžně s tím pak může být v rámci odborného návrhu všem objektům města, které jsou vhodné pro bydlení nízkopříjmových rodin, přidělena určitá role v systému prostupného bydlení, které bude odpovídat i cena. Lidé by se tak například mohli posouvat z Azylového domu či ubytovny do bytů města a nakonec ideálně do bytů soukromých vlastníků, posunutí by přitom bylo vždy reakcí na dobrou zkušenost se zájemcem. Takový systém by byl zásluhový a motivační. Zároveň je nutné ustavit pokud možno konzistentní a srozumitelnou podobu rozhodovacího procesu přidělování ubytovny/bytů a navrhnout obsazení bytové komise (výzkumníci jsou toho názoru, že většinu by v tomto orgánu měli představovat odborníci na sociální oblast, nikoliv politici). Vzhledem k nízkému počtu bytů v majetku města bychom nezavrhovali ani debatu o výstavbě sociálních bytů či zpětném odkupu zprivatizovaných bytů (terénní šetření ukázalo, že zdaleka ne všichni lidé jsou schopni si odkoupené byty udržet).

Další kapitola, které by město mělo věnovat pozornost, je pak zadluženost obyvatel právě vůči němu. I desítky let staré dluhy některým zájemcům brání v získání lepšího bydlení a svým přístupem k placení za svoz odpadků město v posledních letech vytváří zástupy dlužníků nových (a přidělová práci vlastním pracovníkům). Jako ideální se jeví možnost zařadit tuto oblast do agendy terénních pracovníků. Zájemci o byt, kteří dluží městu, by si společně s pracovníkem nastavili přijatelnou podobu splácení, jejíž dodržování by například mohlo být odměněno odpuštěním penále. Placení za svoz odpadků by dle našeho názoru mělo být nastaveno jinak a mělo by být srozumitelné pro úředníky, majitele bytů i nájemníky. Pro ty posledně jmenované by bylo nejvýhodnější, kdyby poplatek hradili v rámci měsíčního nájmu.

Z terénního šetření vyplynulo, že byty soukromých pronajímatelů jsou pro naše respondenty z mnoha důvodů nedostupné. Lokální partneři mohou mít sice jen velmi malý vliv na obavy majitelů, které se projevují odmítáním některých zájemců a vyžadováním vysokých kaucí, mohou však alespoň mírnit strach potenciálních nájemníků z bydlení v soukromém sektoru (máme na mysli například možnost spolupráce s některými

pronajímateli a samozřejmě komunikaci s klienty v rámci terénní práce). I v oblasti bydlení u soukromníků by mohl sehrát významnou roli Úřad práce – dosavadní praxe výplaty dávek na bydlení totiž nahrávala bydlení na ubytovnách (Úřad na ubytovnách proplácel lidem s nízkými příjmy větší část nájmu než v bytech soukromníků). Změna této strategie by opět mohla být jedním z témat pro debatu lokálních partnerů.

Celkově je rozhodně bydlení v Příbrami oblastí, která zasluhuje největší pozornost. Větší koncentrace sociálně vyloučených a horší bytové podmínky totiž zachytávají část obyvatel Příbrami v bludném kruhu, ze kterého se obtížně vystupuje – děti jsou častěji nemocné a zameškávají výuku, jejich rodiče se v noci nevyspí a podávají horší výkony v práci... Zároveň se jedná o oblast, kterou mohou lokální partneři do značné míry ovlivnit.

Další takovou oblastí je samotná práce s obyvateli lokalit či sociálně znevýhodněnými obyvateli Příbrami obecně. V Příbrami působí Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, přičemž přímo s lidmi v lokalitách přichází do styku zejména Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Pod odborem dále funguje Poradna města Příbram, která nabízí odborné sociální poradenství, psychologické služby a právní poradenství. V rodinách s dětmi pak působí Sociálně aktivizační služby (SAS) Farní charity. Dětem a mládeži jsou zase otevřeny dveře nízkoprahového zařízení (NZDM) Bedna.

Úkolem lokálního partnerství je stávající služby podporovat a rozvíjet. Ideální by byla finanční podpora z rozpočtu města, která by neziskovým organizacím umožnila větší zaměření na samotnou práci s klienty (která v projektovém světě často ustupuje do pozadí před papírováním a získáváním prostředků). Tím by také byla zajištěna kontinuita služeb. Obyvatelé lokalit by nejvíce ocenili pomoc v oblasti bydlení, velký zájem byl také o rozšíření cílové skupiny NZDM Bedna o mladší děti (toto volání již bylo vyslyšeno). Z hlediska výzkumníků v Příbrami výrazně chybí terénní práce. Tato absence prostupuje do všech ostatních sfér – institucionální aktéři nejsou dobře informováni o situaci v lokalitách, mezi obyvateli lokalit zase koluje celá řada mýtů. Bez pomoci terénních pracovníků si některé domácnosti nevědí rady s hospodařením, neumějí komunikovat s institucemi, nerozumí svým právům a povinnostem a nevědí na koho se obrátit. Terénní práce je navíc ideálním nástrojem pro šíření jakékoliv koncepce, kterou se město či lokální partneři snaží uvést do praxe.

Stav v oblasti vzdělávání má dvě zásadní pozitiva – využívání mateřských škol i dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí a poměrně rovnoměrnou distribuci dětí z lokalit na základní školy (o něco větší podíl dětí z lokalit má díky geografické blízkosti ZŠ Bratří Čapků, zatím se to ovšem výrazně neprojevuje na její pověsti). V souvislosti s první skutečností nedoporučujeme vytváření paralelní struktury ve formě přípravné třídy při ZŠ. Přípravná třída zbytečně izoluje děti od jejich běžných vrstevníků. Docházku do MŠ je třeba pouze dále podporovat, nejlépe v rámci terénní práce (pracovník může rodičům vysvětlit význam předškolního vzdělávání pro jejich potomka a pomoci jim rozvrhnout finance tak, aby na školku zbyly prostředky). Rovnoměrná distribuce žáků na ZŠ je pak pozitivní proto, že se na jedné škole nepotkávají jen děti ze znevýhodněného prostředí. Z toho důvodu je vhodné zavádět různá opatření (např. asistenty pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním) na více školách najednou, aby se jedna škola neprofilovala příliš jako ta, která s dětmi se znevýhodněním umí pracovat. Dále lze ovlivňovat rodiče při výběru školy, ať už v rámci cílené spolupráce MŠ a ZŠ či prostřednictvím terénní práce.

Nemalé procento dětí z lokalit navštěvuje ZŠ praktickou. I jim by měla být věnována pozornost, z toho důvodu by bylo dobré více komunikovat s vedením praktické školy a nabízet jejím žákům různé mimoškolní aktivity, v rámci nichž by se mohli setkávat s dětmi z běžných ZŠ. Cílem by mělo být také udržení dětí v hlavním vzdělávacím proudu, a to jednak zaváděním různých opatření na školách, jednak podporou samostatných zájmových kroužků, organizací a jedinců nabízejících doučování, klubů apod.

V případě středních škol je problémem velmi nízké procento studentů, kteří své studium dovedou do zdárného konce (hovoříme o dětech ze sociálně znevýhodněného prostředí). Navrhujeme navázat komunikaci se středními školami a podporovat děti koncepčněji v rámci SAS a NZDM, případně opět terénní práce.

Oblastí, která poněkud přesahuje možnosti lokálního partnerství, je zaměstnanost. Přesto i na tomto poli je možné dosáhnout dílčích úspěchů. V Příbrami dobře fungují Technické služby (TS), v minulosti jim však město nepřidělovalo dost zakázek. Kdyby se tento přístup změnil, bylo by možné ze současné činnosti organizace vyjít a rozšířit ji. Zaměstnanci TS by si tak například mohli vyzkoušet i kvalifikovanější práci a tím zvýšit své šance na nalezení zaměstnání v jiné firmě. Pokud by bylo navíc možné spolupracovat při zaměstnávání se sociálními pracovníky, šlo by nabídnout práci i lidem, kteří ztratili pracovní návyky. V Příbrami momentálně jednoznačně chybí forma blízká veřejné službě (ve velkém městě si totiž ani Technické služby nemohou dovolit přílišnou péči o zaměstnance). Další možností je založení sociálního podniku nebo spolupráce s romskými spolky (tady by však bylo třeba vhodně předem nastavit pravidla, aby se neopakovaly předchozí negativní scénáře). Lze se vydat i cestou komunikace s již existujícími podniky v regionu. V neposlední řadě je možné v rámci lokálního partnerství uvažovat o lepším zacílení nástrojů Úřadu práce, jmenovitě rekvalifikací a dotovaných pracovních míst.

Příbram má z hlediska bezpečnosti špatnou pověst, podle údajů policie se ale situace zlepšuje. Přímo sledované lokality nevycházejí z policejních statistik jako problematické, ačkoliv na některých ubytovnách se objevují problémy v soužití. V tomto ohledu by byla opět užitečná terénní práce. Obyvatelé Příbrami často mají z některých těchto míst obavy. Na tom má svůj podíl také mediální obraz ubytoven (jako takových i konkrétně příbramských). Proti špatné pověsti míst lze bojovat zvelebováním samotných budov a jejich okolí a také pozitivnější prezentací v médiích. Dobrá zpráva je, že ve městě funguje několik preventivních programů pro mládež a nově zde působí také asistenti prevence kriminality. Obě složky prevence se jeví jako úspěšné a jsou institucionálními aktéry i lidmi oceňovány, tudíž nezbývá než doporučit jejich další podporování.

Seznam použitých zdrojů

Články, časopisy a jiné publikace:

Kahan, Zpravodaj MěÚ Příbram

Koncepce prevence kriminality města na léta 2009-2011. Příbram, 2008.

Městský program prevence kriminality na rok 2013. Příbram, 2013.

Městský program prevence kriminality na rok 2014. Příbram, 2014.

Ubytovny Stavusu – Časovaná bomba s přestřiženými dráty, Periskop č. 43, Příbram, 2013.

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí,
v.v.i. za rok 2013. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha, 2013.

Zhodnocení situace romské komunity v roce 2013. Příbram, 2013.

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2011. Praha, 2012.

Podklady od následujících institucí a aktérů:

Agentura pro sociální začleňování

Farní Charita Příbram

Krajská pobočka ÚP Příbram

Mateřské školy

Městská policie

Městská realitní kancelář

Obvodní oddělení PČR Příbram

Odbor ekonomický

Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

Majitelé a správci ubytoven

Střední školy

Technické služby

Základní školy

Internetové stránky:

<http://archiv.ihned.cz/c1-19769420-nejsem-mafian-rika-muz-ktery-udelal-z-pribrami-palermo>.

<http://archiv.ihned.cz/c1-27528940-ceske-palermo-si-svou-prezdivku-zaslouzi>.

<http://ouu.pb.cz/spc/spc-aktuality.html>.

<http://ponton.cz/o-pontonu/vyrocní-zpravy/>.

http://praha.idnes.cz/mesta-ve-strednich-cechach-se-boji-navalu-romu-radnice-je-uklidnuji-1d2-/praha-zpravy.aspx?c=A130830_1970829_praha-zpravy_bur.

<http://pribram.charita.cz/>

http://pribramsky.denik.cz/zpravy_region/desitka-romu-pomohla-vycistit-kus-pribramskeho-potoka-20130913.html.

http://pribramsky.denik.cz/zpravy_region/kvuli-vyskytu-zloutenky-hygiena-naridila-protiepidemicka-opatreni-20141211.html.
http://pribramsky.denik.cz/zpravy_region/ubytovny-jsou-casovana-bomba-obava-se-mistostarosta-cerny-20130814.html.
<http://stara.pribram.cz/clanek-ubytovny-nedaji-mestu-spat-k-jednani-pozve-zastupce-stavusu-fotogaleri>.
<http://tn.nova.cz/clanek/zloutenka-ve-skolce-deti-se-nakazily-v- pernikove-chaloupce.html>.
<http://www.bezkorupce.cz/blog/2006/11/27/kdyz-mafie-zatapi-pribrami>.
http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/2009/12/Etický_kodex_CASA.doc.
<http://www.esfcr.cz/mapa/index.html>.
<http://www.mpsv.cz/cs/5>.
<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/obce-volicum/Pribramsti-Romove-se-zapojili-do-akce-a-pomohli-vycistit-cast-potoka-285222>.
<http://www.pribram.eu>
<http://www.pribram.eu/zivot-ve-meste/bezpeci-ve-meste/prevence-kriminality.html>.
<http://www.pribramag.cz/news/kriminalita-v-pribrami-co-neni-je-pocit-bezpeci-komentar>.
<http://www.pribramsko.eu/nasi-romsti-spoluobcane-ze-sdruzeni-mar0-cistili-pribramsky-potok-4873>.
<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pribramsti-romove-pomohli-vycistit-cast-pribramskeho-potoka>.
<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/odjinud/pribramske-ubytovny-neuspeli-pri-kontrola-a-jsou-casovanou-bombou>.
<http://www.sancepropribram.cz/news/112/57/Pribram-uz-nebude-jako-Palermo.html>
http://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/kauza-romove-obyvatele-otrokovic-zaplnil-sal-besedy-do-posledniho-mista-2013112.html.
https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni.

Poznámka:

Fotografie, které byly ve zprávě použity, byly pořízeny výzkumníky, pouze Fotografie č. 5 a č. 8 byly převzaty z www.googlemaps.com a Fotografie č. 1 z článku Ubytovny nedají městu spát, k jednání pozve zástupce Stavusu (<http://stara.pribram.cz/clanek-ubytovny-nedaji-mestu-spat-k-jednani-pozve-zastupce-stavusu-fotogaleri>).

Příloha č. 1: Osnova rozhovoru

Krátký rozhovor:

Bydlení

jak dlouho na tomto místě bydlíte

jak dlouho jste v Příbrami

kde jste se narodil vy/váš partner

kde bydlí odrostlé děti/rodiče/sourozenci

kde jste bydleli předtím (10 let zpátky)

proč jste předchozí bydlení opustili

jak jste si současné bydlení našli

máte v místě bydliště také trvalou adresu + pokud ne, kde ji máte

velikost a dispozice bytu, cena, technický stav (co nefunguje, je třeba opravit...)

typ smlouvy, vztahy s majitelem/správcem, četnost komunikace, jakým způsobem je placeno, ochota opravovat nedostatky, snížit nájemné v případě oprav svépomocí apod.

jste spokojeni/chcete jinam + jak bydlení hledáte a proč to nejde

bydleli jste někdy v městském bytě

zkoušeli jste žádat o městský byt + jak to dopadlo

odstěhovali jste se někdy z bytu obce + pokud ano, proč

prodala obec někdy váš byt + pokud ano, co se změnilo

jak hodnotíte bydlení na ubytovně oproti bydlení v bytě

bydleli jste v azylovém domě, uvažovali jste o tom, případně proč ne

Potřeby

využíváte dluhovou poradnu

využívají děti NZDM Bedna

chodí k Vám někdo ze sociálního odboru

máte se na koho obrátit, když např. hledáte bydlení, práci, řešíte dluhy...

jaká služba vám chybí

co v Příbrami vnímáte jako největší problém

co ve své lokalitě vnímáte jako největší problém

Hlubkový rozhovor:

Domácnost

počet lidí v domácnosti a složení (děti, důchodci, dlouhodobé návštěvy, více domácností v bytě)

u dospělých osob: vzdělání + hodnocení, povolání (dříve, nyní), problémy s hledáním zaměstnání, zájmy a trávení volného času (sport, hudba, televize...)

u dětí: navštěvovaná školka (pokud ne, proč ne), škola (+ jak školu hodnotíte), problémy ve škole, volnočasové aktivity (kroužky ve škole)

odstěhoval se nebo přistěhoval někdo za poslední rok nebo to má v plánu, odkud, kam, proč odkud pochází rodina

Práce a finance

z jakých zdrojů skládáte příjmy, v jaké výši, vyjdete s příjmy, našetříte něco

máte dluhy, komu dlužíte a jaké částky, máte dluhy vůči městu

měli jste nebo máte problém s placením nájmu

využíváte splátkové kalendáře

splácíte nebo spláceli jste půjčky, jak velké, od koho

žádali jste někdy o mimořádnou okamžitou pomoc, na co, byly úřady ochotné ji poskytnout

jaká je vaše zkušenost s veřejnou službou a veřejně prospěšnými pracemi, jak to hodnotíte

je nezaměstnanost v Příbrami velký problém, je někdo, kdo se to snaží řešit

jací jsou v Příbrami a okolí zaměstnavatelé, zaměstnávají taky Romy, nekvalifikované pracovníky

dá se v Příbrami sehnat alespoň neoficiální práce, jaká

jak hodnotíte činnost ÚP, pomohl vám někdy, znáte někoho, komu pomohl

jak vy nebo lidé ve vašem okolí hledají práci, přes známé, ÚP, VPP, internet...

Zdraví

jaké máte v rodině zdravotní problémy, souvisejí s bydlením, zaměstnáním, omezují vás v zaměstnání

je lékařská péče v Příbrami dostupná a kvalitní

vyskytují se u vás štěnice, švábi, vlhkost, plíseň...

Město, lokalita

je v okolí herna, navštěvuje ji někdo z rodiny nebo sousedů
jsou v obci problémem drogy, ve vaší rodině, mezi sousedy
je v obci problémem kriminalita, ve vaší rodině, mezi sousedy
jsou v obci místa, kde se necítíte bezpečně, nepustili byste děti apod.
je v obci problémem bezdomovectví
je složení obyvatel lokality stabilní, nebo se lidé v okolí hodně stěhují
jsou lidé v lokalitě většinou vaši příbuzní, nebo se jedná o samostatné rodiny
kde se se sousedy scházíte, navštěvujete se, pomáháte si s něčím, s čím (poradí, „dají mouku“,
pohlídají děti, půjčí peníze...)
stýkáte se s lidmi mimo lokalitu, při jakých příležitostech, máte mezi nimi přátele
setkáváte se s rasismem a diskriminací, v jakých situacích, z čí strany
je rasismus v Příbrami problémem, jak podle vás lidé ve městě vnímají Romy, žije se tu Romům
hůř než ostatním
kteří Romové jsou na tom nejlépe a kteří naopak nejhůř (třeba podle adresy, vlastníka apod.)
tráví vaše děti čas mimo lokalitu (kromě školy), mají jinde přátele
je poblíž hřiště, obchody, kino... využíváte je vy, rodina a sousedé
změnila se lokalita za dobu, po kterou tu bydlíte